

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Projekti Jussin kanssa! Nykytaide varhaiskasvatuksessa

Peltola, Päivi

2015 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Projekti Jussin kanssa!
Nykytaide varhaiskasvatuksessa

Peltola Päivi
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Joulukuu 2015

Päivi Peltola

Projekti Jussin kanssa! Nykytaide varhaiskasvatuksessa

Vuosi 2015 Sivumäärä 82 sivua + liitteet

Opinnäytetyö oli toiminnallinen ja suuntautui varhaiskasvatukseen. Aihe opinnäytetyölle syntyi työelämän tarpeiden, omien havaintojen sekä kiinnostuksen kohteiden pohjalta. Opinnäytetyön päätavoitteena oli tutkia nykytaiteeseen tutustumista varhaiskasvatuksessa ja luoda samalla toimintatapa, jota Hyvinkään Taidepäiväkotien taidekasvattajat voisivat soveltaa työssään. Toimintatapa on sovellettavissa varhaiskasvatukseen myös yleisesti. Tavoitteena oli myös lisätä yhteistyötä paikallisen kulttuuritoimen kanssa.

Teoreettisessa viitekehyksessä kuvataan opinnäytetyön keskeistä teoriaa varhaiskasvatuksesta, taidekasvatuksesta, nykytaiteesta ja lapsen taiteellisesta toimijuudesta.

Projekti Jussin kanssa viittaa taidetoiminnassa mukana olleeseen pehmoleluun, joka johdatteli lapset toiminnan pariin. Projektin lähtökohtana oli Milja Viidan taidenäyttely ”Fare Thee Well My Sister” ja teemana ympäristö ja kierrätys. Taidetoiminta kesti yhdeksän viikkoa ja päättyi Hyvinkään Taidepäiväkotien yhteiseen kuvataidenäyttelyyn.

Tavoitteiden saavuttamista arvioitiin arviointikysymysten avulla, omien havaintojen, kuvataideopettajan palautteen ja havaintojen sekä lapsilta saadun palautteen pohjalta.

Toimintatapa tuki havainnoimassa olleen taidekasvattajan toimintaa, avasi yhteistyötä kulttuuritoimen kanssa sekä toi nykytaiteen opetukseen mallin, jota voi soveltaa yleisesti varhaiskasvatuksessa.

Asiasanat: Varhaiskasvatus, taidekasvatus, nykytaide, taiteellinen toimijuus

Päivi Peltola

A Project with Jussi! Contemporary art in early childhood education

Year	2015	Pages	82 pages + appendixes
------	------	-------	-----------------------

This thesis was functional with a focus on early childhood education. The theme for the thesis arose from observed everyday work life needs, as well as the author's own observations and interests. The main function for the thesis was to examine how to explore modern art in early childhood education and also create a procedure which the educators working in Hyvinkää could use at work. This procedure is applicable to early childhood education also on a general level. The aim was also to increase collaboration with the local department of culture.

The essential theories of early childhood education, art education, contemporary art and the operative action of a child as an artist are all included within the theoretical framework. 'A Project with Jussi' refers to a soft toy used in artistic activities, which lead the children into action. The main focus of the project was an art exhibition by Milja Viita, 'Fare Thee Well My Sister', and the theme was everyday surroundings and recycling. The artistic activities lasted for nine weeks and culminated in a joint art exhibition by all art daycare faculties in Hyvinkää. The achievement of goals set was evaluated based on evaluation questions, the author's own observations, feedback and observations from the instructional art teacher as well as feedback from the participating children. The procedure used supported the working habits of the instructional teacher, facilitated the partnership with the local department of culture and brought into use a schema of teaching which can be generally applied into early childhood education.

Keywords row: Early childhood education, art education, contemporary art, operative action of a child as an artist

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön tavoitteet ja toiminnan suunnitelma	8
3	Aiheesta tehtyjä tutkimuksia	11
4	Nykytaide.....	14
5	Taidekasvatus.....	16
5.1	Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa	16
5.2	Taidekasvatus Hyvinkään Taidepäiväkodeissa	19
5.3	Nykytaide varhaiskasvatuksessa	21
5.4	Esteettisyys kuvataidekasvatuksessa	23
5.5	Lasten taiteellinen toimijuus varhaiskasvatuksessa.....	25
5.6	Taide ja leikki	28
6	5-vuotiaan lapsen kuvataiteellinen kehitys	30
7	Projekti Jussin kanssa	32
7.1	Toiminnan suunnitteluvaihe.....	32
7.2	Projektin avustaja nykytaidejäni Jussi	33
8	Projektin toimintakerrat.....	34
8.1	Tutustutaan!	34
8.1.1	Palautteet	36
8.2	Taidemuseossa!.....	37
8.2.1	Palautteet	40
8.3	Suunnittelu!	41
8.3.1	Palautteet	43
8.4	Pääasia!	44
8.4.1	Palautteet	46
8.5	Päät maalataan.....	47
8.5.1	Palautteet	48
8.6	Pääasiassa valmista, vartalo ja vaatetus.....	49
8.6.1	Palautteet	51
8.7	Lasten arviot valmiista hahmoista	52
8.8	Taidenäyttely ”Kato mua!”Promenadigalleriassa	52
8.9	Mitä nykytaide on? Lapset kertovat.....	53
9	Toiminnan arviointi	54
9.1	Havainnointi toiminnan arvioinnissa	54
9.2	Havainnoijan arviot toiminnasta	55
9.3	Lasten palautteet ja arviot.....	57
9.4	Opinnäytetyön tekijän arviot toiminnasta	61
9.5	Dokumentointi	67

9.6	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettiset kysymykset	68
10	Pohdinta	70
10.1	Toiminnan merkityksiä ja vaikutuksia	70
10.2	Nykytaide taidekasvatuksessa.....	72
10.3	Oma ammatillinen kehittyminen	73
10.4	Taidekasvatus ja yhteiskunta	75
	Lähteet	78
	Painamattomat lähteet	80
	Kuvat	82
	Taulukot	83
	Liitteet.....	84

1 Johdanto

Opinnäytetyössäni tutkittiin ja kehitettiin kuvataidetoimintaa Hyvinkään Taidepäiväkodeissa yhdessä lapsiryhmän kanssa. Projektimuotoisen työskentelyn näkökulmana oli nykytaide, joka on läsnä tässä ajassa monimuotoisena ja monitahoisena. Ponnistuspiintana taas toimi Taidepäiväkotien varhaiskasvatussuunnitelma. Taidepäiväkotien taidekasvatuksesta vastaavat ammattilaiset, jotka osallistuvat myös varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus vie suuren osan kasvattajien ajasta ja voimavaroista, joten uusien menetelmien ja näkökulmien tuominen taideopetukseen on haastavaa, vaikka taitoa ja tietoa nykytaiteeseen tutustumiseen olisikin.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin Hyvinkään Taidepäiväkodeissa 5-vuotiaitten lasten kanssa. Ryhmän kuvataideopettaja Iiris Salovaara toimi kuvataidetuntieni havainnoijana ja arvioijana. Myös lapset toimivat palautteen antajina sekä arvioijina koko projektin ajan. Projekti Jussin kanssa tutki nykytaiteeseen tutustumista 5-vuotiailla. Lähtökohtana oli Milja Viidan näyttely ”Fare Thee Well My Sister” Hyvinkään taidemuseossa. Opinnäytetyön tavoitteena oli myös lujittaa yhteistyötä paikallisten kulttuuritoimijoiden kanssa. Tätä yhteistyötä ja sen jatkuvuutta varhaiskasvatuksessa ja alueellisten kulttuuritoimijoiden kesken korostavat myös Rusanen, Kuusela, Rintakorpi ja Torkki (2014, 24). Yhteistyö antaa varhaiskasvattajille myös mahdollisuuden oman ammattitaidon päivittämiseen ja lujittamiseen. (Rusanen ym. 2014, 22).

Henkilökohtaisesti nykytaide ja sen opetus ovat tuntuneet hyvin haasteelliselta, vaikka olen toiminut pitkään taiteen perusopetuksessa keramiikan työpajaopettajana. Nykytaide on tuntunut monimuotoisuudessaan ja laajuudessaan liian mutkikkaalta lähestyä. Tähän lähestymisen haasteellisuuteen toivoin opinnäytetyön tuovan ratkaisuja sekä teorian kautta opetukseeni pohjaa. Tärkeänä osana projektia oli juuri aikuisten oppiminen. Mitä kasvattajat oppivat projektin aikana lasten tavasta työskennellä tai omasta tavastaan opettaa? Onko nykytaidetta vaikea opettaa? Pitääkö kasvattajan itse olla kiinnostunut, että voi opettaa taidetta? Miten tulisi olla valmistunut? Mitä itse opin ja kehityinkö ammatillisesti? Sarrala (2000, 13) vahvistaa oman mielikuvani nykytaiteeseen tarttumisen problematiikasta taidekasvatuksessa. Hänen luotsaamansa Nytky- projekti, nykytaidekasvatusprojekti, lähti liikkeelle juuri siitä käytännön kokemuksesta, että nykytaiteeseen tutustuminen ja sen opettaminen tuntui olevan vaikeaa. Opettajia, jotka vierailivat taidemuseossa, oli vaikea houkutella tuomaan ryhmänsä nykytaiteen kokoelmaa katsomaan. Kuitenkin vanhemman taiteen, etenkin romanttisen realismin sekä Suomen taiteen kultakauden aikaiset teokset tuntuivat helpoilta vastaanottaa. (Sarrala 2000, 13.) Vaikka kysymys on perusopetuksessa tapahtuvasta taidekasvatuksesta, uskallan rinnastaa samat haasteet myös varhaiskasvatuksen puolelle.

2 Opinnäytetyön tavoitteet ja toiminnan suunnitelma

Opinnäytetyö oli toiminnallinen, jonka Vilka ja Airaksinen (2003, 9) määrittelevät vaihtoehdoksi ammattikorkeakoulun tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä esimerkiksi käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Tärkeää toiminnallisessa opinnäytetyössä on, että siinä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilka ja Airaksinen 2003, 9.) Vilka (2006, 76-76) muistuttaa, että toiminnallinen opinnäytetyö ei ole sama asia kuin toimintatutkimus. Toiminnallisessa opinnäytetyössä raportti toimii opiskelijan ammatillisen tiedon, taidon ja sivistyksen näytteenä fyysisestä tuotoksesta tai opiskelijan kehittämästä toiminnasta. Toimintatutkimus taas edellyttää kehittämismenetelmien hallintaa ja vastuullista toimintatutkijan roolia. Toimintatutkija osallistuu aina tutkimusraportillaan tutkimuskohteesta, yhteiskunnasta ja sen kehityksen suunnasta käytävään julkiseen keskusteluun. (Vilka 2006, 76-77.)

Projektityyppisessä työssä, kuten tämäkin opinnäytetyö oli, projekti on tavoitteellinen, tietyn ajan kestävä prosessi. Vilkan ja Airaksisen (2003, 48-49) mukaan se voi olla osa isommas- ta hankkeesta tai kertaluontoinen tähdäten tiettyyn tulokseen. Projektin onnistumisen ehtoja ovat tarkka suunnittelu, organisointi, toteutus, seuranta ja arviointi. Työelämän edustajan olisi hyvä olla mukana jo suunnitteluvaiheessa opinnäytetyön sekä sen ohjaajan lisäksi. Projektityyppinen opinnäytetyö sisältää yleensä väliraportin sekä loppuraportin. Loppuraportissa opinnäytetyön tekijä dokumentoi ja esittelee työskentelyn vaiheet ja laadun, tiedon hankinnan ja sen käsittelyn tavat, ongelmanratkaisun sekä arvioinnin. Projektisuunnitelmassa selvitetään projektin tausta ja lähtötilanne, projektin tarkoitus, tavoite ja rajaukset. Projektissa määritellään myös sen kohderyhmä. Aikataulu ja tehtäväjako kuvataan myös mahdollisimman tarkasti. Resurssit on otettava huomioon ja niihin on otettava myös kantaa. Projektin loppuraportti esitellään yleensä loppuseminaarissa. Tällöin selostetaan projektin taustaa ja sen tavoitteita, aikaansaannoksia ja tuloksia, työn kulkua eri vaiheineen sekä johtopäätökset. Loppuraportin tulee sisältää myös arviointi. (Vilka ja Airaksinen 2003, 48-49.)

Vilkan ja Airaksisen (2003, 56-57) mukaan toiminnallisissa opinnäytetöissä tutkimuksellinen selvitys kuuluu idean tai tuotteen toteutustapaan. Toiminnallisissa opinnäytetöissä tutkimuskäytäntöjä käytetään väljemmässä merkityksessä kuin tutkimuksellisissa opinnäytetöissä. Tiedon keräämisen keinot ovat kuitenkin samat. Tutkimus on lähinnä selvityksen tekemistä, joka on ennen kaikkea yksi tiedonhankinnan apuväline. Toiminnallisten opinnäytetöiden selvitys perustuu usein vain löyhästi teoriaan. (Vilka ja Airaksinen 2003, 56-57.)

Opinnäytetyöni päätavoite oli kehittää ja tutkia yhdessä toimien lapsiryhmän kanssa Hyvin- kään Taidepäiväkotien kuvataidetoimintaa. Projektin toiminta keskittyi nykytaiteen näkökul-

maan varhaiskasvatussuunnitelman ja teoratiedon pohjalta. Opinnäytetyön muita tavoitteita oli tukea lasten omaa kulttuuria ja ajatuksia sekä tutkia nykytaiteen ilmiöitä teemallisesti. Lisäksi tavoitteina olivat uusiin työtapoihin ja materiaaleihin tutustuminen sekä pitkäjänteisen työtavan ja suunnittelun tuominen taideopetukseen unohtamatta leikin ja mielikuvituksen tuomaa tenhoa. Henkilökohtaisena tavoitteena oli oma ammatillinen kehittyminen varhaiskasvatuksen tulevana ammattilaisena nimenomaan nykytaiteen alueella. Suunnittelin toiminnallisen opinnäytetyökokonaisuuden toteutettavaksi Hyvinkään Taidepäiväkotien 5-vuotiaitten lasten ryhmälle noin kymmenen toimintakerran kokonaisuudeksi, nimeten sen projektiksi Jussin kanssa. Jussi oli toiminnassa mukana ollut pehmolelu, jonka tehtävänä oli johdatella lapset toiminnan pariin, luoda toiminnalle turvalliset ja humoristiset puitteet sekä päättää toiminta. Lapsia ryhmässä oli yhteensä seitsemän.

Perusteena 5-vuotiaiden valintaan oli LTO- pätevyys, joka sosionomeilla on alle esikouluikäisen varhaiskasvatukseen sekä pitkäjänteisen työskentelyn tavoite yhdellä ryhmällä. Jos ohjaus olisi jaettu useammalle ryhmälle, ei pitkäjänteinen työskentely olisi ollut mahdollista. Ryhmän valintaan vaikutti myös kuvataideopettajan arvio ryhmästä, joka mahdollisesti hyötyisi eniten toiminnasta ja samalla olisi käytännön järjestelyjen kannalta toimivin. Halusin luoda nykytaideprojektista yhtenäisen kokonaisuuden, joka kannustaisi ja innostaisi lapsia pitkäjänteiseen ja tavoitteelliseen työskentelyyn huomioon ottaen ryhmäläisten iän ja päiväkodin päivärhythmin sekä vastaisi varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteisiin kuvataiteen osalta. Lisäksi tärkeää oli lisätä taidemuseon ja varhaiskasvattajien yhteistyötä ja tuoda luontevaksi osaksi varhaiskasvatuksen taidekasvatusta. Tätä yhteistyön tärkeyttä korostavat Elo, Kallio, Löfström, Rokka ja Virtanen (2004, 47-48). He kertovat museovierailujen avulla ymmärryksen nykytaiteesta sekä menneiden sukupolvien taiteesta ja kulttuurista kasvavan. Museovierailut ovat tärkeitä lapsille elämysten keräämiseksi sekä tiedon hankintaan oman työskentelynsä virikkeiksi. (Elo ym. 2004, 47-48.)

Taideprojektissa lähtökohtana oli tutustuminen nykytaiteeseen taidenäyttelyn välityksellä, erityisesti siellä olleeseen installaatioon. Tämän näyttelyn inspiroimana oli tarkoitus tuottaa teoksia, joissa löytyy näkökulmia kyseiseen installaatioon, mutta ovat kuitenkin erillisiä, ainutlaatuisia ja suunniteltuja töitä. Nykytaiteeseen tutustumisen lisäksi oli työskentelyssämme ympäristö- ja kierrätysteema. Tavoitteena oli myös oivaltaa se, ettei nykytaide rajoitu tiettyihin tekniikoihin tai materiaaleihin. Tutustuminen Milja Viidan näyttelyyn toi kaksi ulottuvuutta nykytaiteeseen: installaation ja video- eli mediateokset. Valokuvien avulla tutustuimme monenlaisiin tapoihin luoda nykytaidetta: veistokset, installaatiot, maalaukset ja korut. Pitkäjänteinen ja pitkäkestoinen työskentely sai huipennukseksi taidenäyttelyn, jonne lasten tuotokset pääsivät esille. Seuraavassa taulukossa on havainnollistettu opinnäytetyön päättövaiheet sekä toiminnan sisällä olevia tavoitteita, keinoja, joilla tavoitteisiin pyrittiin sekä arviointimenetelmiä.

OPINNÄYTETYÖN PÄÄTÄVOITTEET	KEINOT, JOLLA TAVOITTEISIIN PYRITTIIN	ARVIOINTIMENETELMIÄ
taidetoiminnan kehittäminen Taidepäiväkodeissa varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta nykytaiteen näkökulmasta, toimintatavan luominen	<ul style="list-style-type: none"> • projektimuotoinen, pitkäkestoinen toiminta 5-vuotiaitten lasten kanssa, lähtökohtana nykytaidenäyttely • varhaiskasvatussuunnitelma pohjana toiminnalle • tutustuminen nykytaidenäyttelyyn • kuvien ja keskustelun kautta tutustumista nykytaiteen monimuotoisuuteen 	<ul style="list-style-type: none"> • havainnointi, • dokumentointi • reflektointi • palautteen kerääminen havainnoijalta ja lapsilta • palaute vanhemmilta
oma ammatillinen kehittyminen nykytaiteen opetuksessa ja ohjauksessa	<ul style="list-style-type: none"> • huolellinen teorian tiedon ja käytännön toiminnan yhdistäminen projektityöskentelyssä 	<ul style="list-style-type: none"> • reflektointi • palautteen kerääminen lapsilta ja havainnoijalta • dokumentointi
yhteistyön lisääminen paikallisten kulttuuritoimijoiden kanssa	<ul style="list-style-type: none"> • taidemuseovierailu paikallisessa taidemuseossa 	<ul style="list-style-type: none"> • reflektointi • dokumentointi • havainnoijan palaute vierailun vaikutuksista
TOIMINTAAN LIITTYVÄT TAVOITTEET	KEINOT JOILLA TAVOITTEISIIN PYRITTIIN	ARVIOINTIMENETELMIÄ
pitkäjänteinen ja pitkäkestoinen, teemaan sidottu työskentely	<ul style="list-style-type: none"> • Jokainen toimintakerta kytkeytyi edelliseen ja jatkui suunnitelmallisesti seuraavalla kerralla. • Projektissa oli teemana kierrätys ja ympäristö. 	<ul style="list-style-type: none"> • toiminnan reflektointi • Dokumentointi • Palautteen kerääminen havainnoijalta
tutustuminen kierrätysmateriaaleihin ja uusiin taide-materiaaleihin sekä tekniikoihin	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnassa käytettiin runsaasti kierrätysmateriaaleja ja tutustuttiin esim. akryyliväreihin, paperimassaan, kollaasitekniikkaan ja suunnittelun käsitteeseen oman toiminnan kautta. 	<ul style="list-style-type: none"> • reflektointi • dokumentointi • palautteen kerääminen havainnoijalta ja lapsilta
lasten oman kulttuurin tukeminen, leikin ja mielikuvituksen tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • keskustelut, dialogisuus • omat tarinat • pehmolelu Jussin mukanaolo projektissa • dokumentoinnista syntynyt kirja, joka kuvaa projektia alusta loppuun 	<ul style="list-style-type: none"> • reflektointi • dokumentointi • palautteen kerääminen havainnoijalta ja lapsilta
taidenäyttelyn pitäminen tai siihen osallistuminen	<ul style="list-style-type: none"> • osallistuminen Taidepäiväkotien yhteiseen taidenäyttelyyn valmiilla töillä 	<ul style="list-style-type: none"> • reflektointi • dokumentointi • palautteen kerääminen havainnoijalta ja lapsilta

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet

3 Aiheesta tehtyjä tutkimuksia

Tässä kappaleessa esittelen aikaisemmin aiheesta tehtyjä tutkimuksia.

Tiina Relander (2002,2) on tutkinut opinnäytetyössään taidekasvatusta ja museopedagogiikkaa osana varhaiskasvatusta. Tavoitteena on ollut tarkastella sitä, miten nykytaide soveltuu käytettäväksi lasten kanssa osana varhaiskasvatusta. Opinnäytetyö koostuu sekä teoriaosuudesta että käytännön osuudesta. Tavoitteena Relanderilla oli oman ammatillisuutensa kehittäminen taidekasvatuksen ohjaamisessa sekä museopedagogiikan hyödyntämisessä. Lisäksi hän halusi toteuttaa eheän nykytaiteen ympärille rakennetun taideprosessin, jota mahdollisesti muutkin sosiaalialalla työskentelevät voisivat hyödyntää työvälineenä työssään. Tavoitteena oli tarjota lapsille taideprosessi, jonka kautta he saisivat elämyksiä ja kokemuksia nykytaiteen maailmasta ja prosessin päättäminen teosten näytteille asettamiseen. Prosessin tavoitteiden toteutumista ja tuloksia oli vaikea nähdä suoraan, mutta Relanderin saaman arvion ja palautteen perusteella voitiin tulla siihen tulokseen, että nykytaide soveltuu erinomaisesti käytettäväksi pientenkin lasten kanssa. (Relander 2002,2.)

Relander (2002, 7) rakensi toiminnallisen osuuden erilaisia työskentelymuotoja käyttämällä. Hän kävi lasten kanssa Kiasman nykytaiteen museossa kaksi kertaa. Näkemästään ja kokemastaan he keskustelivat taidekuvien, kirjojen ja diojen avulla. Tämän jälkeen lapset saivat tuottaa oman mielikuvituksensa mukaista taidetta. Relander totesi pohtiessaan omaa oppimiskokemustaan, ettei hänen ollut tärkeä tietää kaikkia vastauksia, vaan oli oltava avoin lasten kysymyksille. Lisäksi hänen oli oltava valmis pohtimaan yhdessä ja vuorovaikutuksessa lasten kanssa vastauksia. Relander ymmärsi prosessin jälkeen vasta täydellisesti keskusteluiden ja kysymysten tärkeyden. Taidetta tutkiskeltaessa ei ole olemassa oikeita vastauksia ja juuri siksi niiden pohtiminen yhdessä on tärkeää. Nykytaide saattaa olla vaikea ottaa osaksi varhaiskasvatusta, koska ohjaajien omat kielteiset asenteet nykytaidetta kohtaan voivat olla esteenä. Myös ohjaajan omat taidot voivat muodostua taidetoiminnan toteutuksen esteeksi. Parhaat tulokset voidaan kuitenkin saavuttaa nimenomaan yhdessä tekemällä, toimimalla ja pohtimalla yhdessä lasten kanssa. Relander huomasi myös, että taidekasvattajan yksi työskentelyn muodoista oli kyky löytää eri taidealojen ammattilaiset ja taito hyödyntää heidän erityisosaamistaan. (Relander 2002, 7.)

Relanderin työ sivuaa omia ajatuksiani siitä, miten ohjaajien omat asenteet voivat olla taidekasvatuksen esteenä, erityisesti nykytaiteessa. Itselläni ei ollut kielteisiä asenteita, mutta nykytaide itsessään vaikutti liian monitahoiselta, vaikeasti ymmärrettävältä ja lähestyttävältä. Kuten Relanderilla, oli myös minulla ajatus luoda eheä prosessi nykytaiteen ympärille lähtökohtana taidenäyttely. Lähtökohtani olivat osin erilaiset kuin Relanderilla johtuen opinnäy-

tetyön kohteesta, Taidepäiväkodeista, joissa taidetyöskentely ammattilaisen ohjauksessa kuuluu jokaviikkoiseen päiväkodin arkeen.

Laura Apell ja Jenna Ikonen (2013, 6, 63) ovat tutkineet produktiomuotoisessa opinnäytetyössään 5-vuotiaiden lasten taidekasvatusta, luovuutta sekä varhaiskasvatushenkilöstön roolia taidekasvattajana. Apellin ja Ikonen opinnäytetyön tarkoituksena oli produktin avulla madalta kasvattajien kynnystä käyttää kuvataidetta lasten kanssa tehtävässä työssä ja siten lisätä kuvataiteitten käyttöä varhaiskasvatuksessa. Apell ja Ikonen olivat kiinnittäneet huomiota siihen, että varhaiskasvatuksessa olevat lastentarhanopettajat ovat kokeneet, etteivät ole tarpeeksi taitavia tai kuvataiteista kiinnostuneita tarjotakseen lapsille kuvataidekasvatusta. Tällaisissa yksiköissä kuvataidekasvatusta ei juuri ole ollut tai sitä on järjestetty malliaskarteluna, joka todellisuudessa ei tue lapsen luovuutta tai kuvallista kehitystä. Opinnäytetyön teoriaosuuden tärkeimpiä huomioita olivat 5-vuotiaiden lasten esteettinen maailman kokeminen kaikilla aisteillaan ja kuvataiteen avulla ympäristön jäsentäminen. Lapset nauttivat tarkkuutta vaativista tehtävistä ja itsetuntonsa vahvistamiseksi tarvitsevat runsaasti myönteistä palautetta. Kuvataidekasvatus lasten kanssa on kokemusten ja elämysten tarjoamista, eikä sisällä pelkästään kuvataidetuokioita ja opetusta. Produktion antina tekijät kokivat kuvataidetuokioiden olleen tärkeä kokemus niin lapsille kuin aikuisille ja loivat myönteisen kuvan pienryhmätoiminnan toteuttamisesta. Taidenäyttelyn he kokivat erityisen merkityksellisenä tuokioiden kokoajana ja päättäjänä. (Apell & Ikonen 2013, 6, 63.)

Kuten Apellilla ja Ikosella, oli omassa opinnäytetyössäni kuvataideopetus myös kokemusten ja elämysten tarjoamista. He eivät kuitenkaan lähestyneet teemaa nykytaiteen, vaan yleensä kuvataidekasvatuksen näkökulmasta. Apell ja Ikonen olivat huomanneet, etteivät varhaiskasvattajat koe olevansa riittävän taitavia tai kuvataiteista kiinnostuneita tarjotakseen kuvataidekasvatusta. Tästä voidaan päätellä, että kuvataideopetus, ei pelkästään nykytaiteen opetus, asettaa kasvattajille haasteita.

Inkeri Ruokonen, Sinikka Rusanen ja Anna-Leena Välimäki (2009, 3-6) ovat koonneet asiantuntijoiden kirjoituksia taidekasvatuksen tärkeydestä ja pienten lasten oikeudesta kulttuurin ja taiteen maailmoihin toimittamassaan kirjassa Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. He haluavat kirjan sisältövalinnoillaan viestittää taidekasvatuksen laaja-alaisuutta sekä mahdollisimman väljän lähestymistavan tärkeyttä pienten lasten kanssa toimittaessa. He mainitsevat, että päiväkodin toiminnan tulisi olla paitsi kasvatusta ja hoitoa, myös kulttuurinen kokemus. Toimittajat mainitsevat taiteen ja kulttuurin merkityksen yhteisöllisenä voimavarana kaikkina aikoina, mutta varsinkin taloudellisen ja yhteiskunnallisen murroksen aikoina sen merkitys kasvaa entisestään. Kansakunnan sivistys rakentuu taiteelle ja kulttuurille ja on erityisen merkityksellinen henkisen kasvun edistäjänä. Taiteilijoiden ja taidekasvattajien tehtävä on antaa ideoita toimintaympäristössään siitä, miten ajatellaan ja toi-

mitaan luovasti. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin edellytyksiä selviytyä ja muuttua uusien haasteiden mukaisesti voi parantaa yhteistyötä varhaiskasvattajien, vanhempien, kulttuuritahojen ja luovan työn ammattilaisten välillä. Taiteen läsnäolon mahdollistaminen perusoikeutena jokaiselle yksilölle varhaislapsuudesta alkaen luo uusia mahdollisuuksia myös tulevaisuuden yhteiskunnalle. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 3-6.)

Kirjoittajat ovat tärkeän aiheen äärellä, kun he painottavat taiteen kuulumista myös varhaislapsuudessa kaikkien ulottuville ja taiteen merkitystä henkisen kasvun edistäjänä. Opinnäytetyössäni olen tavoitellut kulttuuritahojen ja varhaiskasvatuksen lisääntyvää yhteistyötä. Kirjoittajat toivoisivat yhteistyöhön mukaan myös vanhemmat. Tämä on mielestäni hieno ajatus; jos varhaiskasvattajat innostuvat taiteesta ja kulttuurista ja tuovat sitä varhaiskasvatuksessa lasten arkeen, sama voisi tapahtua myös vanhempien kanssa.

Taidekasvatusta varhaiskasvatuksessa on tutkinut Sinikka Rusanen (2007, 21- 22, 25-26) väitöstutkimuksessaan Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen. Väitöstutkimus osoitti, että taidekasvatuksella on selkeä tila varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa pohdittiin myös taidekasvattajan ammatillista identiteettiä, joka perustuu sekä varhaiskasvatuksen että taidekasvatuksen traditioihin jatkuvasti uudistuvissa käytänteissä. Tutkimuksen tavoitteena oli kehittää taidekasvattajuutta osana lastentarhanopettajan ammatillista identiteettiä sekä tarkastella omaa taidekasvattajan ammattikuvaa suhteessa varhaiskasvatuksen taidekasvatuksellisiin erityisvaatimuksiin. Opetuksen ja tutkimuksen kehittämisen lisäksi Rusasen työ käsittelee laajemmin nähtynä myös alle kouluikäisten taidekasvatuksen kehittämistä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Lastentarhanopettajien taidekasvatuksellisen asiantuntijuuden kehittäminen ja jäsentäminen vaikuttaa pitkällä aikavälillä toiminnan laadun paranemiseen myös varhaiskasvatuksessa. Rusanen toteaa, että Suomessa varhaiskasvatuksen taidekasvatuksen tutkimusta on niukasti. (Rusanen 2007, 21-22, 25-26.)

Rusasen (2007, 212-215) tutkimuksessa selvisi, että lastentarhanopettajan roolia taidekasvattajana on mahdollista rakentaa opintojen aikana. Rusanen pitää taidekasvattajan roolissa keskeisenä kasvattajan omaa suhdetta taiteeseen. Taidekasvatuksella varhaiskasvatuksessa on paljon väljempi ja epämääräisempi asema kuin perusopetuksessa, kuten kaikilla orientaatioalueilla. Paitsi taidekasvatuksen väljän sisältöjen määrittelyn lisäksi lastentarhanopettajan toimintaa taidekasvattajana hankaloittavat muutkin tekijät. Yleiskasvattajan ongelmana voi olla puutteellinen tieto sisällöistä ja puutteellinen tieto materiaaleista. Toimintatavat ovat suppeammat, asenteet aremmat ja arviointitaidot kapeammat. Useiden selvitysten mukaan lastentarhanopettajan koulutus ei tarjoa riittävää ymmärrystä taiteen luonteesta tai taiteellisesta oppimisesta. (Rusanen 2007, 212-215.)

Rusasen väitöstutkimus koskee yliopistojen antamaa lastentarhanopettajien taidekasvatusta, mutta näen tämän saman haasteen kohdistuvan myös sosionomikoulutuksen yhteydessä saata-vaan LTO-pätevyyteen. Näihin tutkimuksiin viitaten ovat lähtökohdat toiminnalliseen opinnäytetyöhöni perusteltuja. Varhaiskasvattajat kokevat riittämättömyyttä taidekasvattajina ja nykytaide koetaan vaikeaksi tai monimutkaiseksi lähestyä lasten kanssa, johtuen omasta epävarmuudesta. Kuitenkin pidetään selvänä kuvataiteen ja kulttuurin tärkeyttä ja kokemuksellisuuden tuomista lapsille varhaiskasvatuksessa. Tämä tavoite koskee opinnäytetyössä erityisesti omaa ammatillisuuttani varhaiskasvatuksessa. Kun yhteisössä kasvattajien parissa ollaan avoimia ja innokkaita myös nykytaiteen suuntaan, se avaa ovia oman kulttuurin tuntemukseen niin lapsilla kuin aikuisilla. Yhteistyö ja vuorovaikutus taidemuseoiden ja muiden kulttuuritahojen kanssa lisäävät taiteen tuntemusta ja madaltavat kynnyksiä lähestyä myös nykytaidetta. Taidepäiväkotien varsinaiset taidekasvattajat ovat ammattilaisia, joiden suhde nykytaiteeseen on kunnossa, mutta projektin tuoma esimerkki ja ohjauksessa korostuvat tavoitteet voivat luoda väylää samankaltaisen toiminnan aloittamiselle ja jatkamiselle kuvataideopetuksen piirissä.

4 Nykytaide

Nykytaiteen määrittely ei ole yksiselitteistä. Itkonen (2008, 5) määrittelee se kuitenkin nykyään tehtäväksi taiteeksi, oman aikamme taiteeksi. Nykytaiteesta puhutaan myös silloin kun tarkoitetaan taidetta muutamien kymmenien vuosien takaa. (Itkonen 2008, 5.) Saaren (2012) mukaan monialataiteilija Anssi Kasitonni kertoo nykytaiteen tehtäväksi näyttää meille, millainen maailma on. Ajankohtaista maailmaamme käsittelevän nykytaiteen termin tilalla voisi olla ”aikalaistaide”. Ruotsissa vastaava termi on *samtidig konst*, virossa *kaasaegne kunsti* ja englannissa *contemporary art*. Nämä kaikki termit pitävät sisällään taiteen tämänhetkisyyden. (Saari 2012.)

Nykytaiteen sanastossa, Kiasman Internet sivuilla, pohditaan nykytaiteen arvioimista. Sen arviointi samoilla kriteereillä kuin vanhempi taide on vaikeaa. Nykytaidetta ei voi arvioida esimerkiksi kauneuden tai taidokkuuden perusteella. Sen sijaan teoksen arvo voi olla muualla kuin ulkonäössä. Arvo voi löytyä oivalluksesta, tapahtumasta tai tunteesta, jonka se saa aikaan. (Kiasma.) Sederholm (2007, 148) sanoo, että nykytaiteessa ilmaisutapa ei tule ihmisen ja taiteen väliin. Nykytaide luo sosiaalista tilaa, jota ei voi tulkita tai lukea ulkopuolelta, mutta jossa kerrotaan ja esitetään erilaisia tarinoita ja versioita samoista aiheista. Taide toimii kollektiivisena muistina, ikään kuin jaettujen kokemusten elintilana, jossa toimimalla muistikuvia työstetään ja muokataan. Samalla vaikutetaan myös siihen millaisia muistikuvia tulevaisuudessa on. (Sederholm 2007, 148.) Nykyisin taiteissa ei ole yksiselitteisiä normeja tai määritelmiä siitä, mitä taide on, vaan se on moniselitteistä ja epäselvääkin. Oleminen taiteen kanssa alkaa elämyksestä, joka voi olla vaikkapa tyrmistys. Jos taiteen tuottamia elämyksiä

halutaan syventää ja pohtia niiden merkitystä, tarvitaan lisäksi tietoa. Taiteen arvo ei ole siinä, löydetäänkö oikea tulkinta tai tavoittaako katsoja tai kokija taiteilijan tarkoituksen, vaan siinä, minkä vaikutuksen teos saa aikaan. (Sederholm 2000, 14- 15.)

Saari (2012) kirjoittaa artikkelissaan, että nykytaidetta voidaan pitää vaikeasti lähestyttävänä tai outona taiteena, jonka yleisöä ovat pääasiallisesti taiteen ammattilaiset, siihen perehtyneet harrastajat tai keräilijät. Taiteen esittämisen tavat ovat muuntuvia ja avoimia, rajoja rikkovia ja eri taiteen lajeja sekoittavia ja yhdistäviä. Uudistuneen taidekäsityksen myötä on syntynyt myös uusia taiteen lajeja: Esimerkiksi käsitetaide, performanssi, tilainstallaatio, ääniveistos ja ympäristötaide. Nykytaiteessa ei enää tarvitse olla tietyn tekniikan taituri eikä teoksen tarvitse sijaita taidegalleriassa. Teos voi näyttää keskeneräiseltä, vastenmieliseltä tai rumalta. Nykytaiteessa ajatus ja prosessi voi olla tärkeämpää kuin itse lopputulos. Taidemäärittelmään liitetään usein taiteilijan tarkoituksiperä eli intentio. Teos siis sisältää tekijän aikomuksen, tietoisien pyrkimyksen tehdä taidetta. Nykytaiteeseen liitetäänkin filosofinen pohdiskelu. Taiteen tekeminen ja sen asettaminen näytteille on tavallaan taiteilijan ja taiteen katsojan välillä olevaa vaihtokauppaa. Katsotuksi tuleminen määrittelee teoksen arvon taiteilijalle ja samalla teoksella pitäisi olla annettavaa myös katsojalleen. Nykytaiteen osalta korostuu taiteen kohtaaminen, koska on kysymys teoksen tekijän ja teoksen kokijan välisestä dialogista. Teoksen merkitys syntyy siitä, mitä katsojalle välittyy, ja minkälaisia tunteita tai ajatuksia teos herättää. Kun on kysymys nykytaideteoksesta, se on usein myös moniaistinen kokemus, johon tutustuminen vaatii muutakin kuin näköaistin. (Saari 2012.)

Syvämmälle ajatuksen nykytaiteesta vie Sederholm (2007, 148) joka toteaa, että meillä on taipumus etsiä taiteesta elämää suurempia elämyksiä, koskettavia ja suuria tunteita ja mielihyvää. Kuitenkin nykytaiteessa on myös paljon mielihyvätuotantoa ja elämyshakuisuutta kriittisöivää taidetta. Taiteilijat pyrkivät havahduttamaan vastaanottajan irti totutusta tavasta nostaa työ ikään kuin vain medialle merkitykselliseksi. Kun elämysteollisuus on erityisten asioiden keksimistä, tuotteistamista ja tuottamista, on vastakohtaisesti taide luonnollisten ja tavanomaisten asioiden ja kokemusten tekemistä erityiseksi (Sederholm 2007, 148.) Sederholm (2000, 8-9) on sitä mieltä, että melkein mikä tahansa voi olla taidetta, mutta kysymys: ”Mitä on taide?” on menettänyt merkitystään. On kiinnostavampaa tietää miten taiteet vaikuttavat, mitä merkitystä taiteilla on elämässämme ja millaisia kokemuksia, elämyksiä ja ajatuksia taiteet voivat antaa. (Sederholm 2000, 8-9.)

Hyvinkään taidemuseon museoamanuenssi Merja Ilola (2015) pohtii samaa asiaa. Hän on sitä mieltä, että enää ei voida sanoa yksiselitteisesti, mitä on taide. Taide on hänen mielestään erilaisia lähestymistapoja ja tunteiden heräämistä. Taiteessa voi kiinnostaa se, mikä on johdannut tähän ilmaisuun tai teokseen ja se, mihin teos viittaa. Taiteen katsojan ei tarvitse olla oikeassa, mutta mielipide on silti oikea. Taitelijan intuitiolla ei ole merkitystä katsojan ja

taideteoksen välillä tapahtuvasta prosessista, Ilola korostaa nykytaiteen tarkastelunäkökulmaa. (Ilola 2015.)

Sava ja Katainen (2004, 31-32) ovat sitä mieltä, että nykytaiteessa ei pyritä esittämään yleispäteviä väittämiä tai kuvaamaan suuria kehityskulkuja vaan arjen näkökulma on noussut tärkeälle sijalle. Oma henkilökohtainen kokemus on keskeinen lähtökohta työskentelylle, vaikka käsiteltäisiin suuria teemoja. Taiteen kokemisessa ja tulkinnassa arvostetaan jokaisen omaa kohtaamista teoksen kanssa. Nykytaiteessa ilmaisu kuvallisesti tai kielellisesti ovat rinnakkaisina kuvankerronnan välineinä. Vaikka kuvallinen tarinankerronta ei monestikaan sisällä nykytaiteessa tarinan käsitteeseen kuuluvaa juonta, se voi silti toimia eräänä tarinoinnin tapana. Kuvan avulla voidaan tehdä näkyväksi se, mikä on ollut itseltä tai toisilta piilossa tai vailla muotoa. (Sava & Katainen 2004, 31- 32.)

Opinnäyteyössäni nousi tärkeään osaan ja lähtökohdaksi juuri nykytaide, jota minun on ollut vaikea lähestyä. Nykytaiteen ja katsojan välille muodostuu merkitys juuri kohtaamisesta ja dialogista. Olisi väärin, etteivät lapset varhaiskasvatuksessa saisi kokemuksia nykytaiteesta vain sen vuoksi, etteivät heidän kasvattajansa uskalla lähestyä sitä. Uskon, että lapsilla on juuri oikea kyky lähestyä nykytaidetta, ennakkoluulottomasti, innokkaasti ja kaikilla aisteilla, kuten kaikkea uutta. Tätä ajatusta puoltaa Piironen (2006, 23-24) joka uskoo monien kasvatustajien ajattelevan, että nykytaiteessa on kysymys ”keisarin uusista vaatteista”. Miksi lasten sitten tulisi saada tutustua oman aikansa taiteeseen ja visuaaliseen kulttuuriin? Piironen mielestä pelkkä kysymyksen asettelu paljastaa asian itsestään selvyden; totta kai lapsilla tulee olla mahdollisuus tutustua kulttuuriin, jonka keskellä he elävät. (Piironen 2006, 23-24.)

5 Taidekasvatus

5.1 Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa

YK:n lasten oikeuksien sopimuksessa mainitaan sopimusvaltioitten kunnioittavan ja edistävän lapsen oikeutta osallistua kaikkeen kulttuuri- ja taide-elämään, sekä myös kannustavan sopivien ja yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoamista kulttuuri-, taide-, virkistys- ja vapaa-ajan toimintoihin (YK:n yleissopimus lasten oikeuksista, 31 artikla). Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014, 4-5,12) ehdotuksessaan lastenkulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi kertoo taiteen ja kulttuurin antavan lapselle ja nuorelle tärkeitä perusevaita joihin jokaisella lapsella ja nuorella on lakeihin perustuva oikeus, mutta ei vielä tasavertaisia mahdollisuuksia. Erilaiset mahdollisuudet johtuvat alueellisista kulttuuri- ja taidetarjonnan määrästä sekä laadusta, esteettömyydestä, vanhempien, päiväkotien ja koulujen mahdollisuuksista. Erilaiset mahdollisuudet johtuvat myös päättäjien ja aikuisten valinnoista, arvoista ja asenteista. Kulttuurikompetenssi eli kyky omaksua, käyttää sekä muuttaa kulttuuria ja kulttuurinen lukutaito lisääntyvät lapsen

ja nuoren saamista kokemuksista, opituista taidoista ja tiedoista, taiteista ja kulttuuriperinnöstä. Tutkimukset ovat osoittaneet, että taideopetus vahvistaa itsetuntoa, vastuullisuutta omasta elämästä, edistää muiden aineiden oppimista sekä lisää viihtyvyyttä. Nämä vaikutukset ovat havaittavissa jo hyvin pienessä lapsessa. Kulttuuritoiminta lisää myös esimerkiksi luovuuden kehittymistä ja henkistä kasvua. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 4-5, 12.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005,20, 23-24) tulee esille ajatus siitä, että lapsella tulee olla mahdollisuus kokea taiteellisia elämyksiä sekä aikaa ja tilaa tutkia vapaasti taiteellisia materiaaleja, ideoita, käsitteitä ja harjoittaa monipuolisesti taitojaan. Lapselle taide-elämys voi olla myös esteettisen ympäristön kokeminen sellaisenaan. Lapsen taiteellinen ilmaisu ja osaaminen tuodaan esille varhaiskasvatusympäristössä. Paikallisen kulttuuritoimen tai muiden lastenkulttuuria edistävien asiantuntijoiden kanssa voidaan taiteellisen asiantuntemuksen laatua rikastuttaa. Kasvattaja, joka iloitsee ja nauttii taiteesta, luo ympäristöönsä innostavan ilmapiirin ja antaa samalla esikuvan taiteeseen suhtautumisen tavoista. Valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa mainitaan myös, että lapselle ominaisia tapoja toimia ja ajatella ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja eri taiteen alueisiin liittyvä ilmaiseminen. Toiminta, joka on lapselle luontevaa, vahvistaa hänen hyvinvointiaan ja käsitystä itsestään ja samalla lisää hänen osallistumismahdollisuuksiaan. Samalla kun lapsi toimii itselleen mielekkäällä tavalla hän ilmentää ajatteluaan ja tunteitaan. Kasvattajille, jotka havainnoivat lapsen toimintaa ja keskustelevat lasten kanssa, avautuu tällöin kanava lasten ajatteluun ja toimintaan. Kasvattajayhteisön tapaa toimia lasten kanssa ohjaavat lapselle ominaiset toiminnan tavat. Ne tulisi ottaa huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksen muodoissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005,20, 23-24)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 23-24) korostetaan, että lapselle taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen ovat merkityksellisiä. Lumous ja intensiivisyys, jotka syntyvät taiteellisesta kokemuksesta, virittävät lapsen toiminnallisuuden ja tempaavat mukaansa. Lapsi joka kokee ja tekee taidetta, omaa esteettisen maailman, jossa on oppimisen iloa ja eri aisti-alueiden kokemusten yhdistelmiä. Taiteellinen kokeminen ja tekeminen sekä yksin että yhdessä ryhmän kanssa kehittää lasta niin yksilönä kuin ryhmän jäsenenä. Niiden taiteellisten peruskokemusten varaan, joita lapsi saa varhaislapsuudessa, rakentuvat lapsen myöhemmät taidemieltymykset, valinnat ja kulttuuriset arvostuksensa. Kasvattajayhteisö voi mahdollistaa varhaiskasvatuksessa lapsen taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen kunnioittamalla lapsen omia persoonallisia valintoja sekä havaintoja. Kasvattaja antaa lapsen omalle mielikuvitukselle tilaa aikaa ja rauhaa. Kokonaisvaltaisten toiminnan prosessien toteutusta ja ajankäyttöä ohjaavat luovat ideat ja ilo yhdessä tekemisestä. Lapsen tulee saada toimia mahdollisimman monipuolisesti taiteen eri alueilla. Kasvattajan tehtävä on ohjata lasta teknisessä osaamisessa sekä harjoittelussa, jossa keskitytään lapsen itsensä asettamiin arvokkaisiin tavoitteisiin. Kas-

vattaja dokumentoi ja järjestää tilaisuuksia, jossa lasten taiteellisia tuotoksia esitellään. Kasvattajayhteisön tulee tukea toisiaan niin erilaisissa ammatillisissa taidoissa, luovuudessa, spontaanisuudessa sekä improvisoinnissa. Taiteesta kasvattaja löytää välineen ihmisyyteen kasvamisessa ja kasvattamisessa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23-24.)

Rusanen ym. (2014, 11, 59) ovat sitä mieltä, että kuvataidekasvatuksen lähtökohtana on lapselle syntyvä suhde kuvataiteeseen. Varhaiskasvattajan tehtävänä on rakentaa tätä suhdetta. Suhteen pohjana taas on varhaiskasvattajan oma suhde taiteeseen. Kasvattaja vahvistaa toiminnallaan lapsen ymmärrystä taiteesta ja valmiuksia sen tuottamiseen myös siten, että kuvataiteellinen toiminta integroituu lapsen muuhun toimintaan. Tällöin se on luontevana osana tasapainoista kehitystä. Kun kasvattaja käyttää taidetta kasvattamisen välineenä, hän valitsee, mitä arvoja ja sisältöjä toiminta välittää lapselle. Juuri tämän vuoksi on taidekasvatuksen lisäksi tärkeää, millaiseen kasvatuskäytäntöön aikuisen toiminta perustuu. Taiteessa etsitään jatkuvasti uusia ilmaisutapoja. Taiteen perinteiset muodot ovat laajentuneet visuaaliseksi eli kuvalliseksi kulttuuriksi. Median, mainosten ja television tarjoama mediakulttuuri totuttaa lapset voimakkaisiin efekteihin sekä nopeisiin tapahtumiin. Vastapainoksi lapset tarvitsevat tilaa ja aikaa sisäiselle puheelle, mielen vapaalle vaeltelulle ja oman tekemisen tuottamalle nautinnolle. Lapset tarvitsevat taidetta nähdäkseen maailmaa toisen silmin, ymmärtääkseen itseään ja maailmaa ja tutkiakseen kuvataiteellisen toiminnan kautta perimmäisiä kysymyksiä. (Rusanen ym. 2014, 11,59.)

Rusasen ym. (2014, 21) median voima lasten kulttuurin muokkaajana on erittäin voimakas, kun vastaavasti lasten välittömien kokemusten merkitys on vähentynyt. Markkinat ovat saaneet lapsista merkityksellisen kohderyhmän, jota kaupallinen kulttuuri yhdenmukaistaa. Kasvatustieteiden tehtävänä on osoittaa tälle vaihtoehtoja esimerkiksi kuvataiteellisen toiminnan kautta. Taiteellisesta ilmaisusta lapsi voi löytää välineen itselleen, jonka avulla hän oppii ymmärtämään, miten häneen vaikutetaan median ja kaupallisen kulttuurin keinoin. (Rusanen ym. 2014, 21.)

Opinnäytetyöni eräs lähtökohta oli oman ammatillisuuteni vahvistaminen nimenomaan nykytaiteen alueella. Rusanen puhuu juuri tästä asiasta, kun hän kertoo kuvataidekasvatuksen lähtökohtana olevan lapsen suhde kuvataiteeseen, joka taas pohjautuu varhaiskasvattajan omaan taidesuhteeseen. Projektimme teemana oli ympäristö ja kierrätys, joka taas voidaan kytkeä Rusasen ajatukseen siitä, että kuvataiteellinen toiminta integroituu lapsen muuhun toimintaan. Rusanen ym. (2014, 60) mainitsevat varhaiskasvattajan olevan myös hyvän tulevaisuuden rakentajana eettinen kasvattaja. Hän huomioi herkkävaistoisesti lapsen elämän ja ihmisenä kasvamisen kokonaisuutta sekä luovana kasvattajana muokkaa oppimisympäristöä innostamaan toimintaan. Hän on myös lasten kulttuurin välittäjä joka toimii lapsuuden puolestapuhujana myös päiväkodin ulkopuolella. Kuvataide on yksi niistä välineistä, joilla lapsen koke-

mukset, ajattelu ja oppiminen saadaan näkyväksi, jaettavaksi ja arvioitavaksi. (Rusanen ym. 2014, 60.) Varto (2001, 7) kiteyttää taidekasvatuksen pyrkimyksen mahdollisuuksien avaajana niihin ominaisuuksiin, joita kasvavassa lapsessa itsessään on; ilmaisuun, tunnistamiseen ja ajattelemisen mahdollisuuksiin (Varto 2001, 7).

Pusa (2009, 72) puolestaan kirjoittaa, että taiteen tekemisen, sen keinojen ja ilmaisumuotojen haltuunotto edellyttää taitojen oppimista. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on kuitenkin syytä rakentaa yksittäisiä taito- ja tekniikkaharjoituksia laajempia kokonaisuuksia. Kokonaisen taiteenkielen oppiminen vaatii prosesseja sekä tilanteita, joissa muoto ja sisältö eivät tule annettuina. Tekniset taidot muuttuvat tekijälleen merkityksellisiksi vasta, kun taidot valjastetaan omia tarpeita palvelemaan käyttöön. Pusa näkee varhaiskasvattajan tehtävänä sen, että hän mahdollistaa lapsen omaehtoisen toiminnan. Kasvattajan tehtävä perustuu vahvaan vuorovaikutussuhteeseen, läsnäoloon ja käytettävissä olemiseen. (Pusa 2009, 72.) Pääjoki (1999, 146) taas pohtii sitä, mitä on taidekasvattajana olemisen taito. Hänen mielestään taito näkyy siinä, että taidekasvattaja kykenee suunnittelemaan, toimimaan sekä reflektimaan työtä jatkuvasti. Yhtenä tärkeimmistä työkaluista Pääjoki pitää taidekasvatuksen teorioiden monipuolista tuntemusta vaihtoehtoja antavina mahdollisuuksina. Lisäksi taidekasvattajan oma taiteentuntemus ja omien taide-elämysten vaaliminen ja kartuttaminen niin tekijänä kuin kokijanakin on erittäin tärkeitä. (Pääjoki 1999, 146.)

5.2 Taidekasvatus Hyvinkään Taidepäiväkodeissa

Hyvinkään Taidepäiväkotien (2014, 31) varhaiskasvatussuunnitelma tukee valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteita painottuen erityisesti luoviin menetelmiin. Taidepäiväkodeissa on monipuoliset välineet ja inspiroiva ympäristö, jotka tukevat taiteellista ilmaisuja. Päiväkotien lukujärjestyksessä on erikseen varattu aikaa eri taide- ja ilmaisumuodoille. Lapset saavat osallistua taiteelliseen toimintaan oman kiinnostuksensa, innostuksensa ja uskalluksensa mukaisesti. (Hyvinkään taidepäiväkodit 2014, 31.)

Hyvinkään Taidepäiväkodit ovat yksityinen yritys, avoin yhtiö Taidepäiväkodit Ilona (2015), johon kuuluu neljä taidepäiväkotiä; Ihmekone, Taikahattu, Ilona ja Onnimanni. Päiväkodeissa painotetaan musiikkia ja kuvataidetta, jonka toteutuksesta vastaavat musiikkipedagogi Leena Roos sekä taiteen maisteri, kuvataideopettaja Iiris Salovaara. Hänen taideopetuksessaan on noin 100 Taidepäiväkotien lasta. Pienten lasten kuvataidetta opettaa ohjaustoiminnan artonomi Katariina Kinkki. Taidepäiväkodit sijaitsevat eri puolella Hyvinkään kaupunkia. Päiväkodeissa on 135 paikkaa 1-6-vuotiaille lapsille. Taidepäiväkotien varhaiskasvatussuunnitelman peruslähtökohtana on perheiden tyytyväisyys, lasten hyvinvointi ja avoin kasvatusyhteistyö vanhempien kanssa. Taidepäiväkodeissa noudatetaan ns. lukujärjestysmallia, joka tarkoittaa

sitä, että jokaiselle viikonpäivälle on oma ohjattu pedagoginen toimintansa. Ajatuksena on, että lapsi pääsee näin tutustumaan erilaisiin harrastuksiin päivähoitopäivän aikana ja illat jäävät perheille vapaaksi, kun lapsia ei tarvitse kuljettaa harrastuksissa. Kuvataiteen opetuksessa keskitytään taiteeseen ja kulttuuriin askarrellen, maalaten ja muovailten. (Taidepäivä-koti Ilona 2015.)

Hyvinkään taidepäiväkodeissa (2014, 29-34) aikuisilla on yhteinen ja johdonmukainen taidekasvatuksellinen linja. Kasvattajat järjestävät lapsille hyvät, tarkoituksenmukaiset materiaalit ja välineet sekä toiminnan rauhallisessa tilassa, pienessä lapsiryhmässä kerrallaan.

Taidepäiväkodeissa panostetaan myös lasten töiden esillepanoon, joka tukee lapsen omanarvontuntoa sekä auttaa lapsia arvostamaan myös toisten luovuutta. Taidepäiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmassa on myös maininta siitä, että lapset saavat tutustua eri taiteen lajeihin, tehdä sitä itse sekä tutustua omaan ja vieraaseen kulttuuriin. Lasten kanssa tehdään retkiä teatteriin ja konsertteihin, vieraillaan museoissa ja taidenäyttelyissä. Keskeistä on myös eri materiaaleihin tutustuminen, lapsen oma suunnittelu, työskentelytaidon kokeileminen, oppiminen sekä luova toiminta. Monipuoliset välineet ja inspiroiva ympäristö tukevat myös lasten taiteellista kokemista. (Hyvinkään Taidepäiväkodit 2014, 29-34.)

Hyvinkään Taidepäiväkodeissa (2014, 29-34) lasten kuvataidetoiden esillepano on tärkeää ja osaltaan tukee lapsen omanarvontuntoa ja auttaa lasta arvostamaan myös toisten luovuutta. Hyvinkään Taidepäiväkotien taidekasvatus on tavoitteellista liittyen luontevasti lapsen jokapäiväiseen arkeen ja leikkiin. Taidekasvatuksella tuetaan lapsen henkistä kasvua, itsenäistä ajattelua, ongelmanratkaisukykyä ja omien ajatusten ilmaisemista. Taidekasvatus rakentuu vuosittain vaihtuvan teeman ympärille. Teemojen aiheet ovat elämään monipuolisesti liittyviä. Teemoina voivat olla esimerkiksi tunteet, oma keho, luonnontieteet, oma elinympäristö, vuodenaajat jne. Teemaa käsitellään lapsiryhmien omissa toiminnoissa, leikeissä sekä eri taideuodoissa. Taidepäiväkodeissa pyritään projektityöskentelyn avulla syventymään teemoihin. Kasvattajien tulee tutustua aiheeseen etukäteen ja sen jälkeen heidän tulee tehdä projektisuunnitelma lasten kanssa. Lapset saavat tuoda esille tietojaan ja kokemuksiaan aiheesta ja voivat ehdottaa projektin toteuttamiseen liittyviä asioita. Projektin toteutukseen valitaan aiheen ja lasten kannalta mielekkäitä menetelmiä ja tapoja työskennellä. Taideaineisiin syvennytään käyttäen periodiluonteista työtapaa. Työskentelyssä mahdollistetaan elämyksellisyys, lapsen yksilöllinen huomioiminen ja lasten ideoitten kunnioittaminen. Tärkeää on myös kiireettömyys ja pitkäjänteisyys unohtamatta huumoria ja iloa. Kuvan tekemisen prosessissa havainnointi, keskustelut havainnoista, kuvan ideointi sekä toteutus ovat tärkeitä uuden oppimisen kannalta, ei pelkästään lopputulos. (Hyvinkään Taidepäiväkodit 2014, 29-34.)

Rusanen ym. (2014, 22-23) kirjoittavat, että varhaiskasvatusta koskevien ohjeistusten mukaan kasvattajan tehtävänä on kulttuurisen perinnön välittäminen ja siirtäminen. Olisi parasta, jos

päiväkotien pysyvä yhteistyö paikallisten ja alueellisten kulttuuritoimijoiden kanssa vahvistuisi. Ei voida väheksyä myöskään sitä, että jos varhaiskasvatuksen taidekasvatus on riittävän laadukasta, ei lapsen tarvitse harrastaa iltaisin. (Rusanen ym. 2014, 22 -23.) Tästä Rusasen ym. pohdinnasta löytyy Taidepäiväkotien toiminta-ajatus siitä, että lapsi pääsisi jo päivähoitossa tutustumaan erilaisiin harrastuksiin ja näin jäisi perheellä iltaisin aikaa toisilleen. Myös eri kulttuuritoimijoiden välinen yhteistyö vierailujen muodossa mainitaan Taidepäiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmassa.

5.3 Nykytaide varhaiskasvatuksessa

Museoamanuensis, Filosofian maisteri Merja Ilola (2015) Hyvinkään taidemuseosta, on sitä mieltä, että taidekasvattajan on syytä tuntea taidehistoria, ennen kuin voi toimia taidekasvattajana. Se, että on kysymys nykytaiteesta, ei muuta hänen mielestään asiaa. Nykytaiteen teoksissa peilataan usein taidehistoriaan. (Ilola 2015.) Ilola viittaa taidekasvattajiin, joita ei virallisesti varhaiskasvatuksen puolella ole, lukuun ottamatta taiteisiin keskittyneitä päiväkohteja tai esimerkiksi hankkeita, joissa taidepedagogit tekevät yhteistyötä varhaiskasvattajien kanssa. Museo yhteistyö varhaiskasvatuksen kanssa toimii usein taidekasvatuksen lähteenä.

Sederholm (2007, 144, 149) pohtii taiteen merkityksen vaihtelua. Hänen mielestään taiteen merkityksen vaihtelu ei riipu siitä, mitä kuvassa on tai mitä pyrkii ilmaisemaan, vaan siitä, missä yhteydessä taidetta käytetään ja ketkä taidetta käyttävät. Taiteen tekee se paikka ja yhteys, jossa se esitetään ja jossa se toimii, eivät esim. esineen ominaisuudet. Taidekasvatuksen haaste onkin se, että taide ei nykyisin ole yksinomaan taiteellista esittämistä. On monenlaisia ilmaisu- ja toimintatapoja, joista voi valikoida, ei määrättyjä taiteen ilmaisukeinoja, joiden opettaminen olisi välttämätöntä. Nykytaiteen toimintatavat ovat moninaisia: moniaistisuus, kerronnallisuus, taiteidenvälisyys, performatiivisuus eli toiminnallisuus ja yhteisöllisyys. Taide on toimintatapa, jonka avulla voimme järjestää ja eritellä kokemusmaailmaamme. Tässä kokemuksellisessa oppimisessa olennaista on havainto, että asiat liittyvät toisiinsa, eivätkä vain seuraa toisiaan. Tieto on toiminnallista ja perustuu aikaisemmille kokemuksille. Tiedon käyttäminen puolestaan kartuttaa kokemuksia, josta seuraa elämänmittainen kasvamisen. Nykytaiteen toimintatavat avaisivat kasvattajien työkaluina taiteen toimintatilaa sekä laajentaisivat taidekasvatuksen mahdollisuuksia vaikuttaa ihmisten elämään. (Sederholm 2007, 144, 149.) Opinnäytetyön toiminnan lähtökohtana oli taidemuseovierailu, jonka tavoitteena oli tarjota lapsille merkityksellisiä ja uusia kokemuksia sekä tietoja ja havaintoja niin nykytaiteesta kuin maailmastakin. Nykytaiteen opetus voi olla hyvin monimuotoista, joten projektin toimintamalli ei ollut suinkaan ainoa vaihtoehto.

Rusanen ym. (2014, 152-153) toteavat, että lapsen ja taiteen kohtaaminen voi tapahtua monenlaisin menetelmin. Eräs taideteosten tarkastelun ja tulkinnan tavoitteista on näkemisen,

katsomisen ja havainnoinnin harjoittelu. Mitä katsoja näkee kuvassa tai teoksessa, riippuu katsojan yksilöllisistä ja kulttuurisista erityispiirteistä, sekä siitä, mitkä ovat hänen tietonsa ja uskomuksensa. Kun tavoitellaan lapsen avointa suhdetta taiteeseen, voidaan lähteä liikkeelle lähiympäristön teoksista. Myös lastenkirjojen kuvitukset, taidekirjat, kortit, taidejäljennökset sekä Internetin taidekuvat auttavat lapsen kuvamaailman laajentamisessa. Suhdetta taiteeseen voidaan syventää taidemuseoissa, näyttelyissä ja niiden työpajoissa. Taidenäyttelyssä voidaan harjoitella taideteoksen valitsemista ja erilaisten tulkintojen hyväksymistä. Tehtäväksi voidaan antaa esimerkiksi valita teos tietyn teeman mukaisesti. Teema luo yhteyttä lapsen kokemusmaailmaan ja taideteoksen välille. Perusteluna valinnalle voi olla lapsen subjektiivinen kokemus, mieltymys tai uteliaisuus. Lapsen tehtävä on kertoa valinnastaan ja havainnoistaan, jotka liittyvät teokseen. Kasvattaja voi tarttua lapsen esiin tuomiin mielleyhtymiin, tunteisiin ja ajatuksiin ja samalla tuoda esiin lapsia kiinnostavaa uutta tietoa ja syventää teemaa. (Rusanen ym. 2014, 152-153.)

Taidemuseon ja varhaiskasvatuksen yhteistyötä on toteutettu mm. Kiasmassa jo vuodesta 2007, jolloin taidekasvatukseen panostettiin voimakkaasti ja se jäikin tämän jälkeen pysyväksi toimintamuodoksi, kertoo museolehtori Rantala (2015) sähköpostiviestissään. (Rantala 2015). Nykytaidemuseo Kiasmassa (2015) tarjotaan koululais- ja päiväkotiryhmille opastettuja kieroksia ja nyt myös pajatoimintaa, joka viedään päiväkoteihin. (Kiasma 2015).

Kytöharju (2014) kirjoittaa Päiväkoti Louhikon kokemuksista Kiasman pilottipajasta, jossa tutustuttiin nykytaiteeseen videoteoksen avulla, tutkittiin tunnetiloja ja värejä sekä rakennettiin installaatio eli oravalle pesä erilaisista materiaaleista sekä tehtiin seinälle varjokuvia. Pilottipaja liittyy Kiasman ja Helsingin varhaiskasvatusviraston kolmevuotiseen yhteistyöhankkeeseen, jossa taide viedään päiväkotiin. Pajaan osallistunut lastentarhanopettaja Riitta Laitinen toteaa saaneensa samalla hyvin koulutusta ja soveltavansa pajasta saamiensa oppeja. Pilottipajan ohjaaja, museolehtori Tuija Rantala kertoo, että lapsille halutaan antaa jo aikaisessa vaiheessa taidekasvatusta, tietynlaista kulttuuripääomaa. Rantala sanoo toiminnassa lähestyttävän abstraktia taidemuotoa konkreettisoin keinoin. Henkilökuntaa rohkaistaan, kannustetaan ja innostetaan lähestymään nykytaidetta, vaikka sitä olisi välillä vaikea ymmärtää. (Kytöharju 2014.) Museolehtori Rantala (2014) kertoi keskustelussamme Kiasman varhaiskasvatuksen nykytaideopetuksesta, jossa lähestytään nykytaidetta varhaiskasvatussuunnitelman kautta ja toteutetaan arkeen mahdollisimman yksinkertaisesti. Lasten kulttuuria tukien ja taiteen kautta arjen tasolle asettaen voidaan nykytaide tuoda pientenkin lasten maailmaan. Samalla pyritään syventämään kasvattajien taidekasvatusosaamista. (Rantala 2014.)

Kymmenen kaikua taiteesta artikkelissa Happonen, Imporanta, Kuusisto ja Latvala (2006,9) pohtivat museokäynnin ainutlaatuisuutta. Museokäynnissä ovat läsnä lasten sen hetkiset tiedot, taidot ja tunteet. Taiteen kohtaaminen ei vaadi laajaa taustatietoa tekniikoista, taiteili-

jan tai tyyliuuntien historiasta, vaan tärkeämpää on aito kohtaaminen. (Happonen ym. 2006, 9.) Museoyhteistyö onkin tärkeä osa koulujen ja päiväkotien taidekasvatusta, kuten Elo, Kallio, Löfström, Rokka ja Virtanen toteavat (2004,48). Visuaalisen maailman aarreaittana toimivat juuri museot. Museovierailujen aikana lapset keräävät elämyksiä sekä tietoja oman työskentelynsä virikkeiksi. Kun tehdään kuvaa, tieto muuttuu taidoiksi ja opitaan samalla luovan ongelmanratkaisun keinoja. Museovierailujen avulla ymmärrys nykyaikaisesta sekä menneiden sukupolvien kulttuurista ja taiteesta kasvaa. Taidetta voi hyödyntää monenlaisen oppimisen kohteena sekä kasvatuksellisenä menetelmänä. Taidekasvatuksessa on tärkeää, että lapsi voi itse valita teoksen, jonka parissa työskennellä. (Elo ym. 2004, 47- 48.)

Happonen (2006, 37-41) kirjoittaa siitä, että taiteen ja katsojan kohtaaminen on suurin haaste museolehtorille. Lapset ovat hänen mielestään uteliaita, innokkaita ja ennakkoluulottomia, kun taas nykyaikainen taide asettaa heidän opettajilleen ja kasvattajilleen haasteita. Jos taide ei ole tuttua, tilanne vaatii avoimen mielen ja ennakkoluulottoman suhtautumisen. Tulkinta kuvasta muodostuu niistä mielikuvista ja muistoista, joihin sen liitämme. Taiteen merkitys ei näin ole itse taideteoksessa, vaan katsojan ja teoksen kohtaamisessa. Taideteoksen merkitys syntyy myös vuoropuhelusta toisten taideteosten ja museoympäristön kanssa. Teoksiin tulisi palata uudelleen museossa käynnin jälkeen ja taiteen tarkastelun voisi myös aloittaa esimerkiksi päiväkodissa tutustumalla näyttelyyn etukäteen. (Happonen 2006, 37- 41.) Taidemuseovierailujen toteuttaminen on parhaimmillaan opettajan tai kasvattajan ja museopedagogin yhteistyötä. Heidän toimintansa vaikuttaa paljon siihen, miten lapset taiteeseen suhtautuvat. Onnistuneissa kohtaamisissa korostuu kiireettömyys, avoimuus, molemminpuolinen kunnioittaminen ja arvostus sekä aito vuorovaikutus. Tärkeää on myös henkilökohtainen kontakti ja lasten huomioiminen yksilöinä. Näyttelykäynti palvelee kokonaisvaltaisesti taiteen opetusta, kun esimerkiksi teemaan tai tekniikoihin tutustutaan etukäteen ja käyntiin palataan jälkepäin. Aikuisen aito kiinnostus asiaan saa lapset helposti mukaan, kuten kaikessa opetuksessa. (Happonen 2006, 43- 45.)

Taidekasvattaja ja kuvataiteilija Tiia Orivuori (2015) on työskennellyt museoissa pienten lasten kanssa. Hän miettii valmiiksi ns. aloituskysymykset, joiden avulla on helppo lähestyä teoksia ja näyttelyä. Eräs aloituskysymyksistä voi olla yksinkertainen, ”Mistä pidät”-kysymys. Sen avulla voidaan päästä kysymykseen ”Miksi?”, joka johtaa arvokeskusteluun. Toinen hyvä aloituskysymys on ”Minkä haluaisit antaa lahjaksi, jos voisit?”. Tästäkin kysymyksestä lähdetään kohti arvokeskustelua. (Orivuori 2015.)

5.4 Esteettisyys kuvataidekasvatuksessa

Rusanen (2009,48) toteaa, että varhaisiän kuvataidekasvatus kasvattaa lasta taiteeseen ja taiteen avulla. Tavoitteena on kuitenkin lapsen kokonaisvaltainen kasvu, vaikka painopiste

onkin lapsen esteettisen asennoitumisen ja luovuuden kehittämisessä. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta päämääränä on lapsen kasvu kulttuuriseksi osallistujaksi. (Rusanen 2009, 48.) Ruokosen ja Rusasen (2009,12) mukaan taidekasvatus voi vahvistaa elämyksellisyyttä lapsen toimintaympäristössä ja antaa mahdollisuuksia esteettisten peruskokemusten syntymiselle. Esteettinen tai taiteellinen peruskokemuksen käsite tarkoittaa moniaistisia, pääasiassa lapsuudessa saatuja kokemuksia, joiden varaan lapsen myöhemmät taide-elämykset, kulttuuriset arvostukset ja taideharrastuksen kohteet rakentuvat. Myös niitä taiteen herättämiä kokemuksia kutsutaan esteettisiksi, joista voi nauttia ilman hyötytarkoitusta, vain kokemusten itsensä tähden. (Ruokonen & Rusanen 2009, 12.)

Ruokonen, Rusanen ja Välimäki (2009,4-5) pohtivat erityisesti taiteen tekemisen ja kokemisen olevan alueita, joissa kasvattajien osaaminen ja pedagoginen taito korostuvat. Lapsia lähellä olevien aikuisten asenteet, esimerkit ja ohjaaminen ovat ratkaisevia juuri taiteen alueilla. Varhaiskasvatussuunnitelmassa keskeiset sisällöt hahmotetaan orientaatioina. Niitä ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis- yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen sekä uskonnolliskatsomuksellinen orientaatio. Esteettinen orientaatio avautuu havaitsemisen, kuuntelemisen, tuntemisen ja luomisen, kuvittelun ja intuition avulla. Lapselle syntyy esteettisen orientaation kautta omakohtaisia aistimuksia, tuntemuksia ja kokemuksia. Tätä kautta alkavat lapsen arvostukset, asennoituminen ja näkemykset hahmottua. Samaistuminen on ihmisyyteen kasvun kannalta yksi orientaation tärkeä prosessi. Kulttuurin ja taiteen merkitys yhteisöllisenä voimavarana on ollut kiistaton kaikkina aikoina. Yhteiskunnallisen ja taloudellisen murroksen aikakautena sen merkitys voimistuu ja näkyy kaikilla elämänalueilla. Kansakunnan sivistys rakentuu taiteelle ja kulttuurille ja sen merkitys on suuri henkisen kasvun edistäjänä. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009,4-5.)

Esteettistä kuvataidekasvatusta varhaiskasvatuksessa pohtivat myös Rusanen ym. (2014, 26-28). He pohtivat esteettisyyden määritelmää, joka on perinteisesti liitetty kauneuteen. Esteettisen kasvatuksen ajatus kauneutta koskevana on 2000-luvulla saanut rinnalleen näkemyksen, että esteettisyys on sidoksissa lapsen elämyksiin ja kokemuksiin. Esteettisyydellä viitataan tässä aistimiseen, vastaanottamiseen ja nauttimiseen. Esteettinen kokemus on intensiivinen tapahtuma, joka muodostuu kokijan ja ympäristön aktiivisesta vuorovaikutuksesta aistien havaintojen avulla. Toinen näkökulma esteettisyyteen on ilmaisun ja elämyksellisyyden korostaminen. Tällöin kiinnostus kohdistuu esimerkiksi taiteen tekemisen prosesseihin ja tekijän motiiveihin hänen toteuttaessa itseään. Esteettisyys laadukkaassa kuvataidekasvatuksessa nähdään osana lapsen suhdetta maailmaan. (Rusanen ym. 2014, 26- 28.) Rusasen (2009,48-49) mukaan esteettinen kokemus perustuu välittömään aistimiseen. Kuvataidekasvatus antaa runsaasti mahdollisuuksia hermistää lapsen aisti- ja havaintotoimintaa. Esteettinen asenne tarkoittaa asioiden katsomista avoimesti, ikään kuin ensi kertaa havaiten. Tähän liittyy intensiivisen läsnäolon, ihmettelyn ja hämmästyksen tunne. Kasvattaja voi näin harjoittaa

lasta tietoiseen katsomiseen ja näkemiseen. Kuvallisessa työskentelyssä kosketus esteettisyyteen voi syntyä myös niin, että lapsi saa konkreettista tuntumaa erilaisiin materiaaleihin ja pääsee kokeilemaan niitä ajatustensa ja kokemustensa ilmaisemiseen. (Rusanen 2009, 48-49.)

5.5 Lasten taiteellinen toimijuus varhaiskasvatuksessa

Tarja Pääjoki (2011, 109-110) lähestyy varhaisiän taidekasvatusta lasten taiteellisesta toimijuudesta käsin. Pääjoki tarkoittaa tässä sellaista aktiivista toimintaa, jossa on mukana taiteellisia laatuja, vaikka sitä ei nimitettäisikään varsinaisesti taiteeksi. Taiteellisella laadulla tarkoitetaan, että toiminta sisältää prosessien ja lopputuloksenkin osalta samoja elementtejä kuin ammattitaiteilijoiden tekemä taide. Taiteellinen ja esteettinen elementti on jossain määrin läsnä kaikessa lapsen omassa toiminnassa. Toimijuudella tarkoitetaan taiteen yhteydessä myös sitä, missä määrin ja millä tavoin lapsen omalle taiteelliselle ilmaisulle on tilaa ja minkä luonteista taiteellinen toiminta lapsilla on. (Pääjoki 2011, 109- 110.) Lapsi on toimijana niin taiteen tekijä että sen vastaanottaja. Taiteellinen toimijuus toteutuu vuorovaikutuksessa ympäröivään esteettiseen maailmaan. Lapset ovat syntymästään saakka kulttuurisia olentoja, jotka imevät monenlaisia vaikutteita ja käytäntöjä sekä muodostavat omaa makuaan ja taidesuhdettaan aktiivisesti. (Pääjoki 2011, 116.)

Pääjoen (2011, 120) mukaan lapsen taiteellinen toimijuus on ennen kaikkea lapselle tuttu tapa tutkia maailmaa ja ilmaista itseään. Lapsen toimijuuden ja osallisuuden taiteellisia ja esteettisiä elementtejä on mahdollista tiedostaa ja tukea kasvatuksessa. On muistettava, ettei varhaiskasvatuksessa taidekasvatuksellisia tavoitteita määriteltäisi ensisijaisesti aikuisen näkökulmasta käsin. Tärkeää on myös se, että taiteellinen elementti olisi läpäisevä kaikessa toiminnassa, vaikka myös erityistä taiteeseen keskittyvää toimintaa tarvitaan. Lasten taiteellista toimintaa tulee kohdella samalla kunnioituksella kuin aikuistaiteilijoiden työtä ja lasten taide ansaitsee tulla nähdyksi, kuulluksi ja tunnustetuksi. (Pääjoki 2011, 120.)

Pääjoki (2007, 111) mainitsee, että lapsi on luontaisesti utelias ja tutkii maailmaa kaikilla aisteillaan sekä tekee luovia ratkaisuja aistihavaintojensa pohjalta. Aikuisen maailma on täynnä aikaisempaa kokemusta ja tietoa, aistihavainnot jäävät näiden ennakko-oletusten varjoon. Lapsen maailma on ns. uudempi ja sen vuoksi aistihavainnoilla on hänelle suurempi merkitys. Taiteellinen toimijuus värittää lapsen suhdetta koko maailmaan. Tietoisuus tästä luo kasvattajalle mahdollisuuden katsoa ympäristöä aistit avoimina. Koska taide kuuluu aistihavaintojen alueelle, on aistinen toimijuus taidekasvatuksessa hyvin tärkeässä asemassa. Aistihavainnoissa otamme ensisijaisesti maailman vastaan aistien avulla tutkien, sen sijaan että pitäytyisimme mielen käsitteellisessä ja kuvitteellisessa todellisuudessa tai käyttäisimme vain aiempaa tietoa hyödyksemme. (Pääjoki 2007, 111.)

Susanne Garvis (2012,86) kirjoittaa tutkimuksessaan siitä, kuinka varhaiskasvatuksessa taide on tärkeä väline kommunikoinnissa ja oppimisen harjoittelemisessa. Erityisesti hän mainitsee taiteen olevan tehokas viestinnän muoto varsinkin silloin, jos lapsi ei pysty ilmaisemaan sanoilla itseään. Taide on olennainen väline, kun lapsi tutkii maailmaa aistien avulla. Lapsi voi taiteen avulla osallistua luomiseen ja tekemiseen, ajattelun, kehon ja tunteiden ilmaisun kautta. (Garvis 2012, 86.)

Samoin kuin Garvis, myös Rusanen ym. (2014, 42) pohtivat lapsen kuvataiteellista toimintaa. He toteavat kuvataiteellisen toiminnan olevan lapsen psyykkisen kehityksen kannalta hänen identiteettiään rakentavaa. Kuvataiteellisessa toiminnassa lapsi jättää yksilöllisen jäljen, joka heijastaa häntä itseään. Lapsi voi näin sanattomasti ilmaista käsitystä itsestään ja kertoa merkityksellisistä asioista, tapahtumista, kokemuksista tai tunteista. Kuvataiteellinen toiminta ja työskentely tuottavat tekemisen iloa ja myös onnistumisen kokemuksia. Se on myös mahdollinen kanava tunteiden ilmaisulle ja erilaisten kokemusten käsittelylle. Lapsi voi jakaa hänelle vaikeita asioita, esimerkiksi pelkoja ja turhautumista. Kuvataiteellinen toiminta kognitiivisessa kehityksessä voi olla lapselle väline havainnoida ympäristöä. Lapset voivat kuvien ja toiminnan avulla kertoa, mitä he tietävät maailmasta ja mitä he pitävät merkityksellisenä. Lapselle tärkeää on kokemusten muuntaminen, ei olemassa olevan todellisuuden kopioiminen. Kun todellisuutta muunnetaan, siihen tarvitaan useita kognitiivisia valmiuksia kuten keskittymistä, valintojen ja päätösten tekemistä, suunnittelua ja organisointia, mitä kerrotaan ja millä välineillä kerrotaan. Lisäksi tarvitaan visuaalista tarkkaavaisuutta ja ongelmanratkaisutaitoja. (Rusanen ym. 2014, 42.)

Rusanen ym. (2015, 35, 37) ovat sitä mieltä, että lapsen motivoituminen työskentelyyn tarvitsee sytykettä, jonka hänelle voi tarjota kasvattaja luomalla hyväksyvä ja kannustava ympäristö. Kasvattajan tulee antaa tilaa yksilöllisille kokemuksille ja helpottaa lapsen toiminnan käynnistymistä. Luovan prosessin virittelyvaiheeseen kuuluvat elämykset, jotka synnyttävät mielikuvia. Lapsen mielikuviutus ei luo mitään tyhjistä, vaan tarvitsee todellisuudessa tehtyjä havaintoja. Kuvataiteellisissa töissä lapsi tekee näkyväksi havainto- ja mielikuva-aineksia. Tähän luovuuteen kuuluu myös olennaisesti virtauksen kokemus (flow). Lapsi sitoutuu tekemisen imussa toimintaan niin, että aika ja paikka unohtuvat, toiminta on sopusoinnussa lapsen itselleen asettamissa vaatimuksissa ja tekeminen tuntuu helpolta. Kun kasvattaja haluaa antaa mahdollisuuden virtauksen tunteelle, on hyvä ottaa huomioon, että monet kuvataiteelliset toiminnot vaativat pitkän ajan toteutuakseen. (Rusanen ym. 2014, 35, 37.)

Duffy (2010,125) kirjoittaa siitä, minkälainen on pienen lapsen luovuuden luonne. Duffyn mielestä lasten luovuus tulee esiin, kun he käyttävät materiaaleja uusilla tavoilla tai yhdistelevät uusia materiaaleja. Lapsilla luovaan prosessiin yhdistyy uteliaisuus, tutkimus, leikki ja luo-

vuus- joka on yhtä tärkeää kuin tuote, jota he ovat tekemässä. (Duffy 2010, 125.) Kun vertaa edellistä Rusasen ym. pohdintaa lapsen kuvataiteellisesta toiminnasta Duffyn ajatukseen lapsen luovuuden luonteesta, ymmärtäisin, että kysymys on toisiaan läheisesti muistuttavista määreistä.

Yksi keskeinen tehtävä taiteellisessa toiminnassa lapselle on ilmaista omaa sisäistä maailmaa ja jakaa kokemuksia muiden kanssa, pohtii Pääjoki (2011, 112, 115). Vuorovaikutusta syntyy aikuisen ja lapsen välille, kun lapsen on mahdollista ilmaista vapaasti itseään taiteen keinoin ja aikuinen ottaa nämä ilmaisut vastaan. Tällöin lapsi määrittää tämän vuorovaikutuksen. Aikuisen tulee ottaa rooli, jossa hän kuuntelee ja katselee avoimesti, on läsnä arvioimatta tai tuomitsematta lapsen tuotoksia. Aikuinen pääsee osalliseksi lapsen ajatusmaailmasta lapsen taiteen vastaanottajana. Vapaa ilmaisu luo tilaa taidekasvatuksen ja vuorovaikutuksen näkökulmista kaikelle muulle taiteelliselle toiminnalle antamalla lapselle kokemuksen luovasta toimijuudesta. Pääjoen mielestä on taiteellisen toimijuuden näkökulmasta tärkeää ottaa myös huomioon taiteellisen toimijuuden yhteisöllisyys. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi antamalla lapsille mahdollisuus tuottaa yhteinen iso maalaus tai muu teos. Lapset nauttivat usein siitä, että saavat tehdä yhdessä tai seurata muiden tekemistä. Lapset jakavat kuvan tekemisen prosessia mielellään esimerkiksi selostamalla toisille omaa tekemistään. Taidekasvattajille vertaisvaikutus on joskus tuottanut päävaivaa, koska on tavoiteltu yksilöllistä luovaa ilmaisua. Vertaisvaikutus on kuitenkin lasten taiteelliselle toimijuudelle tärkeää ja palkitsevaa. Aiemmin lapsen taiteellista kehitystä pidettiin yksilöllisenä, koska ajateltiin, etteivät lapset ole kykeneviä vuorovaikutukseen varhaislapsuudessa. Tuolloin taideihanteet korostivat taiteilijan yksilöllistä ilmaisua. Nyt meillä on kuitenkin tieto siitä, että lasten taiteellinen toiminta on hyvin vuorovaikutteista ja sosiaalista kuten heidän muukin elämänsä. (Pääjoki 2011, 112, 115.)

Rusanen ym. (2014, 43) mainitsevat, että lapsi voi harjoitella sosiaalisia valmiuksiaan pari- ja ryhmätyöskentelyssä sekä yhteisiä töitä tarkastellessa. Näihin tilanteisiin tarvitaan vuorovaikutustaitoja, kuuntelemista ja jakamista. Kun taas jaetaan materiaaleja ja välineitä, tai laitetaan niitä paikoilleen, tarvitaan sekä yhteistyötä että yksilöllistä panosta. Lapsi harjoittelee myös itsenäisyyttä ryhmän vuorovaikutuksessa suhteessa kasvattajaan ja omaan vertaisryhmäänsä. Kasvattaja voi hyödyntää lähikehityksen vyöhykettä rakentaen toiminnan pitkäjänteisyyttä niin, että lapsi oppii asiat ensin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa läheisten ihmisten kanssa. Lapsen sisäistettyä opittu osaksi omia taitojaan, hän on valmis myös soveltamaan sitä muussa toiminnassaan. Kun ryhmä, jossa lapsi työskentelee, on turvallinen, lapsi voi harjoitella sitoutumista yhteisiin sääntöihin, hän voi tehdä aloitteita ja saada kokemuksen osallisuudesta. (Rusanen ym. 2014, 43.)

5.6 Taide ja leikki

Ruokonen (2006,18) toteaa taiteen ja leikin olevan symbolifunktioluonteensa vuoksi lähellä toisiaan. Yhtä luonnollisena kuin leikki, toimii myös taide lapselle elämänilmauksena ja mielenmaisemien temmellyskenttänä. (Ruokonen 1999, 18.)

Pääjoen (2011, 113-114) mukaan leikillä ja taiteella on tutkimuskirjallisuudessa paljon laadullisia yhteyksiä. Erityisesti sellainen toiminta, jossa ei tavoitella mitään tiettyä lopputulosta, vaan jossa tekeminen itsessään on toiminnan ydin, on lasten taiteellisessa toiminnassa leikin kaltaista toimintaa. Taidemateriaalit voivat toimia luovina leikin välineinä varsinaisia leluiksi suunniteltuja tuotteita paremmin ja ovat avoimempia käytöltään lapsen omalle kekseliäisyydelle. Lapsethan saattavat käyttää myös varsinaisia lelujakin aivan eri tavoin, kuin mihin ne ovat suunniteltu. Lapsen taiteellisen toimijuuden mahdollisuudet ovat yhteydessä siihen, millaisia taiteellisia välineitä tai materiaaleja lapsella on käytössään. Joskus saatetaan virheellisesti ajatella, että lasten taidekasvatuksessa materiaalien ei tarvitsisi olla erityisen laadukkaita tai monipuolisia. Materiaalilla on kuitenkin keskeinen merkitys niin aikuisten kuin lastenkin taidekasvatuksessa. Tämä johtuu siitä, että ilmaisu on aina sidoksissa käytettyihin materiaaleihin ja välineisiin. Materiaalit aikaansaavat osaltaan sen, mitä voi ilmaista ja miten nautittava tai vaikuttava lopputulos on. Nykyaikaisessa taiteessa voi käytettävänä materiaalina voi olla mikä tahansa, esimerkiksi kierrätysmateriaalit ja käytöstä poistetut tavarat, joka kertoo nykytaiteilijoidenkin leikkivästä luovuudesta. Tämän lisäksi taidekasvatuksessa on erityisiä laadukkailla taiteilijatarvikkeilla. Pääjoki oli taideohjaajan työssään törmännyt usein siihen, että taiteen materiaalit olivat lapsille vieraita, mutta hyvin kiinnostavia. Hänen mukaansa taiteessa käytettäviä ja luonnonmateriaaleja hyödyntämällä taidekasvatuksessa on mahdollista antaa arjesta poikkeavia esteettisiä kokemuksia erilaisten materiaalien parissa. (Pääjoki 2011, 113- 114.)

Leikin ja taiteen yhteydestä kirjoittaa myös Laukka (1998, 19-20), jonka mielestä leikillä ja taiteella on paljon yhtäläisyyksiä, mutta ne eivät kuitenkaan ole identtisiä. Leikki ja taide ovat hänen mielestään usein harhauttavasti samannäköisiä, mutta ovat kuitenkin syntyneet erilaisista edellytyksistä ja erilaisin tavoittein. Taide on luonteeltaan sitoutunutta, pitkäjänteistä fyysistä ja psyykkistä suorituskykyä vaativaa, kun taas leikkiin liittyy vapaus. Leikkiin liittyy olennaisena intensiivinen suhde olemassaoloon leikin aikana, mutta ei leikin lopputuloksessa. Leikki muistuttaa Laukan mielestä sellaista taidekasvatustoimintaa, jossa korostetaan prosessia. (Laukka 1998, 19-20.)

Luovassa toiminnassa Ruokosen ja Rusasen (2009,12) mukaan lapsen mieli on esteettisesti virittynyt, jolloin hän pystyy suunnittelemaan tulevaa, kurkottaa menneeseen tai työstää asioita, jotka eivät todellisuudessa ole mahdollisia. Kasvattajan tehtävänä onkin ottaa käyttöön

niin kuvitteellinen kuin todellinen maailma niin, että leikki ja eri taidemuodot antavat lapselle mahdollisuuden käsitellä symbolista todellisuutta konkreettisen todellisuuden rinnalla. Vaikka lapsi ymmärtää toden ja kuvittelun erot, hänellä on silti valmius heittäytyä leikkiin ja kuvitteluun. (Ruokonen & Rusanen 2009, 12.) Ruokosen ja Rusasen ajatusten mukaisesti oli toiminnassamme mukana alusta saakka leikki ja mielikuvitus todellisen tiedon rinnalla. Käytin projektimme virittäjänä nykytaidejänis Jussia, pehmolelua, joka väistämättä antoi mielikuvitukselle ja leikille itsessään jo mahdollisuuden lisääntyä ja toimia.

Rusanen ym. (2014, 32) kirjoittavat mielikuvituksesta, jota pidetään kaiken luovan toiminnan perustana. Lapsen kyky mielikuvitukseen on kuitenkin vähäisempi kuin aikuisen, koska hänellä on pienempi kokemusten varasto. Jos kasvattaja haluaa lisätä lapsen luovuutta, olisi hänen laajennettava lapsen kokemuksia. Mitä enemmän lapsi näkee, kuulee, kokee, sitä helpompi hänen on työstää kokemuksiaan. Leikillä ja luovalla toiminnalla on kiinteä yhteys toisiinsa. Kummatkin perustuvat lapsen tarpeisiin, kiinnostuksiin, tunteisiin ja kokemuksiin. Kuvataiteellisessa toiminnassa prosessin korostaminen muistuttaa sekä leikkiä että nykytaidetta. (Rusanen ym. 2014, 32.) Mäkivaara ja Sarviaho (1999, 51) lainaavat lasten leikkikäyttäytymistä tutkineen Matti Bergströmin (1997) ajatuksia leikin merkityksistä. Bergströmin mielestä lasten omaehtoinen esteettinen toiminta leikkiessä rauhoittaa lasten sisintä ja tekee heidät onnellisiksi. Leikki ja taide ovat hänen mukaansa lapsille, kuten aikuisillekin, keino selviytyä sisäisistä uhista ja peloista. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 51.)

Pääjoki (2011) kertoo, että leikkiä on hyödynnetty pedagogisesti jo Fröbelistä saakka. Leikkivä toimijuus on tunnustettu lapsille ominaiseksi tavaksi tutkia maailmaa. (Pääjoki 2011, 113.) Kallialan (2008,25) mielestä on tärkeää, että aikuisten ja lasten kulttuurit saavat vaikutteita toisiltaan. Tämä tarkoittaa sitä, ettei aikuisen pidä vetäytyä täysin passiiviseksi. Aikuisen ja kasvattajan roolissa korostuvat avustaminen, saatavilla olo sekä kuunteleminen. Aikuisen vastuulla ovat myös puitteiden luominen sekä ajan ja tilan hallinnoiminen. (Kalliala 2008, 25.) Kalliala pohtii myös sitä, miten aikuisen iloinen ja elinvoimainen lähestymistapa houkuttelee lapsissa elämäniloa sekä saa heidät keskittymään tekemisiinsä. Aikuisen on oltava eloisa ja leikkimielinen ollakseen ns. ”elävää seuraa” lapsille. (Kalliala 2008, 30.) Myös Hassi (1994,30) pohtii leikin merkitystä taidekasvatuksessa. Leikki on Hassin mielestä luontaisin ilmaisun ja oppimisen väline. Näin yhdessä kehiteltyssä ja koetussa leikissä yhdistyvät kokonaisvaltaisen ilmaisun avulla kaikki taiteen alueet. Tärkeintä on Hassin mielestä tarjota lapselle mahdollisuus tutustua taiteeseen ja liittää taide lapsen arkeen ja leikkiin. (Hassi 1994, 30.)

Projektissamme mukana ollut lasten omien tarinoiden kertominen ja niiden ylös kirjaaminen oli luonteeltaan sadutuksen kaltaista liittyen leikkiin ja taiteeseen. Mäkivaara ja Sarviaho (1999 25, 27) toteavat, että lasten saduttamiselle voi olla monia erilaisia lähtökohtia. Satu voi lähteä liikkeelle esineestä, paikasta tai vaikka kuvasta. Saduttaminen tukee lapsen itsetunnon

kehittymistä, kun aikuinen kuuntelee häntä ja kirjaa kertomuksia ylös. Tämä välittää lapselle tunteen, että hänestä ollaan kiinnostuneita ja häntä arvostetaan. Aikuinen saa samalla mahdollisuuden kurkistaa lapsen maailmaan ja joutuu myös tietoisesti kuuntelemaan, mitä lapsi sanoo. Lapsi kokee saman kuin esimerkiksi piirtäessään; hän jättää jäljen! Parhaimmillaan saduttaminen on lapsen ja aikuisen välistä yhteistyötä, joka kiinteyttää heidän suhdettaan. (Mäkivaara & Sarviaho 1999, 25, 27.)

6 5-vuotiaan lapsen kuvataiteellinen kehitys

Projektitoimintani kohderyhmänä olivat 5-vuotiaat lapset, joten heidän ikäluokkansa kuvataiteellinen kehitys on paitsi kiinnostavaa, myös ohjaajan aiheellista tietää ja tiedostaa. Toiminnan onnistumisen ja turhautumisien estämiseksi oli tärkeää ymmärtää, mitä keskimäärin 5-vuotiaan lapsen kuvataiteellinen kehitys tarkoittaa. Tätä ymmärtämisen tärkeyttä tukee myös Salminen (2005,68), jonka mielestä kehityksen yleisen suunnan tunteminen auttaa aikuista ymmärtämään ja arvostamaan kuvallisen kehityksen monisäikeisyyttä. Huomionarvoista on, että yksinkertaisenkin kohteen kuvaaminen vaatii monenlaisia taitoja, jotka eivät kehity äkillisesti ja samanaikaisesti ilman harjoittelua. (Salminen 2005, 68.)

Rusanen ym. (2014, 50-51, 54) kuvailevat neljä- viisivuotiaiden kuvataiteellisen kehityksen olevan vaiheessa, jossa lapset kommunikoivat kuvien kautta ja hahmottavat ympäristöään. Kädenjälki on eloisaa ja hänellä on käytössään joustavat ja muuttuvat symbolit vaikkapa liikennevälineille, taloille tai eläimille. Eloisa kädenjälki voi olla vielä melko harjaantumaton. Lapsi kuvaa tarkoittamiaan asioita ja tarvitsee runsaan harjoituksen lisäksi vertaisryhmän. Lapsi oppii havainnoimalla toisten lasten työskentelyä ja soveltamalla oppimaansa omaan työskentelyyn. Pääjalkainen ihmishahmo on voinut saada muotonsa jo ennen kolmatta ikävuotta, mutta nyt yksityiskohdat lisääntyvät ja tarkentuvat. Pää liittyy vartaloon, siihen ilmestyvät hiukset ja ilme, joka useimmiten on hymyilevä ja katsoo piirtäjää kohti. Sormet ja varpaat ilmestyvät piirroksen ja vartalo saa vaatetuksen. (Rusanen ym. 2014, 50-51, 54.)

Rusanen ym. (2014, 50-51, 54) mainitsevat, että jos lapsi kuvaa tilaa piirtäessään, hän voi sirotella ne paperille. Niiden paikka ja koko eivät ole suhteessa toisiinsa, vaan määräytyvät subjektiivisesti. Huomio kiintyy yksityiskohtiin, ei työn kokonaisuuteen. Huumori ja mielikuvitus ovat vahvasti mukana, lapsi nauttii sosiaalisesta vuorovaikutuksesta ja ilmaisee tunteitaan. Lapsi voi liioitella hänelle merkityksellisiä asioita, vaikka täsmällisyyskin kiehtoo häntä. Lapsi tunnistaa päävärit ja osaa kopioida yksinkertaisia geometrisiä kuvioita. Viisivuotias lapsi tietää, että muut eivät ajattele samoin kuin hän, tai tiedä tai näe samoja asioita kuin hän. Taideteosten vastaanottajana lapsi on ennakkoluuloton ja avoin. Lapsen voi olla vaikea perustella, mikä on kaunista tai mikä ei, vaikka hän voi arvioida ympäristöään esteettisin perustein. Lapsen kyky tulkita ja sanallistaa kuvaa ei vastaa aikuisen taitoja, vaikka valmius hah-

mottaa kuvaa on lähes aikuisen tasolla. Lapsi osaa kiinnittää huomiota taideteokseen kokonaisuutena, mutta yksityiskohdat voivat viehättää häntä myös. Lapsi pystyy tunnistamaan ajan kulun kuvissa esimerkiksi menneisyytenä, nykyisyytenä ja tulevaisuutena. Lapsi tarvitsee monipuolisia ilmaisutapoja ja riittävästi harjoittelua. Teemojen kuvallisessa toiminnassa tulisi olla lapsen elämyspiiristä ja joko konkreettisia tai mielikuvitusta innostavia. Kasvattajan olisi hyvä sanallistaa lapsen toimintaa. (Rusanen ym. 2014, 50 -51, 54.)

Salmisen (2005,64) mukaan kuten aikuinen, myös lapsi tekee ja käyttää kuvia moniin tarkoituksiin. Kuvien esteettinen ja taiteellinen tehtävä on vain eräs monien tehtävien joukossa. Kuvien avulla korvataan ja omistetaan symbolisesti todellisia tai kuviteltuja kohteita, tapahtumia tai esineitä. Kuvien avulla kerrotaan tarinoita, niillä koristellaan ja kaunistetaan ympäristöä tai otetaan kantaa, houkutellessa, suostutellaan, ylistetään tai pilkataan. Kuvilla voidaan ilmaista yksityisimpiä riemuja, pelkoja tai toiveita, joita on vaikea tai mahdoton kertoa millään muulla tavalla. Niillä voi olla maagista tai animistista eli ns. sielu-uskonnollista voimaa. Lapselle kriteerit siitä, mikä on ”hyvä kuva”, ovat usein toiset kuin aikuiselle. (Salminen 2005, 64.)

Salmisen (2005, 65, 70) mukaan aikuisen ei ole helppoa ymmärtää lapsuuden kuvamaailmaa. Aikuinen ei välttämättä ymmärrä edes oman lapsuutensa kuvamaailmaa. Vaikeuksia ymmärtämiseen aiheuttavat lapsen konkreettisemmat ja vähemmän eriytyneet havainnot ja käsitteet kuin aikuisella. Lapsen aikaansaamat jäljet paperille, niin riimustelu kuin kuva, on lapsen elekielen täydennystä. Lapsi piirtäessään esittää mielellään elein, ilmein ja huudahduksin sekä puhumalle sen, mitä aikoo piirtää. Lapsen omasta mielestä on aina aivan selvää, mitä kuva tarkoittaa ja hän uskoo, että muutkin ymmärtävät sen samalla tavalla. Laajasti ymmärrettyinä kuvan tekemisen alku on lapsen aisteille tarjoutuvissa kokemuksissa sekä niiden erottelussa ja yhdistelyssä. Uudet keksinnöt ja ajatukset eivät ole ympäristön yksisuuntaisen ja välittömän vaikutuksen tuloksia, vaan voidakseen ymmärtää ja hallita jotakin, lapsen on rakennettava se itse, keksiä maailma uudelleen. Eräs tapa oppia tuntemaan oma minä ja maailma on piirtäminen, maalaaminen, muovailu ja rakentelu. (Salminen 2005, 65,70.)

Rusanen ym. (2014,45) pohtivat ympäristön vaikutusta lapsen kuvataiteellisessa kehityksessä. Kulttuuriset vaikutteet ovat aina läsnä lasten kuvataiteellisessa toiminnassa. Vaikutteet tulevat visuaalisen kulttuurin suosituista ilmiöistä, kasvattajien toimintatavoista ja muiden lasten käyttämisestä kuvaustavoista. Lapset toistavat mediakulttuurin teemoja tai tulkitsevat uudestaan ikäistensä tai vanhempien lasten piirroksia. Tämä kuuluu luonnolliseen kehitykseen. Lapset arvostavat samanikäisten hyväksyntää, eivät niinkään yksilöllisyyttä tai taiteellisia ansioita. (Rusanen ym. 2014, 45.)

7 Projekti Jussin kanssa

7.1 Toiminnan suunnitteluvaihe

Hyvinkään Taidepäiväkodit tarjosivat minulle työelämän harjoittelupaikan ja opinnäytetyön toteuttamispaikan. Taidepäiväkotien kuvataideopettaja Iiris Salovaaran kanssa yhteistyössä pohdimme Taidepäiväkoteja hyödyttävää ja sen taideopetusta kehittävää toimintaa. Keskustelut johtivat lopulta nykytaiteen opetuksen toiminnallisen opinnäytetyön suunnitteluun. Alkuperäinen toiminnan suunnitelma on liitteenä (liite 1). Teimme ennen toiminnan aloittamista sopimuksen opinnäytetyön yhteistyöstä (liite 2). Tutkimuslupa-anomus kohdistettiin päiväkotien yrittäjille (liite 3). Kuten aiemmin jo mainitsin, Vilka ja Airaksinen (2003, 49) kirjoittavat projektimuotoisen, toiminnallisen opinnäytetyön olevan tavoitteellinen, tietyn ajan kestävä prosessi. Jotta projekti onnistuisi, tulee se suunnitella, organisoida, toteuttaa, valvoa, seurata ja arvioida hyvin. Olisi suositeltavaa, että projektimuotoisessa opinnäytetyössä olisi jo suunnitteluvaiheessa mukana työelämän edustaja, opinnäytetyön ohjaaja ja tekijä. Projekti kannattaa vaiheistaa prosessikuvaukseksi, josta selviää, miten vaiheet seuraavat toisiaan. (Vilka ja Airaksinen 2003, 49.)

Lähdin toiminnallisen osuuden suunnitelmissani siitä, että toiminnan perustana olisi Hyvinkään kaupungin alueella oleva ja lasten kehitystasolle sopiva nykytaidenäyttely. Hyvinkään taidemuseoon olikin juuri sopivana ajankohtana tulossa esille kuvataiteilija Milja Viidan (2015) nykytaidenäyttely ”Fare Thee Well My Sister”. Otin yhteyttä sähköpostitse taiteilijaan ennen suunnitelmien tekemistä ja kysyin hänen mielipidettään näyttelyn sopivuudesta 5-vuotiaille lapsille. Milja Viidan mielestä näyttely oli mitä sopivin toiminnan lähtökohdaksi. (Viita 2015.) Tein suunnitelman toiminnasta ja tutustuin näyttelyyn huolellisesti etukäteen sekä varasin ryhmällemme opastuksen näyttelyyn. Toiminta suunniteltiin noin kymmenen toimintakerran kokonaisuudeksi, joka päättyisi töiden esillepanoon eli näyttelyyn. Kutsun toimintaa projektiksi Jussin kanssa, joka kuvaa tärkeässä roolissa ollutta nykytaidejärjestä, lelua, joka johdatteli lapset aiheeseen ja piti huolta tuntien päätöksistä. Projektissa kierrätys- ja ympäristöteema oli mukana koko toiminnan ajan.

Rusanen ym. (2014, 68-69) kirjoittavat siitä, että tasapainoiseen kasvatukseen tarvitaan integraatiota eli eheyttämistä työmenetelmänä. Tässä sillä tarkoitetaan yhteyksien luomista siten, että osista muodostuu mielekkäitä kokonaisuuksia. Varhaiskasvatuksessa on luontevaa integroida kuvataiteellisen toiminnan sisältöjä ja menetelmiä muiden sisältö- ja tiedonalojen kanssa. Luontevasti tämä toteutuu teema- sekä projektityöskentelyssä. Kuvataiteelliseen teematyöskentelyyn sopivia aiheita ovat kaikki lasten elämään liittyvät aihepiirit. Jos on kysymys teematyöskentelystä, toiminta suunnitellaan tietyn teeman mukaisesti ja toteuttamistapana voi olla projektityöskentely. Kasvattajan on hyvä suhtautua ennakkoluulottomasti sekä

avoimesti valittuun teemaan. Jos teema ei kiinnosta tai puhuttele häntä itseään, on hänen vaikea saada siitä ketään muutakaan innostumaan. Kun toimintaa toteutetaan projektityökentelynä, sitä voisi kuvata tieksi, josta haarautuu monia polkuja. Tässäkin tapauksessa matkalla olo on tärkeintä, ei perille kiiirehtiminen. Projektin loppupuolella polut taas palaavat yhteiselle tielle, josta matka alkoi. Tässä vaiheessa projektin tuotokset kootaan ja arvioidaan, mitä on opittu. Projektissa on tärkeää dokumentoida lasten toimintaa ja ajattelua vaihe vaiheelta. Näin voidaan arvioida ja tarkastella projektin eri osia konkreettisella tavalla. (Rusanen ym. 2014, 68-69.)

Toiminnan kesto oli kerrallaan noin tunnin, käytännössä 45 minuutista 1,5 tuntiin. Toimintaan osallistuvassa ryhmässä oli seitsemän lasta. Lupa toimintaan osallistumiseen ja valokuvaukseen kirjallista tuotosta varten pyydettiin huoltajilta ennen toiminnan alkua sähköpostitse, päiväkodin varhaiskasvattajan toimesta (liite 4). Lapset olivat toimineet yhdessä syksystä saakka samassa ryhmässä ja tunsivat hyvin kuvataideateljeen säännöt sekä kuvataideohjaajan.

7.2 Projektin avustaja nykytaidejäni Jussi

Kuvataideopettaja Iiris Salovaaralla on käytössään kuvataidetunneilla pieni nalle, jolla on suuri rooli kuvataidetuntien alustuksesta. Nalle kertoo liriksen suulla, mitä kuvataidetunnilla tapahtuu ja mikä on aihe. Tunti alkaa kierroksella, jossa Nalle antaa ”läpyt” eli tervehtii jokaista lasta paaskaamalla tassua heidän kanssaan. Sitten pienen tarinan ympäröimänä lähestytään päivän aihetta. Lapsille Nalle oli erittäin tärkeä, kuvataidetunteihin oleellisesti kuuluva osa. Seurattuani kuvataidetunteja, päädyin ajatukseen, että Nallella olisi ystävä, jäni, joka olisi erityisesti nykytaiteen ystävä ja johdattelisi lapset aiheeseen ja antaisi tunneille tietyn struktuurin, tuttuuden tunteen sekä samalla korostaisi leikin arvostamista myös aikuisen puolelta.

Aikaisemmin olen jo työssäni maininnut, kuinka Ruokonen ja Rusanen (2009, 12) kirjoittavat kasvattajan tehtävästä taidekasvatuksessa. Kasvattajan tulee ottaa käyttöön niin kuvitteellinen kuin todellinen maailma siten että eri taidemuodot ja leikki antavat lapselle mahdollisuuden käsitellä symbolista todellisuutta konkreettisen todellisuuden rinnalla. Lapsi ymmärtää toden ja kuvittelun erot, mutta hänellä on silti valmius heittäytyä leikkiin ja kuvitelmaan. (Ruokonen & Rusanen 2009, 12.)

Jussin käyttäminen ”nykytaideoppaana” paitsi tuki lasten oppimaa tapaa aikaisemmillä kuvataidetunneilla, myös auttoi minua projektin suunnittelijana, että toteuttajana viemään uudet oppimisen kohteet ja asiat leikin ja huumorin avulla lähemmäs lasten omaa maailmaa sekä tuomaan ”leikkivän aikuisen” lasten ulottuville. Se myös helpotti omaa kasvattajan rooliani, pystyinhän näin antamaan osan vastuusta Jussin kapeille hartioille. Hyvin nopeasti ryhmälle

muodostui selkeä toimintatapa Jussin suhteen. Ensin Jussi herätettiin uniltaan kenkälaatikosta, sitten Jussi kiersi antamassa halauksia, kättelyjä tai jopa suukkoja. Sen jälkeen Jussin kasista löytyi päivän teema. Teemasta ja päivästä sekä aikataulusta riippuen Jussi saattoi olla enemmän tai vähemmän esillä kertoen tuntiin liittyviä asioita. Lapset eivät vastustelleet kun laitoin Jussin takaisin riippumattoonsa ja varsinainen työskentely alkoi. Loppupiirissä Jussi oli mukana. Loppupiirin loru liittyi sekä Jussiin, lapsiin että työskentelyn lopettamiseen: *”Kiitos taidehetkestä Viskarit ja Jussi! Nyt on täynnä viikoksi nykytaidepussi!”*

Kuva 1: Nykytaidejänis Jussi

8 Projektin toimintakerrat

Esittelen tässä kappaleessa projektin toimintakerrat. Helpottaakseni projektin etenemisen seuraamista olen jaotellut projektin etenemään tunneittain ja nimennyt tunnin aiheen mukaisesti. Tunti kerrallaan kerron ensin se, mitkä olivat tuntikohtaiset tavoitteet. Kuvaan toimintaa keskittyen tunnin tavoitteeseen tai tavoitteisiin. Litteroin tekstiin myös lasten kertomia havaintoja ja ajatuksia. Tekstissä kursivoitu ja sisennetty teksti on litteroitu lapsen kertomasta. Erikseen on mainittu, jos kysymyksessä on joku muu kuin lapsi. Lopuksi kerron lasten ja havainnoitsijan palautteet sekä omia huomioitani ohjauksestani ja tunnin sujumisesta suhteessa suunnitelmaan ja tavoitteisiin.

8.1 Tutustutaan!

Koska olin juuri aloittanut työssäoppimisjaksoni, en tässä vaiheessa tuntenut vielä lapsia nimeltä, eivätkä he myöskään tunteneet minua. Tämän vuoksi tutustuminen oli paikallaan en-

nen taidemuseokäyntiä ja varsinaisen työskentelyn aloitusta. Otsikkona tavoitteille oli orientoituminen aiheeseen, toisiimme ja työtapoihin. Tavoitteena oli tutustuttaa lapset minuun, nykytaidejäns Jussiin, tulevaan taideprojektiin ja samalla itse tutustua ryhmään. Tavoitteena oli myös johdattaa lapset nykytaiteeseen leikkimielisesti Jussin avulla, materiaalien kautta, oivaltamaan, että nykytaiteeseen kuuluvat monenlaiset tekniikat ja materiaalit. Erilaisiin materiaaleihin tutustumme oman etunimen alkukirjaimen tekemisen avulla. Samalla kirjaimen tekeminen auttoi minua ohjaajana oppimaan lasten nimet sekä tutustutti lapset erilaisiin materiaaleihin ja kollaasitekniikkaan.

Paikalla oli kuusi lasta seitsemästä. Esittelin itseni ja kerroin, miksi olen lasten kanssa ja mitä tulemme tekemään yhdessä ja miksi. Lapset kertoivat nimensä. Esittelin Jussin Nallen hyvänä ystävänä. Kerroin myös, että Jussi on innokas nykytaiteen ystävä ja taideprojektimme käsittelee nykytaidetta. Eläydyin esittämään Jussia: ”Kuka mut oikein herätti?”

”Mikä ihmeen juttu toi on?”

Yksi ryhmäläinen ihmettelee Jussia, joka heräilee kenkälaatikostaan. Jussi aloitti kierroksen, esitteli jokaiselle lapselle itsensä ja ”antoi läpyt” Nallen tapaan sekä kysyi jokaisen lapsen kohdalla nimen. Kysyin ohimennen lapsilta, Jussin roolissa, miten me voisimme tutustua nykytaiteeseen? Jussi kertoi, että hän rakastaa nykytaidetta ja hänellä on rakastamistaan teoksista kuvia. Jussi ehdotti, että tekisimme niistä pienen näyttelyn kuvataideluokan seinään, sopivasti Jussin korkeudelle. Kuvat etsittiin kenkälaatikosta ja annettiin olla nurinpäin lattialla piirimme keskellä. Jussin laukusta etsittiin lappu, jossa luki ”Tutustuminen”. Lapset ryhtyivät nostamaan ylösalaisin käännettyjä valokuvia vuoronperään, rauhallisessa tahdissa ja samalla keskustelimme niistä. Lapset kiinnittivät omalla vuorollaan nostamansa valokuvan taidenäyttelyksi seinään. Kerroin Jussin roolissa, kuka kunkin teoksen oli tehnyt ja pyydän lapsia miettimään materiaaleja ja ympäristöjä.

Lapset saivat näyttää oman lempikuvansa ja myös joutuvat perustelemaan valintansa.

”Sormus, koska siinä on turkoosia - näyttää hienolta!”

”Koska siinä oli kasveja.” (näytti keramiikkaveistosta, joka on kuvattu ulkona kasvien keskellä)

”Sil on niin hieno viitta! Ja hieno kypärä!”

”Siin on sinistä ja se on aika nätti.”

”No kun toi on niin hassu! No kun tol on tommonen parta!”

”Tarvitaanks me edes essuja?”(kun tuntia oli kulunut 20 minuuttia, joku arveli, että emme ehdi tehdä muuta kuin keskustella)

Ryhdyimme suunnittelemaan varsinaista tehtävää, oman nimen alkukirjaimen tekemistä kollaasitekniikalla. Jussi varmisti, että kaikki tiesivät alkukirjaimensa ja osasivat sen tehdä sekä sanoa. Työskentelyn alun jälkeen siirryimme lattialle tutkimaan kierrätystavaraa, joita olin tuonut tullessani tehtävää varten. Materiaaleina oli mosaiikinpalasia, nappeja, muovihelmen palasia, lampaanvillaa, nauhaa, huopaa, styroksia, erilaista silppua ja pakkausmateriaaleja. Muistutin Jussin kertoneen, että nykytaiteessa voi käyttää vaikka minkälaisia materiaaleja. Lapset olivat innostuneita tehtävästä. Työt valmistuivat eri aikaan, nopeimmat katselivat tuomiani kierrätysaiheisia kirjoja tai pyynnöstäni irrottelevat Jussin jänistaidetta seinältä. Siivosimme melko levottomissa tunnelmissa, herätimme Jussin ja opettelimme loppulorua muutamaan kertaan.

Kuva 2: Oman nimen alkukirjain kollaasitekniikalla kierrätysmateriaalista

8.1.1 Palautteet

Kuvataidetunnin jälkeen lähdimme syömään ja ruokailun jälkeen otin lapset yksitellen kertomaan oman palautteensa tunnista. Selitin jokaiselle lapselle, miksi kyselen ja kerroin myös, että tulen tekemään näin jokaisen kuvataidetunnin jälkeen. Lapset saivat vastata rauhassa kysymyksiini ja myös miettiä rauhassa. Mitä teit ja miten teit - kysymyksiin lasten palautteisista, nousi kirjainten tekeminen. Neljä lasta kuudesta mainitsi tehneensä kirjaimen ja koristelleensa sen. Yhdelle lapsista oli jäänyt mieleen valokuvien nostaminen ja niistä lempikuvan etsiminen. Joku muisteli leikkaneensa ja maalanneensa, joku taas ei muistanut mitään. Eräs vastaaja muisteli laulaneensa, toinen muisteli Jussin kanssa antamia ”läpyjä”. Seuraavasta puheenvuorosta käy mielestäni ilmi se, ettei lapsi arvioi vain kuvataiteellisia toimia, vaan havaitsi ja arvioi kokonaisvaltaisesti kaikkia toimiaan vaikka kysyjä ajatteleekin kysyessään arviota kuvataiteellisesta toiminnasta.

*”No piirsin X.n(oman kirjaimen) ja sitten mä koristelin sen hienoilla na-
peilla ja sitten mä luin kirjaa joka oli naurettava. Ja sitten mä juttelin
X.n kanssa alussa ja sitten mä istuin kahdella tyynyllä lepäämässä haus-
kasti.”*

Mukavinta oli neljän lapsen mielestä nappien ja muiden koristeiden liimaaminen, joku piti eri värien käytöstä, joku kuvien nostamisesta ja joku oli sitä mieltä, että kaikki oli kivaa.

Puolet lapsista oli sitä mieltä, että tunnilla ei ollut mitään, mikä ei olisi ollut mukavaa. Jollekin oli jäänyt ikävänä mieleen vuoron odottaminen tai se, että joku kutitteli. Yksi vastaajista harmitteli, kun ei saanut koristella taustaa.

Havainnoitsijana olleen kuvataideopettajan mielestä tunti oli selkeä ja johdonmukainen. Vaikeusaste kollaasitehtävässä oli sopiva ja selvästi kiinnosti lapsia. Tunnin loppupuolella tuli kiireen tuntua. Kuvataideopettaja oli pohdiskellut erään lapsen kanssa tunnin lopussa, miksi kaikissa nykytaidetta esittelevissä kuvissa oli jänis.

Noudatin ensimmäisessä palautteen kyselyssä suunnittelemani kysymyksiä ja huomasin melkein heti, että niitä tulee muuttaa. Kysymykset ”Mitä teit?” ja ”Miten teit?” olivat turhaa toistoa, lapset vastaavat oikeastaan jo ensimmäisen kysymyksen aikana kumpaankin kysymykseen. ”Miten teit?”-kysymys ihmetytti, jouduin selittämään erikseen mitä tarkoitan sillä. Ymmärsin vähitellen, kuinka tärkeitä oli muotoilla kysymykset oikein ja miettiä miksi kysyy sitä mitä kysyy. Itse kysyin taideprojektimme aikana lapsilta heidän mielipiteitään, koska olin kiinnostunut siitä, miten he asian kokivat ja näkivät ja muuttuiko ajattelu oppimisen sekä kokemusten myötä. Lisäksi voin mitata kysymyksillä sitä, oliko kuvataidetunti onnistunut, vai olisiko siinä ollut parantamisen varaa. Lasten näkökulma voi olla erilainen kuin oma näkökulma. Tunnin aikana kysyin lapsilta paljon ja lasten kysymyksiin mieluummin esitin usein vastaamisen kuin kerroin suoraan, riippuen tietenkin tilanteesta.

8.2 Taidemuseossa!

Tavoitteina toiselle kuvataidetunnille ja taidemuseokäynnille olivat tutustua Milja Viidan näyttelyyn ”Fare Thee Well My Sister”, oivaltaa nykytaiteen olemus ja ymmärtää yhteys muihin teemoihin, kuten ympäristönsuojelu ja kierrätys. Nykytaiteen olemuksella tarkoitan tässä, että se voi olla mitä vain; video, installaatio jne. Tavoitteena oli näyttelyn innoittamana työstää ja työskennellä koko taideprojektin ajan. Tavoitteena oli myös lisätä luontevaa yhteistyötä varhaiskasvatuksen ja taidemuseon välillä. Viidan installaatio oli yksi nykytaiteen ilmaisu-tavoista ja nousi myös projektissamme tärkeään osaan.

Taidemuseossa opas esitteli itsensä ja museon säännöt käytiin läpi. Myös lapset tiesivät hyvin, miten taidemuseossa käyttäytyään:

”Ei saa juosta.”

”Tarvii olla hiljaa.”

”Ei saa kaataa taideteoksia.”

Tässä vaiheessa Jussi tuli tervehtimään. Opas oli ennalta tietoinen Jussin olemassaolosta ja antoi Jussille puheenvuoron. Jussi tervehti lapset ”antamalla läpyt.”

”Missä Nalle on? Onks se siel kuorsaamassa?”

Kerroin, että Nalle oli kuvataideluokassa lepäämässä. Yksi lapsista nosti Jussin kassista paperilapun, jossa luki: Taidemuseossa! Ennen näyttelyn katsomista opas kertoi taiteilijasta mainiten, että menemme katsomaan mediataideteoksia. Hän kertoi, mitä kaikkea Milja Viita on tehnyt. Lapsia kummastutti:

”Miten se on jaksanu noi kaikki tehdä?”

Opas kertoo Viidan tehneen ne pidemmällä aikavälillä. Hän kertoi Viidan käyneen Afrikassa, Togossa. Viita huomasi meren rannalla paljon roskia, alkoi kerätä niitä ja tehdä niistä taidetta. Lopulta hän palasi Suomeen ja keräsi myös Suomessa meren rannalta roskia. Puhe siirtyi roskeisiin. Opas sanoi, että roskat ovat huono asia eläimille ja kysyi lapsilta, miksi?

”Ne voi kuolla...jos siel on roskia.”

”Ne haisee pahalle.”

”Mä oon nähny sielä yhes metsäs siel asuu varmaan karhu ja siel oli pitkin poikin semmosia hähkejä tai semmosii.”

”Mökillä on ollu sellanen supikoirahäkki.”

”Että samal ne voi..samal joku voi syödä karkkipussin mis ei oo karkkeja.”

Lähdimme näyttelytilaan, jossa videoteos oli erittäin kovaääninen. Jotkut lapsista pitelivät korviaan. Menimme ensin ns. ”roskavideon” äärelle katsemaan videota, joka oli tehty installaation hahmoista. Kaksosvideon ja roskavideon äänet sekoittuivat toisiinsa ja tekivät keskustelusta vaikeaa. Opas kuitenkin kyseli lasten mielipiteitä ja eräs lapsista oli syliä vailla ikävöiden äitiään. Hänet otettiin syliin ja rohkaistiin.

Siirryimme tarkastelemaan nukkehahmoja. Opas antoi ohjeen, että jokainen lapsi kiertelisi ja valitsisi yhden suosikkiahmon. Kun kaikki olivat löytäneet suosikkiahmot - lukuun ottamatta

yhtä lasta, joka ei halunnut - opas kyseli jokaisen hahmosta materiaaleja, pyysi keksimään nimiä ja kyselee, mitä ne lasten mielestä muistuttavat. Lapset löysivät erilaisia materiaaleja: sulkapallo, linnunsulka, nuken jalat, kalanruoto, muovipussi, tutti ja teesiivilä. Opas mainitsi, että taiteilija voi käyttää ihan mitä tahansa materiaalia. Katselimme seuraavaksi hahmoista tehtyjä muotokuvia. Lapset saivat keksiä niille nimiä:

"Prinsessa!"

"Prinsessa Ruusunen!"

"Kotka!"

"Käärme. Sotilas!"

"Käärmesotilas!"

Siirryimme katselemaan videota. Vaikka teoksen ääni oli todella kovalla, pystyi opas keskustelemaan lasten kanssa teoksesta. Tarkoitus oli katsella vain osa teoksesta, mutta intensiteetti oli niin vahva ja kiinnostus kova, että huomaamattamme olimme katsoneet koko teoksen läpi. Opas kiitti ja erikseen kehui lapsia siitä, miten hyvin he kuuntelivat. Nyt jäimme ilman opasta ja pyysin vielä kerran lapsia etsimään oman lempiteoksen ja asettumaan sen viereen valokuvasta varten. Kuvataideopettaja ja minä otimme kaikista lapsista kuvat lempiteoksen äärellä. Yksi lapsi ei suostunut menemään minkään teoksen viereen. Poistuimme näyttelytilasta ja kirjoitamme nimet vieraskirjaan. Sen jälkeen lapset istuivat tyynyille vielä hetkeksi minun kehotuksestani ja tein nopean päätöksen pyytää lasten palaute siinä hetkessä. Vaikka alkupeäinen ajatus olikin se, että palautteet annetaan yksitellen niin, etteivät muut kuule, tein nyt poikkeuksen.

Kuva 3: Milja Viidan installaatio Sirius Passet

8.2.1 Palautteet

Minusta tuntui, että vahva kokemus on juuri sillä hetkellä päällimmäisenä mielessä ja päiväkotiin kävely ja ruokailu tämän kokemuksen päälle voisivat väsyttää lapset niin, että mielipiteitä ei jaksettaisi antaa. Lapset istuivat rivissä, joten tein kyselyn vuoronperään huolimatta siitä, että he kuulivat toistensa vastaukset. Kysyin heiltä, mitä heille jäi mieleen näyttelystä ja sitä, miltä näyttely tuntui.

Lasten vastauksissa vaihtelu oli melkoinen. Mieleen oli jäänyt pieniä yksityiskohtia ja joillakin suurempi kokonaisuus. Se, miltä näyttely tuntui, vaihteli.

”Se tutti...tuntui hyvältä” (näyttely)

”Mul jäi se niinku se mis oli se niitä siskoja ja niitä:” (kaksosvideo)

”Sielä jäi se se se sulkapallo. Se tuntui vähän erikoiselta (näyttely)kun sielä oli vähän erilaista..niinku sielä oli paljon enemmän..siinä oli noita siitä..oli nukkeja ja kaikkee semmoisia. Et erikoisia elokuvia.”

”Se hassu tyyppi oli kiva! Se elokuva oli jännittävä..se kun se jutun nimi oli plääää..eee..sen taideteoksen nimi..se näytti se juttu niinku tääää..sellaselta.”

”Mä muistan kaiken...roskaelokuvan tyypit..roskia ja sit ne kaksoset.”

”En mitään..en tahdo..tahdon äidin.”

Kysyin vielä ennen päiväkotiin lähtöä erikseen asian, joka itseäni näyttelyssä askarrutti. Miten lapset kokivat näyttelyn äänimaailman? Vastaukset vaihtelivat, enkä kiireessä saanut kuin muutaman vastauksen kysymykseeni, miltä äänet tuntuivat?

”Hyvältä.”

”Pahalta.”

”Vähän pelottavalta.”

Vastauksista voi päätellä, vaikka niitä onkin noin vähän, että kokemus oli hyvin subjektiivinen. Lapset kokivat äänet eri tavoin. Havainnoitsijani arvioi, että Milja Viidan näyttely oli mielenkiintoinen. Veistokset olivat kuitenkin hiukan liian korkealla ja hämärässä lasten kannalta. Videoinstallaatio oli upea hänen mielestään. Hän toteaa, että oli hyvä idea aloittaa taideprojekti Milja Viidan näyttelystä. Hänen mielestään lapset olivat selvästi innoissaan. Paras tapa hänen mielestään oivaltaa nykytaidetta oli tutustua nykytaiteen näyttelyyn. Itseni yllätti näyttelytilassa olevan videoteoksen äänekkyyys. Olin toki sen aistunut jo näyttelyn avajaisissa, mutta siellä en kiinnittänyt siihen huomiota. Luulen sen häirinneen kuitenkin enemmän minua itseäni kuin lapsia. Näyttelyvierailu sujui suunnitelmani mukaan, lukuun ottamatta lasta, joka pelkäsi hiukan ja ikävöi äitiä. Hänen suhteensa toimin mielestäni oikein. Otin

huomioon hänen tunteensa ja olin hänen lähellä samalla kertoen, että mitään ei tarvitse pelätä ja yritin kiinnittää hänen huomionsa taidenäyttelyn ”arkisuuteen”. Tällä tarkoitan teoksien materiaaleja ja sitä, että ne olivat ns. nukkeja. Toisin sanoen koetin saada hänet unohtamaan pelkonsa, tässä kuitenkin kokonaan onnistumatta.

8.3 Suunnittelu!

Tavoitteena kolmannella kokoontumiskerralla oli palauttaa mieliin käynti taidemuseossa keskustellen ja valokuvien avulla, lähteä suunnittelemaan omaa hahmoa ja saada suunnitelma valmiiksi. Tavoitteena oli suunnittelun käsitteestä keskustelu. Samalla ympäristö- ja kierrätysteemasta herätellään keskustelua. Suunnittelu toteutettiin joko kolmiulotteisena punasavesta tai liiduilla ja lyijykynällä piirtäen paperille. Lapsi sai itse valita suunnittelumateriaalin tai ehtiessään ja halutessaan hän sai valita molemmat materiaalit. Aloituksen jälkeen palasimme edellisen tunnin taidemuseokäyntiin ja muistelimme, mitä taidenäyttelyssä oli esillä. Lapset muistelivat:

”Siel oli elokuva.”

”Siel oli semmosia puu semmosia keppii tai semmosii. Siel oli semmosii nukkei tai semmosii veistettyjä.”

”Se roska. Se juttu.”

Muistelimme, kuka teokset oli tehnyt ja mistä ne oli tehty. Taiteilijan nimeä lapset eivät muistaneet, mutta oppaan nimi oli jäänyt mieleen. Lapset muistivat, että teokset oli tehty roskista. Kysyin heiltä tarkennusta, minkälaisista roskista.

”Rannan roskista.”

”..ja sellasii mis oli myös linnun elimiä.”

”..eli linnun päitä.”

”Linnun vartaloita.”

”Linnun siipiä ja nokkia.”

”Tutti!”

Puhuimme myös siitä, muistavatko lapset nähneensä roskia, joita ihmiset ovat jättäneet.

”Mä näin roskiksessa roskia!”

”Mä näin ku me menttiin uimaan tonne rannalle niin siel oli kauheesti ihmisten jättämiä sielä vedessä oikeastaan roskia.”

Aloimme keskustella suunnittelusta. Kerroin taiteilijoiden suunnitelleen teoksensa ideoiden pohjalta. Keskustelimme myös suunnittelusta yleensä. Lapset miettivät, mitä ihminen voi suunnitella.

”Taloja.”

”Ne voi myös suunnitella noita, ne voi suunnitella noita, noita, noita onks se puhelimia.”

”..että voi myös tehdä noita kankaita.”

”Mopoja voi suunnitella.”

Keskustelu poukkoili suunnittelusta siihen mistä materiaaleista taidetta voi tehdä. Totesimme, että lähes kaikesta voi tehdä taidetta. Tässä vaiheessa Jussi vasta muisti valokuvat taidemuseosta, jotka olivat kenkälaatikossa. Samoin kuin jänistaidekokoelmansa kuvat, Jussi levitti kuvat ylösalaisin. Lapset nostivat kuvia vuorotellen ja katsoimme kuvaa ja lapsen valitsemaa hahmoa. Kuvat herättivät hilpeyttä ja virkistivät muistia. Lupasin laittaa kuvat esille oman päiväkodin seinälle. Jussi meni lepäämään ja palasimme suunnitteluasian äärelle. Kerroin lapsille, että suunnitteleme nyt oman lelun tai hahmon. Kysyin lapsilta, miten sen suunnittelun voisi tehdä.

”Ajattelemalla.”

”Tekemällä.”

”..se maalaa.”

”..tai tekee paperista.”

Kerroin, että me teemme suunnittelun savesta tai piirtämällä liiduilla tai lyijykynällä paperille. Lapset saivat valita itselle mieluisimman tavan. Esittelin suomalaisen punasaven ja keskustelimme hetken siitä. Neljä lapsista valitsi punasaven, kolme halusi piirtää. Toiminta oli innokasta ja tuntui, että välillä sain muistutella siitä, mitä olimme tekemässä. Kun luonnokset ja savimallit alkoivat olla valmiita, pyysin heitä miettimään suunnitellulle hahmolle nimeä. Kaikki eivät vielä keksineet nimeä, mutta esiin tuli Kellojätkä, Kilpikonna ja Käärme. Kolmiulotteiset suunnitelmat inspiroivat lapsia leikkiin:

”..tää voi sit leikkiä sen kans ku tän emo päästää tän leikkimään.”

”..ei tää voikaan leikkiä.”

”Tää on jo vähän kasvanu. Tää on kaks vuotta, äsken tää oli yksvuotias.”

”..eiks pikkunen voi leikkii?”

Lasten oli vaikea lopettaa tekemistä ja siivoaminen jäi aikuisille ajan hupenemisen myötä. Joku lapsista ehti lukemaan kirjoja. Loppupiiirin loru harjoiteltiin kerran ja se alkoi olla mielessä.

Kuva 4: Suunnittelua punasavesta ja piirtäen

8.3.1 Palautteet

Kolmannen kuvataidetunnin toiminnasta mieleen jäi lapsille erityisesti savesta tekeminen, neljä seitsemästä lapsesta mainitsi juuri savella tekemisen.

”Savesta hienoja teoksia niinku taidemuseossa.”

Kaksi lasta muisti päivän teeman, suunnittelun. Piirtämisen ja valokuvien katsomisen mainitsi kaksi lapsista. Roskiin liittyvän keskustelun muisti yksi lapsista. Mukavinta oli kolmen lapsen mielestä savityöt ja yhden välillisesti, jonka mielestä hauskinta oli leikin kehittäminen savihahmojen avulla. Yksi lapsista oli tyytyväinen siihen, että sai työnsä valmiiksi, yksi piti piirtämisestä eniten ja yksi Jussin kanssa loruilusta eli loppupiiiristä. Kolmen lapsen mielestä mikään ei ollut ikävää. Jonkun mielestä ohjaajan kuuntelu oli ikävää, joku ei pitänyt vieruskaverinsa leikistä savihahmon kanssa. Yksi lapsista mainitsi lukemisen.

Havainnoitsija huomioi, että ryhmälle oli suunnittelu ennen varsinaista työtä vierasta, mutta totesi, että tämä oli erittäin mielenkiintoista heille. Hän myös mainitsi, että kuvat erilaisista Milja Viidan hahmoista olisivat voineet olla avuksi lapsille. Hänen mielestään taidemuseossa olleet teokset olivat niin korkealla ja hämärässä, etteivät välttämättä hahmottuneet lapsille.

Oma havaintoni tunnista oli, että tunti sujui suunnitelmieni mukaan, vaikkakin keskustelu olisi voinut jatkua pitempään ja erityisesti ympäristöteemasta olisi voinut puhua tarkemmin. Piti kuitenkin ottaa huomioon ajan kulumisen sekä lasten jaksaminen ja innokkuus. Itse suunnit-

telmien tekeminen yllätti minut monellakin tavalla: Olin kuvitellut, että lapset ottaisivat taidenäyttelystä enemmän vaikutteita ja tietäisivät tarkalleen, minkälaisen hahmon parissa alkavat työskennellä. Kuitenkin osa otti vaikutteita Jussista ja osa vaihtoi suunnitelmaa kesken kaiken, vaikka yhden lapsen palautteessa ajatus oli kiinnittyneenä taidemuseokäyntiin. Leikin läheisyys myös tässä työskentelyssä oli oleellinen asia, jota en osannut ottaa huomioon. Lapset alkoivat leikkiä tekemillään savihahmoilla ja oli harmillista sekä vaikeaa lopettaa leikki tunnin päätyttyä ja ajan loputtua. Leikin spontaanius oli erittäin mielenkiintoista seurattavaa. Minut yllätti myös se, ettei suunnitelluille hahmoille syntynyt kuin muutama nimi, tarinaa ei lainkaan, vaikka leikkiä alkoikin syntyä hyvin nopeasti. Jos tarkastellaan leikkiä ja sen mukanaan tuomaa toimintaa, voisi sitä kutsua myös tarinaksi.

8.4 Pääasia!

Tavoitteena oli totutella pitkäjänteiseen työskentelyyn, jonka vuoksi palasimme edelliseen tuntiin ja tarkasteltiin rauhassa suunnitelmia ja luonnoksia joita tehtiin. Tutustuimme uuteen materiaaliin, paperimassaan ja liisteriin, josta olin valmistanut ns. taikinan. Tavoitteena oli aloittaa hahmon valmistus päästä ja myös hahmottaa seuraavan vaiheen työskentelyä. Muistelimme edellisen tunnin puuhia. Lapset muistelivat taidemuseoretkeä ja lopulta muistivat suunnittelutunnin. Kysyin, mitä suunnitelimme. Tuleva äitienpäivä sotki lasten ajatuksia, koska samanaikaisesti teimme päiväkodissa äitienpäivälahjaa minun ohjauksessani. Kuitenkin joku lopulta muisti:

”Omanlaisia tyyppejä.”

Puhuimme siitä, että suunnitelma voi muuttua ja saa muuttua. Katselimme vuoron perään luonnokset, joita lapset olivat tehneet joko savesta tai piirtämällä. Lapset saivat kertoa vuoronperään suunnitelmistaan.

”Kaks limahirviötä!”

”Hatti ja Vatti.”

”Se on robotti...R2”

”Kellojätkä joka on nainen jolla on parta!”

”Käärme jo..joka joka on syönyt ihmisen ja käärmeen.”

”Täs on kilpikonna.”

”Tässä on lapsikäärme..ja ääh..mikä tää on..tää on pää!..tämä on Norsu..tämä on Kissa..tämä tyyppi on varpunen. Sen nimi on Punanen.”

”Äidin nimi on Tipsu..ton pikkusen nimi on Tapsu ja isän nimi on Tapsu eiku Tapsu. Ne on käärmeitä.”

Jussi heräteltiin nyt vasta ja kierroksen jälkeen yksi lapsista nosti Jussin kassista lapun, jossa luki ”Pääasia”. Kyselin lapsilta, mitä he arvelivat sen tarkoittavan.

”Päällä ajatellaan.”

”Sitä mitä me tehdään!”

Kerroin, että tänään valmistamme pään ja tämä ilmaisu ”Pääasia” oli Jussin huumoria. Joku lapsista on sitä mieltä, että päätä ei tarvitse enää tehdä.

”Mun tyypin pää on jo valmis!” (Tarkoitti suunnitelmaa.)

Esittelin uuden materiaalin, paperimassan, joka oli tehty ekovillasta ja tapettiliisteristä. Kerroin myös, mihin ekovillaa normaalisti käytetään. Joku muisteli nähneensä ekovillaa talon rakentamisen yhteydessä. Esittelin myös paperimassan ominaisuudet ja jatkotyöstämisen mahdollisuudet. Tuntia oli kulunut jo noin puoli tuntia ja yksi lapsista kysyi:

”Kestääks vielä kauan?”

Työskentely alkoi innokkaana ja lapset olivat ennakkoluulottomia uutta materiaalia kohtaan, vaikka aluksi heitä epäilyttikin hiukan. Lapsia muistutettiin siitä, että olimme tekemässä vain päätä. Sanoin, että kaikilla elävillä olennoilla on pää ja mielikuvitusolennoillakin on pää. Täähän eräs lapsi tarkensi:

”..ja uniolennoilla!”

Paperimassan muokkaaminen alkoi synnyttää leikkiä, jolla ei ollut tekemistä varsinaisten suunnitelmien eikä hahmon tekemisen kanssa.

”Ikkunat on sen silmiä! Suu on sen sa..savupiippu!..sen suu. Koko ajan koko päivä se pitää suuta..ja sieltä tulee sauhu sen suusta! Phtyh, phtyh..niinku näin phtyh, phtyh...pthyh phtyh!”

”Paitsi junilla ei o päätä.”

”Kato tää pallo vaan pyörii täällä. Tää nappaa kaikkia juttuja.”

Vaikka jokainen oli tehnyt omat suunnitelmat, alkoi syntyä myös Jussin innoittamia päitä. Syntyi myös hampaita, kasseja ja muita tavaroita hahmoille. Lasten työt valmistuivat eri aikaa, lapset siivosivat omia jälkiään.

Kuva 5: Paperimassapäät

8.4.1 Palautteet

Kaikki muistivat tehneensä päätä kuvataidetunnilla. Lapset ilmaisivat eri tavoin, mistä materiaalista ja kenelle päätä tehtiin tai mihin pää oli tulossa:

"No tein pään, ihmisen pään. No se on vähän savea, niinku kiveä."

"Robotin päätä."

"Me tehtiin omat tyypit, päät paperimassasta."

"Kellonpyörylän savesta..en muista."

"Me tehtiin nukenpäitä mömmöllä."

"Päätä, käärmeenpäätä pyörittämällä, en muista, mukavaa ja märkää."

"tein siitä talonlämmittämisjutusta."

Mukavinta oli kuuden lapsen mielestä juuri pään tekeminen massasta.

"..ja siinä jutussa oli kivointa kun me tota..kun mä sain kokeilla sitä juttuu. Se tuntui kivalta."

Yhden lapsen mielestä mukavaa oli piirtää. Piirtäminen oli ollut vaihtoehtona lukemiselle, jos valmistui ennen muita. Lasten mielipiteet siitä, mikä ei ollut erityisen mukavaa, vaihtelivat. Jonkun mielestä oli ikävää lähteä tunnilta pois, joku ei halunnut jättää päätä kuivumaan. Kolmen lapsen mielestä mikään ei ollut ikävää. Yksi lapsista ei pitänyt pään tekemisestä siksi, kun hänen piti varoa laastaria sormessaan, yksi lapsista harmitteli, kun ei ehtinyt piirtää. Havainnoitsija olisi toivonut, että olisimme katsoneet runsaammin kuvia erilaisista hahmoista, kuin pelkästään näyttelystä otettuja. Hän myös totesi, että moni lapsista otti Jussin mallikseen, kun Jussi oli läsnä.

Oma havaintoni oli, että lapset nauttivat tekemisestä ja heitä oli myös aika ajoin muistutettava siitä, mitä olimme tekemässä. Oli mielestäni merkittävää, että varsinaisesti suunnitelmat eivät auttaneet pään valmistuksessa kovinkaan paljon. Suurimmalla osalla lapsista ne unohtuivat saman tien, muutama pitäytyi suunnitelmassaan. Olinhan kuitenkin korostanut sitä, että suunnitelmat saivat muuttua. En usko, että lapset tässä vaiheessa vielä osasivat ajatella, minkälainen hahmo olisi valmiina. Oli hauska huomata, että uusi materiaali kiehtoi ja kiinnosti sekä innosti jopa niin paljon, että oli vaikea lähteä tunnilta pois tai jättää pää kuivumaan.

8.5 Päät maalataan

Pitkäjänteinen työskentely jatkui pään maalaamisella ja suunnitelmissa oli myös pään työstämistä liimailemalla hiuksia ja silmiä jne. Tavoitteena oli myös tutustuminen uuteen materiaaliin, akryyliväreihin. Kaksi lapsista oli poissa. Aloituksen jälkeen lapsia pohditutti se, miten Jussi pääsee syömään ja miksei hänellä ole peittoa. Katsoimme edellisellä tunnilla valmistuneet päät ja totesimme, että osa niistä oli vielä märkiä. Tämän vuoksi muutin suunnitelmia pelkkään pään maalaamiseen. Kerroin akryyliväreistä ja sen ominaisuuksista. Pohdimme myös, miten eri värejä saadaan sekoittamalla aikaan. Apuna meillä oli valmis taulu, josta selvisi myös värien määrän suhde toisiinsa. Kerroin myös, että maalaamme ikään kuin ihon pohjaväriksi. Silmät yms. voimme liimata kuivaan ihoon. Pohjaväriin kuivuttua siihen voi maalata vaikka kuvioita. Joku lapsista huomasi, että akryyliväriin voi aistia myös hajuaistilla:

”Tää haisee ihan kamalalta!”

Akryyliväreillä kolmiulotteisen pään maalaaminen oli haastavaa. Lapset eivät malttaneet antaa värin välillä kuivua ja sen vuoksi maalautuivat myös kädet. Siveltimien puhdistamiseen tarvittiin aikuisen apua. Koska päitä ei voinut maalaamisen jälkeen jatkaa, aikaa jäi ja lapset saivat hetken leikkiä vapaasti. Luin lopuksi ”Onni-pojan kierrätyskirjaa”. Keskustelimme kirjan herättämistä kierrätysasioista. Lapset kertoivat kokemuksiaan kierrätyksestä. Kysyin, miksi lasia, paperia tai metallia kierrätetään.

”No siks että ne viedään sellaseehen paikkaan ja sit sieltä paikasta ne tehään uudestaan.”

Kuva 6: Pään pohjamaalausta akryyliväreillä

8.5.1 Palautteet

Lasten palautteista selvisi, että kaikki totesivat maallanneensa päitä. Sain kysymykseeni, muistiko lapsi minkä nimisellä värillä maalasi, selkeän ja konkreettisen vastauksen:

"Pinkki!"

Vain yksi lapsi muisti, että värin nimi oli akryyliväri. Kaksi lapsista mainitsi maalaamisen olleen tunnilla mukavinta, kaksi piti leikkimisestä ja yksi lapsista oli sitä mieltä, että kaikki oli mukavaa. Lisäksi yksi lapsi kertoi pitäneensä myös loppupiiristä. Tunnin aikana oli yhden lapsen mielestä ikävää, kun ohjaaja pudotti hänen maalaamansa pään (vahingossa), joku ei ehtinyt leikkiä tarpeeksi ja jonkun mielestä loppupiiri oli tylsää. Eräs lapsista mainitsi, että ikävää oli, kun maalia meni käsiin ja yhden lapsen mielestä mikään ei ollut ikävää.

Havainnoitsija totesi suunnitelmien muuttuneet olosuhteiden mukana, joka olikin järkevää. Koska lapset eivät aiemmin olleet pohjamaalanneet, jäi termi havainnoitsijan mielestä hie-man epäselväksi. Havainnoitsija myös huomasi, että akryyliväri vaati ripeän huollon käytön jälkeen.

Omia havaintojani tunnilta värittää ajatus, että emme olisi mitenkään ehtineet kaikkiin suunniteltuihin työvaiheisiin, vaikka massapäät olisivatkin olleet kuivia. Akryylivärien haasteet tulivat nopeasti selville ja niiden loppuhuolto vaatikin melkoisen ajan. Tämä pohjamaalaamisen- termi, jonka otin esille tunnin aikana, ei ollut harkittu eikä ehkä virallinen termi. Se oli mielestäni kuitenkin kuvaava sana, jonka toivoin antavan lapsille mielikuvan siitä, että maalasimme vasta pohjaa, tai ihoa, kuten jossain vaiheessa mainitsin. Oli mielestäni myös hyvä asia, että pystyin ryhmän kanssa hetkeksi rauhoittumaan ja lukemaan kirjaa, josta myös kes-

kustelimme. Saimme jälleen ikään kuin teemasta kiinni. Olimme jo ennen tunnille tuloa lukee-
neet päiväkodissa Miinan ja Manun kierrätyskirjaa, joten aihe toistui hiukan eri näkökulmasta.

8.6 Pääasiassa valmista, vartalo ja vaatetus

Tässä vaiheessa projektia alkuperäiset suunnitelmat vaihtuivat, koska osa lapsista oli ollut
poissa pään maalaamisen tunnilta, osallistuimme keväisille retkille sekä tapahtumiin ja ha-
vainnoitsija joutui varhaiskasvatustehtäviin. Lisäksi aikataulut joutui tarkastelun kohteeksi
siksi, että kevätnäyttelyn aikataulu varmistui ja työskentelyämme piti jouduttaa sen vuoksi.
Olimme havainnoitsijan kanssa todenneet, että jätämme alkuperäisen suunnitelmani omasta
näyttelystä päiväkodin tiloissa pois, koska taidepäiväkotien yhteinen näyttely oli tulossa Pro-
menadigalleriaan. Muita perusteita olivat toukokuun monet tapahtumat ja poikkeavat aika-
taulut. Oman näyttelyn pitäminen ei olisi ollut mielekäästä ja se olisi ollut myös päällekkäistä
sekä taidenäyttelyn että monien tapahtumien kanssa.

Vaihdoin työskentelypisteemme omaan päiväkotimme, joka asetti uusia haasteita toiminnal-
le. Työpiste oli niin pieni, että kerrallaan siellä pystyi työskentelemään enintään neljä lasta.
Nämä olivat projektimme reunaehdot ja niiden puitteissa työskentelimme. Kuitenkin työsken-
tely omassa päiväkodissa materiaalit ja tilat aina ulottuvilla, antoivat väljyyttä itse tekemi-
selle. Edellisellä tunnilla poissaolleet lapset maalasivat hahmojensa pään heti kun olivat pa-
lanneet päiväkotiin. Tavoitteena oli hahmon pään valmistuminen, kierrätysmateriaalien käyt-
tö tähän tarkoitukseen ja tutustuminen kuumaliimaan. Lapsen osallisuus materiaalien valin-
nassa ja niiden käytössä oli tärkeässä osassa, koska itse liimaaminen oli aikuisen tehtävä. Ta-
voitteena oli valintojen tekeminen ja aikuisen antama tuki sekä materiaalien valinnoista, että
niiden paikoista ja riittävydestä. Tavoitteena oli myös lapsen innostaminen käyttämään ma-
teriaaleja, jotka olivat lapselle vieraita. Työskentelimme kahden lapsen pienryhmissä kerral-
laan ryhtyessämme työstämään päitä eteenpäin, mutta aloitus oli samanlainen kuin isossakin
ryhmässä. Mietimme, mitä päässä voi olla. Lapsilla oli selkeä käsitys:

”Hiukset!”

”Nenä!”

”Silmät!”

Kerroin, että käytämme jo osittain tutuksi tulleita kierrätysmateriaaleja ja liimaamme ne
kuumaliimalla. Kuumaliima oli uusi tuttavuus, jonka ominaisuuksia esittelin lapsille ja kerroin
myös, että minä liimaan ja he näyttävät, mihin liimaan ja miten. Kierrätysmateriaalit olivat
esillä lattialla ja kävimme niitä myös yhdessä läpi. Pohdimme yhdessä materiaalien käyttöä ja
sopivuutta. Lapset saivat valita itselleen sopivat materiaalit sekä saivat päättää itsenäisesti,
miten haluavat ne liimattavan. Jos lapsi oli epävarma, kerroin eri mahdollisuuksista ja yri-

timme yhdessä ideoida vaihtoehtoja. Olin vastauksissani rehellinen, jos lapsi halusi minun mielipiteeni esimerkiksi jonkin materiaalin sopivuudesta.

"Onks tässä Päivi riittävästi hiuksii?"

"Voiko laittaa erivärisii hiuksii?"

Olimme useasti tilanteessa, että lapset kysyivät minun mielipidettäni. Halusin kuitenkin siinäkin tilanteessa, että lapsi itse kuitenkin loppujen lopuksi tekee päätöksen ja pohtii antamani vaihtoehtojen tai ideoiden pohjalta parasta ominta vaihtoehtoaan. Saatoin myös ehdottaa lapselle vaihtoehtoa, vaikka hän olisikin ollut sitä mieltä, että työvaihe on valmis. Kävimme esimerkiksi seuraavanlaisen keskustelun:

"Mun hiukset on valmiit!"

Päivi: *"Onko sillä nyt kolme hiusta?"*

"On."

Päivi: *"Voisko sillä olla enemmän kuin kolme hiusta?"*

"Voi."

Päivi: *"Sillä voi olla enemmän. Niitä voi päällekkäin liimata...mä näytän tästä..mutta muista, sillä saa olla (kolme hiusta)jos haluat."*

"No ehkä mä laitan sittenkin vähän enemmän."

Päivi: *"Sä saat ite päättää..senkin asian..ei sille tarvii tulla tuuhee tuka."*

Lapset kuitenkin olivat usein hyvin tarkkoja ja tietoisia siitä, mitä kiinnitetään ja mihin.

"Sen pitää olla oikein sellasessa paikassa minkä mä haluan!"

"Mä näytän sitten, mihin paikkaan ne pitää laittaa!"

"Äläkä sitten tee sitä liian ylös!"

Mietimme myös tekemisen lomassa hahmojen nimiä ja tarinoita. Ne alkoivat muodostua, mutta tärkeimmässä osassa oli kuitenkin itse tekeminen, joka oli erittäin innokasta ja keskittyntä. Huomasin, että hahmojen nimet tai tarinat eivät syntyneet luontevasti tekemisen lomassa, joten annoin asian jäädä ja keskityimme itse tekemiseen. Vartalo tehtiin luonnonpuusta, eri paksuisista kuivista oksista, jotka lapset valitsivat itse ja jotka kiinnitettiin päässä olleeseen reikään. Vaatetuksena oli käytettävissä suuri määrä tilkkuja ja kankaan palasia, jotka olivat jääneet ylimääräisiksi vuosien varrella sekä itselläni että Taidepäiväkodeissa. Vaatetus- ja hahmoa sai koristella oman mielen mukaan kierrätysmateriaaleilla. Tavoitteena oli saada hahmo valmiiksi taidenäyttelyä varten. Keskustelua herätti se ajatus, ehdimmekö tehdä hahmolle lempipaikan tai ehdimmekö tehdä teatteriesityksen hahmojen avulla, joka tuntui

innostavan kovasti lapsia. Kankaat herättivät keskustelua ja mietteitä siitä, mitä ne ovat joskus olleet tai mitä niistä on ehkä tehty sekä mihin lapset voisivat niitä itse käyttää.

"Tää on aika lyhyt, sen pitäisi olla pitkä."

"Ooo..onks tää lasten lakanaa?"

"Tää olis aika hieno talviasu. Mut nyt on kesä."

"Siistin näkönen kaulahuivi!"

"Mitä mä voisin tehdä tästä?"

Kuva 7: Kierrätysmateriaaleja

8.6.1 Palautteet

Koska työskentelimme pienissä ryhmissä normaaleista aikatauluista poiketen, olin epähuomiossa jättänyt kahden lapsen palautteen keräämättä. Viisi lasta muisti hyvin, että he olivat liimanneet hiuksia, suita, silmiä ja vartaloa. Joku lapsista muisti mekkojen teon. Kaikki lapset kertoivat, että olivat liimanneet, vaikka varsinaisen liimaamisen suoritin minä turvallisuussyistä. Tästä voidaan päätellä, että he kokivat saaneensa itsenäisesti päättää työskentelytään ja kokivat näin myös osallisuutta. Kaksi lasta mainitsi hiusten leikkaamisen ja materiaalien etsimisen olleen mukavaa. Yksi heistä tarkensi, että oli mukavaa näyttää, mihin hiukset liimataan ja etsiä nappeja. Kahden lapsen mielestä kaikki oli mukavaa ja yhden mielestä mikään ei ollut mukavaa. Ikävää oli yhden lapsen mielestä, että hän ei päässyt ulos. Kolmen lapsen mielestä mikään ei ollut ikävää ja yhden lapsen mielestä kaikki oli ikävää.

Omia huomioitani oli, että kahden lapsen pienissä ryhmissä työskentely auttoi lapsia keskittymään ja antoi myös ohjaajalle mahdollisuuden antaa omaa aikaansa ilman kiirettä. Hektisessä toiminnassa ison ryhmän kanssa ohjaaja pystyi ainoastaan pitämään huolta siitä, että

kaikki saivat tarvitsewansa avun. Tämä toiminta sen sijaan oli myös erityinen nautinto ohjaajalle ja niin ajattelin sen olevan myös lapsille. Sain myös toimia lasten oman jaksamisen ja innostuksen mukaan, en niinkään tiukan aikataulun mukaan. Tämä johtui siitä, että työskentelimme omassa päiväkodissamme, jossa joustavat aikataulut olivat mahdollisia oman ryhmämme sisällä. Pidin myös erittäin tärkeänä harjoitella ryhmän kanssa palautteen antamista ja aiemmin tehdyn ääreen palaamista. Nämä kummatkin työskentelytavat auttoivat lapsia hahmottamaan työskentelyään kokonaisvaltaisemmin. Alkuperäiseen suunnitelmaani kuului hahmojen jatkotyöstö. Tarkoitus oli tehdä maalaus hahmosta sekä lempipaikka hahmolle. Lisäksi suunnitelmiin kuului ryhmän yhteisesti valmisteleva taidenäyttely, johon olisi kuulunut taidenäyttelykutsujen valmistaminen, ripustus ja avajaiset.

8.7 Lasten arviot valmiista hahmoista

Kaikkien hahmojen valmistuttua kysyin lapsilta, olivatko he tyytyväisiä, mikä oli parasta ja jäikö joku harmittamaan. Samalla pyysin heitä kertomaan hahmojen nimet ja mahdolliset tarinat. Kaikki lapset olivat tyytyväisiä lopputulokseen. Yksi lapsista kertoi, että parasta oli tehdä hahmoa, se, että hän teki sitä ja se valmistui. Kaksi lapsista kertoi, että hahmosta tuli sellainen kuin oli ajatellut, yhden mielestä pää oli parasta, yhden mielestä kruunu. Yksi lapsista oli sitä mieltä, että kaikki oli parasta. Kysymykseeni, jäikö jokin asia harmittamaan, vastasi viisi lasta, ettei mikään jäänyt harmittamaan, yksi ei tiennyt. Yksi lapsista oli sitä mieltä, että pään väri olisi ollut parempi vihreänä.

Valmiit tuotokset olivat kiehtovia ja värikkäitä, kaikki persoonallisia ja yksilöllisiä. Lapset ottivat vaikutteita hahmoihin omasta elämästään tai mediasta, myös ympärillä näkyvästä, kuten Jussista. Lasten tekemät hahmot ja niiden tarinat löytyvät liitteenä (liite 5).

8.8 Taidenäyttely ”Kato mua!” Promenadigalleriassa

Hyvinkään Promenadigalleriaan rakennettiin Hyvinkään Taidepäiväkotien yhteinen taidenäyttely, johon tuli jokaiselta lapselta yksi työ esille. Taidenäyttely oli avoinna 24.5.-3.6.2015 välisen ajan. Tero Rissanen rakensi projektimme hahmoille telineen suunnitelmani mukaisesti. Rissanen toimi Taidepäiväkodeissa monenlaisissa kunnossapito- ja huoltotehtävissä. Ripustimme taidenäyttelyn yhdessä Iiris Salovaaran kanssa apunamme Promenadigalleriassa toimiva Raimo Paukkula. Päävastuu taidenäyttelystä oli Salovaaralla, toiminkin ns. assistenttina ripustuksessa. Taideprojektin tuotosten ripustuksesta vastasin itsenäisesti, kuunnellen Paukkulan ja Salovaaran ajatuksia siitä. Alun saakka olin suunnitellut, että projektin tuotokset ripustettaisiin hyvin samankaltaisesti kuin tarkastelemassamme Sirius Passet installaatiassa.

Avajaisiin saapui vain muutama ryhmämme lapsista huoltajineen, mutta pääsimme tutustumaan näyttelyyn Taidepäiväkodin suuremman, 4-5-vuotiaitten ryhmän kanssa. Teimme päiväkodista retken varhaiskasvattajien ja ryhmän kanssa näyttelyyn, josta etsimme kaikkien lasten työt, myös lasten, joilla oli esillä maalauksia tai grafiikkaa. Lapset saivat kertoa töistään ja muut saivat kysellä niihin liittyviä kysymyksiä. Retkellä oli mukana myös Jussi, jonka laukusta löytyi vielä yksi lappu. Siinä luki: ”Kerro hahmostasi.” Lapset esittelivät hahmonsa ja vastasivat myös toisten lasten kysymyksiin:

”Miksi sillä on liivi päällä?”

”Miksi sillä on littee pää?”

”Miks sen nenä on kolmio?”

Yritin johdatella lapsia ajattelemaan kysymyksiä, jotka eivät koskisi sitä mikä on näkyvässä, vaan esimerkiksi hahmon harrastuksia tai muuta. Lapset olivat kuitenkin jo väsyneitä, kävely galleriaan ja intensiivinen näyttelyn katseluun rauhoittuminen vaati veronsa. Oli kuitenkin erittäin tärkeitä, että tulimme yhdessä katsomaan näyttelyä. Se oli oikeassa taidegalleriassa, mikä lisäsi esillä olevien töiden arvoa. Palautteet jäivät kiireen vuoksi epähuomiossa kokonaan ottamatta.

Kuva 8: Näyttely Promenadigalleriassa Hyvinkäällä

8.9 Mitä nykytaide on? Lapset kertovat

Halusin vielä tietää, mitä lapset ajattelivat siitä, mitä nykytaide on, tai mitä heillä tulee siitä mieleen, mistä sitä voi heidän mielestään tehdä ja kuka sitä voi tehdä. Tavoitteena näillä kysymyksilläni oli mielenkiinto siitä, miten lapset mielsivät työskentelyämme ja miten he ajattelivat abstraktista asiasta sekä yhdistivätkö sitä työskentelyyämme. Sain vastaukset neljältä lap-

selta näihin kysymyksiin. Mitä nykytaide on ja mitä siitä tulee mieleen-kysymyksiin vastasi yksi lapsi ettei siitä tule mitään mieleen. Kolme lasta pohti asiaa seuraavasti:

”Se on semmosta..taidetta..tai semmosta mitä on nois paikoissa.”

”En mä tiiä..et se on askartelua ja muuta.”

”Se on mulle helppoo se nykytaide kun me askarrellaan äitin kanssa!”

Mistä nykytaidetta voi tehdä- kysymykseen sain yhdeltä lapselta vastauksen, mistä vain. Kolme lasta mainitsi roskat ja kivet. Yksi lapsi mainitsi lisäksi maalit, pensselit ja kepit sekä villan ja napit. Kysymykseeni, kuka nykytaidetta voi tehdä, sain kahdelta lapselta vastauksen, ettei tiedä, yksi vastasi kaikki ja yksi kuka vain.

9 Toiminnan arviointi

Tässä kappaleessa kerrotaan toiminnan havainnoinnista, sekä arvioidaan toimintaa havainnoijana toimineen taidekasvattajan ja omasta näkökulmastani. Lasten palautteet ja arviot on koottu omaksi kappaleekseen. Lisäksi kerrotaan toiminnan dokumentoinnista sekä pohditaan opinnäytetyön luotettavuutta ja eettisyyttä.

9.1 Havainnointi toiminnan arvioinnissa

Havainnointia käytettiin menetelmänä toiminnan arvioimiseksi opinnäytetyöni toiminnallisesa osuudessa. Havainnoitsijana toimi ryhmän kuvataideopettaja, joka osallistui toimintaan vain siinä tapauksessa, jos se oli välttämätöntä toiminnan sujuvuuden turvaamiseksi. Tällaisia tilanteita olivat esimerkiksi joidenkin välineiden jakaminen tai siivoamisessa auttaminen. Varsinaiseen ohjaustyöhön hän ei osallistunut, ainoastaan saattoi satunnaisesti toistaa antamiani ohjeita lapsille. Havainnoijan avuksi olin laatinut arviointilomakkeen, jonka havainnoija täytti tuntien jälkeen (liite 6). Lomakkeeseen kirjoitin ennen kyseistä tuntia toiminnan tavoitteet ja menetelmät sekä käytettävät materiaalit. Kuvataideopettaja ehti tehdä havainnot kuudelta toimintakerralta. Lomakkeessa oli tilaa kirjalliseen arvioon sekä taulukko, johon nopeasti pystyi arvioimaan rastittamalla eniten toiminnan onnistumista kuvaavan kohdan. Arvioitavia kohtia olivat toiminnan aloitus, toiminnan esittely, osallistavuus, dialogisuus, vaikeusaste, tavoitteiden saavuttaminen, ryhmän toiminta ja toiminnan lopetus.

Salovaara (2015) antoi suullisen arvion taulukon toimivuudesta, jossa hän totesi arvioimisen taulukkoon olleen haastava. Parempana arviointi- tai palautemenetelmänä hän totesi olleen lomakkeessa olevan sanallisen arvion. (Salovaara 2015, 11.5.)

Yhteenvedon laskin palautelomakkeen taulukosta keskiarvot havainnoitsijan arvioiden perusteella. Havainnointikertoja oli kuusi, joista havainnoija ehti täyttää taulukon viisi kertaa. Taulukon arviointiasteikko oli 1-5, joista 1 heikoin ja 5 todella loistava. Keskiarvoina laskettuna aloitus sai keskiarvoksi 3,8, toiminnan esittely 3,6, osallistavuus 4, dialogisuus 3,6, vaikeusaste 3,6, tavoitteiden saavuttamien 3,8, ryhmän toiminta 3,8 ja lopetus 3,75. Kokonaisuutena koko toiminnan keskiarvoksi taulukon perusteella tuli 3,74. Tämä tarkoittaisi toiminnan olleen hiukan keskimääräistä parempaa. Tieto antaa vaikutelman, että työskentely onnistui keskimääräistä paremmin havainnoijan näkökulmasta katsoen. Toiminta ei vaikuttanut epäonnistuneen missään kohdassa eikä toiminta myöskään ollut todella loistavaa.

Havainnoinnin suurin anti tuli taidekasvattajalle, joka havainnoinnin kautta asetti kysymyksiä omaan toimintaansa ja teki vertailuja. Salovaara (2015) pohtii oman työskentelynsä saavan inspiraatiota siitä, että voi seurata toisen työskentelyä sekä samalla pohtia kysymyksiä: ”Miten itse tuon teen?”, ”Toimiiko oma työskentelytapani paremmin vai huonommin kuin kollegan?” Salovaara pohti, että työpari mahdollistaisi asioiden peilaamisen ja ennaltaehkäisisi mahdollisesti myös työuupumusta ja samalla vapauttaisi energiaa uusiin innovatiivisiin suunnitelmiin. (Salovaara 2015 12.9.)

Havainnoinnin eduista ja haitoista kirjoittavat Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 213). Havainnoinnin suurimpana etuna he pitävät siitä saatua välitöntä ja suoraa tietoa esimerkiksi ryhmien tai yksilöiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnointi on todellisen elämän ja maailman tutkimista. Haittana taas voi olla esimerkiksi se, että havainnoija voi häiritä tilannetta tai jopa muuttaa tilanteen kulkua. (Hirsjärvi ym. 2009, 213.) Projektissamme havainnoija oli tuttu lapsiryhmälle, joten hänen läsnäolonsa ei häirinnyt toimintaa. Itsekin koetin havainnoida toiminnan ohessa, mutta se ei ollut mahdollista, toiminnan ohjaus ja intensiivisyys olisi häiriintynyt pahasti. Myöhemmin katsellessani valokuvia ja kuunnellessani äänitteitä, pystyin tekemään päätelmiä omasta ja lasten toiminnasta.

9.2 Havainnoijan arviot toiminnasta

Vaikka Taidepäiväkotien ammattitaitoisella taidekasvattajalla ei omia haasteita nykytaiteen opettamiseen nähden ollutkaan, sai hän varmuutta ja uutta innostusta nykytaiteen tutustumisessa lasten kanssa. Taidekasvattaja Salovaara (2014) mainitsi ajatuksensa siitä, kuinka lapsi tarvitsee kokemuksia voidakseen ilmaista itseään monipuolisesti. Uusien kokemusten kautta lapsi löytää itsestään ja maailmasta uusia asioita, joiden avulla hän voi löytää uusia ilmaisutapoja. Salovaara pohti suunnitellessamme aihetta, että keinoja ja tapoja nykytaiteeseen ja yleensä taiteeseen tutustumiseen lasten kanssa kyllä löytyy, mutta se vaatisi keskittymistä ainoastaan ja vain juuri siihen asiaan. Hän on joutunut suuntaamaan energiaansa taidekasvatuksen ohella myös varhaiskasvatukseen. Salovaara arveli ennen toiminnan aloittamista, että

opinnäytetyöni olisi pioneerityötä, jotta taidepäiväkodeissa pikku hiljaa alkaisivat myös taidehistorialliset osuudet. Toimintani avulla olin auttamassa heidät sellaisen taidetyöskentelyn alkuun, jota Salovaara oli ollut itsekin pikku hiljaa aloittelemassa. (Salovaara 2014.)

Salovaara (2015) totesi sähköpostissaan, että pidempikestoinen oman työn suunnittelu kuvataidetuoneilla oli aiemmin ryhmälle vierasta ja että hänenkin ohjaamallaan kuvataidetuoneilla voisi alkaa pikku hiljaa oman työn rauhallinen suunnittelu. Tämä vähentäisi kiireen tuntua tuoneilla. Salovaaran mukaan toiminta muistutti hänelle erityisesti siitä, että päiväkodin kiireeseen ei tarvitse mennä mukaan. Salovaara myös arvioi, että suunnittelu-aika voisi konkreettisesti kertoa heille, että heidän omat ajatuksensa ovat tärkeitä ja että ajatuksille pitää antaa aikaa kehittyä ja sille on sallittua myös muuttua suunnitteluprosessin aikana. Myös tavoitteena ollut yhteistyön lisääminen paikallisen kulttuuritoimen kanssa toteutui. Salovaara mainitsi, että toiminta osoitti sen, miten helppoa on irtautua päiväkodin ulkopuolelle ulos taidenäyttelyyn rikastuttamaan lasten kuvataide-elämyksiä. Salovaara myös pohti, että varhaiskasvatuksen taidekasvatukseen voisi kuulua enemmän taidehistoriaa ja taidenäyttelyihin tutustumista. Tämä mahdollistaisi Salovaaran mukaan myös ehkä sen, että heistä kasvaisi tulevia aktiivisia taidenäyttelykävijöitä. (Salovaara 2015, 30.6.)

Salovaara (2015) toteaa sähköpostissaan saaneensa varmuuden seurattessaan toimintaani, että Nallen ja Jussin mukana olo kuvataidetuoneilla on hyvä asia. Kun Nalle pyytää lapsia tekemään jotakin, niin silloin lapsista kuulee tuskin koskaan lausetta: ”Mä en ainakaan tee!”. Salovaara arvelee, että lapset uppoutuvat Nallen tarinaan mukaan ja Nallen antamat kuvataide-tehtävät ovat osa Nallen aloittamaa leikkiä heidän kanssaan. (Salovaara 2015, 12.9.) Normaali ryhmätyöskentely projektissamme vaihtui päiväkotien tapahtumien ja taidekasvattajan aika-aulun vuoksi pienryhmä- ja parityöskentelyksi. Tästä Salovaara (2015) toteaa sähköpostissaan, että se mahdollisti ehkä yksilöllisemmät ratkaisut haasteellisten yksityiskohtien rakentelussa (Salovaara 2015, 30.6.).

Havainnoijan arviot on kerätty seuraavalla sivulla olevaan taulukkoon kuvataidetuoneiden palautelomakkeista sekä sähköpostitse saadusta palautteesta.

OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	HAVAINNOIJAN ARVIOT
taidetoiminnan kehittäminen Taidepäiväkodeissa varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta nykytaiteen näkökulmasta, toimintatavan luominen	<ul style="list-style-type: none"> • Projekti antoi hyvän rungon nykytaiteen tutkimiseen • Projekti oli hyvä ja toimiva, lapset innostuivat ja tekivät upeita töitä
oma ammatillinen kehittyminen nykytaiteen opetuksessa ja ohjauksessa	<ul style="list-style-type: none"> • Toisen työskentelyn seuraaminen kehittää aina itseä • Reflektointia tapahtui suhteessa toisen ja omaan toimintaan
yhteistyön lisääminen paikallisten kulttuuritoimijoiden kanssa	<ul style="list-style-type: none"> • Taidetoiminnan aloittaminen Milja Viidan näyttelystä oli hyvä. • Paras tapa oivaltaa nykytaidetta on tutustua nykytaiteen näyttelyyn • Yhteistyön lisääminen kulttuuritoimen kanssa toteutui.
pitkäjänteinen ja pitkäkestoinen, teemaan sidottu toiminta projektin muodossa	<ul style="list-style-type: none"> • Suunnittelun voisi ottaa kuvataidetunneille, koska se näyttää lapsille heidän ajatuksiensa tärkeyttä ja vähentää myös kiireen tuntua. • Tärkeätä osoittaa lapsille, että ajatuksille on annettava aikaa kehittyä.
tutustuminen kierrätysmateriaaleihin, uusiin taidemateriaaleihin sekä tekniikoihin	<ul style="list-style-type: none"> • Kierrätys- ja ympäristöteema sopivat alaotsikkona nykytaiteelle • Vaikeusaste kollaasitekniikassa oli sopiva. • Suunnittelu oli vierasta, mutta erittäin mielenkiintoista. • Hahmo sai vaikutteita Jussista, vaihtoehtoja ja esimerkkejä olisi voinut olla enemmän.
lasten oman kulttuurin tukeminen, leikin ja mielikuvituksen tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Varmistus siitä, että lelujen (Nalle ja Jussi) käyttäminen taidetoiminnassa on perusteltua.
Taidenäyttelyn pitäminen tai siihen osallistuminen	<ul style="list-style-type: none"> • Taidenäyttelyyn osallistuminen oli tärkeä viesti lapsille; heidän ajatuksiaan, ideoitaan ja teoksiään arvostetaan ja kunnioitetaan!

Taulukko 2: Havainnoijan arviot toiminnasta

9.3 Lasten palautteet ja arviot

Lapset arvioivat toteutusta ja työskentelyä yksitellen jokaisen toimintakerran jälkeen(liite 6). Tämän toteutin äänittämällä jokaisen lapsen arvioinnin yksilöllisesti niin, että lapset eivät kuulleet toistensa arviointia. Lapset saivat arvioida mikä kuvataidetunnilla oli mukavaa, oliko jotain, mikä ei ollut mukavaa ja mitä teimme kuvataidetunnilla. Arviointi tehtiin kuvataide-

tunnin ja ruokailun jälkeen, ennen lepoa. Alkuperäisten suunnitelmien mukaan palautteet piti kerätä lapsilta heti taidetunnin jälkeen, mutta käytännössä aika ei riittänyt. Toiminnan arvioinnin helpottamiseksi äänitin kaikki toimintakerrat ja tuhosin äänitteet niiden kuuntelun, osalitteroinnin ja muistiinpanojen tekemisen jälkeen. Lapset tottuivat palautteen antamiseen nopeasti ja suhtautuivat siihen luontevasti.

Lasten sanallisesta palautteesta ja arvioinnista nousi yhteenvedona se, että toiminnan arvioon tuntuivat vaikuttavan heillä myös tilanteet ja asiat, jotka eivät varsinaiseen taiteelliseen toimintaan kuuluneet. Lapsia saattoi harmittaa, etteivät he ehtineet leikkiä tai lukea tai piirtää vapaasti. Ikävältä saattoi tuntua myös se, jos joku kutitteli tai joutui odottamaan vuoroaan tai ei päässyt ulos. Vastavuoroisesti usein hyvin sujunutta ja mielenkiintoista toimintaa kuvattiin niin, että ”kaikki oli kivaa”. Erityisesti lasten arvioista nousi positiivisena mielestäni kolmiulotteinen muotoilu, savesta ja paperimassasta muovailu. Varsinkin uusi materiaali paperimassa tuntui kiehtovan ja kiinnostavan lapsia ja se myös tuntui mukavalta. Ainoastaan yksi lapsi ei siitä pitänyt, johtuen siitä, että hänellä oli laastari sormessaan, jota piti varoa. Lopulliseen tuotokseensa kaikki lapset olivat hyvin tyytyväisiä, vain yksi olisi halunnut vaihtaa pään väriä ollen kuitenkin muuten tyytyväinen tuotokseen.

Kun toiminnasta oli kulunut noin puoli vuotta, toimitin päiväkodeille työstämäni kuvakirjan projektista. Lapset saivat tutustua kirjaan ja vanhemmat halutessaan tilata sitä kauttani. Kaikkien lasten vanhemmat tilasivatkin kirjan. Lastentarhanopettaja Henriikka Majava (2015) kertoi, että kirja oli herättänyt innostusta lasten keskuudessa. Kirjan aukeamat, joissa esiteltiin lapsi ja hänen hahmonsakin tarinan kera, vaikuttivat olevan lapsista todella tärkeitä ja he mielellään esittelivät niitä muille. Lapset etsivät omia ja omien hahmojensa kuvia kirjasta. (Majava 2015.)

Seuraavassa taulukossa on yhteenvedo lasten palautteista. Palautteissa saattaa olla yhdeltä lapselta useampi kommentti. Kokonaisen ryhmän koko oli seitsemän lasta. Numero suluissa kuvaa lasten määrää vastauksessa.

KUVATAIDETUNTI	MITÄ TEIT?	MIKÄ OLII MUKAVAA/MUKAVINTA?	OLIKO JOTAIN IKÄVÄÄ/HARMITTAVAA?
tutustuminen, Jussi, valokuvat, kierrätysmateriaalit, kollaasitekniikka (paikalla kuusi lasta)	kirjaimen teko ja koristelu(4) lempikuvan etsiminen(1) leikkasin, maalasin (1) en muista mitään (1) lauloin, annoin läpyt Jussille (1)	nappien ja koristeiden liimaaminen(3) värien käyttö(1) kuvien nostaminen(1) kaikki oli kivaa(1)	mikään ei ollut ikävää(4) vuoron odottaminen(1) kaveri kutitteli (1) en saanut koristella taustaa(1)
taidemuseossa (paikalla seitsemän lasta)	KYSYMYKSENÄ OLII: MITÄ JÄI MIELEEN? tutti(1) sulkapallo(1) hasu tyyppi(1) kaksosvideo(1) roskaelokuvan tyypit(1) ei mitään(1)	MILTÄ NÄYTTELY TUNTUI? tuntui hyvältä(1) erikoiselta(1) elokuva oli jännittävä(1)	MILTÄ ÄÄNET TUNTI- VAT? hyvältä(1) pahalta(1) vähän pelottavalta(1)
suunnittelu, punasavi/paperi ja liidut (paikalla seitsemän lasta)	tein savesta(4) suunnittelin(2) piirsin, katsoin valokuvia(2) keskusteltiin roskista(1)	savityöt(3) leikkiminen savihahmoilla(1) työn valmiiksi saaminen(1) piirtäminen(1) loppupiiri(1)	mikään ei ollut ikävää(3) ohjaajan kuuntelu(1) kaverin leikkiminen(1) lukeminen(1)
päiden valmistus paperimassasta (paikalla seitsemän lasta)	päätä(7)	pään tekeminen massasta(6) piirtäminen(1)	mikään ei ollut ikävää(3) lähteä tunnilta pois(1) jättää pää kuivumaan(1) piti varoa laastaria sormessa(1) ei ehtinyt piirtää(1)
päiden maalaus akryyiväreillä (paikalla viisi lasta)	maalasin päätä(5)	maalaaminen(2) leikkiminen(2) kaikki oli mukavaa(1) loppupiiri(1)	maalin meneminen käsiin(1) kun ohjaaja tiputti pään(1) ei ehtinyt leikkiä tarpeeksi(1) loppupiiri(1) mikään ei ollut tylsää(1)
hahmojen valmistaminen, kierrätysmateriaalit (ryhmä jakautuu pieniin ryhmiin ja pareihin, palaute viideltä lapselta)	liimasin silmiä, suun, hiuksia, vaatteita(5)	hiusten leikkaaminen ja materiaalien etsiminen(2) mukavaa oli näyttää mihin liimataan(1) nappien etsiminen(1) kaikki oli mukavaa(2) mikään ei ollut mukavaa(1)	ikävä oli kun ei pääsyt ulos(1) mikään ei ollut ikävää(3) kaikki oli ikävää(1)

KUVATAIDETUNTI	MITÄ TEIT?	MIKÄ OLII MUKAVAA/MUKAVINTA?	OLIKO JOTAIN IKÄVÄÄ/HARMITTAVAA?
valmis hahmo (palautteet viideltä lapselta)	OLETKO TYYTYVÄINEN HAHMOOSI? olen tyytyväinen(5)	MIKÄ ON PARASTA TEKEMISESSÄ TAI HAHMOSSA? parasta oli tehdä hahmoa ja se, että se valmistui(1) hahmosta tuli sellainen kuin ajattelin(2) pää oli paras hahmossa(1) kruunu oli parasta hahmossa(1) kaikki oli parasta(1)	JÄIKÖ JOKU HARMITTAMAAN? mikään ei jäänyt harmittamaan(5) en tiedä(1) pään väri olisi ollut parempi vihreänä(1)
oma taidenäyttely (osa lapsista avajaisissa, kaikki yhteisellä retkellä)	ei palautteita	ei palautteita	ei palautteita
Mitä nykytaide on? (neljä lasta vastasi)	MITÄ NYKYTAIDE ON/MITÄ SIITÄ TULEE MIELEEN? ei tule mitään mieleen(1) taidetta, tai semmoista(1) en tiedä, askartelua ja muuta(1) askartelua(1)	MISTÄ NYKYTAIDETTA VOI TEHDÄ? roskat, kivet(3) maalit, pensselit, kepit, villa, napit(1) mistä vain(1)	KUKA NYKYTAIDETTA VOI TEHDÄ? en tiedä(2) kaikki(1) kuka vain(1)

Taulukko 3: Lasten arviot ja palautteet toiminnasta

Taulukon viimeisenä olleet kysymykset nykytaiteesta olivat projektin lopussa mieleeni tulleita kysymyksiä. Halusin kysymyksillä saada tietooni, mitä lapset ajattelevat asiasta. Jos olisi kysynyt samat kysymykset ennen toiminnan aloittamista, olisivat vastaukset olleet vertailukelpoisia toisiinsa nähden. Nyt vastauksista nousi mielestäni esille se, että lapset kertoivat niissä omia kokemuksiaan yhdessä tekemistämme asioista. Harmillista oli, että en ottanut palautetta oman taidenäyttelymme tiimoilta. Tilanteeseen vaikutti kiire ja sen myötä unohtaminen.

Kuten mainitsin Happonen (2006) kertoneen aiemmin työssän, ovat lapset uteliaita, innokkaita ja ennakkoluulottomia (Happonen 2006, 37). Tämä seikka näkyi taidemuseovierailumme ja myös työskentelymme aikana. Oikeanlainen, innostava ja lapset huomioon ottava opastus tuki lasten uteliaisuutta ja innokkuutta. Edelleen Happonen (2006) toteamus siitä, että näyttelykäynti palvelee kokonaisvaltaisesti taiteen opetusta, toteutui mielestäni projektissa. Tässä esimerkkinä on teemaan tai tekniikkoihin tutustuminen etukäteen ja jälkepäin näyttelykäyntiin palaaminen. Happonen mukaan aikuisen aito kiinnostus asiaan saa lapset helposti

mukaan. Näin tapahtuu kaikessa opetuksessa. (Happonen 2006, 44.) Kuten aiemmin työssäni mainitsin Duffyn (2010) todenneen, on lapselle luova prosessi yhtä tärkeä kuin valmis tuote (Duffy 2010, 125). Tämä tulee ilmi yhden lapsen palautteesta kysyttäessä, mikä oli parasta tekemisessä tai hahmossa, hänen vastatessaan hahmon tekemisen ja sen valmistumisen olleen parasta. Samoin suunnittelutunnin päätteeksi yhdessä palautteessa lapsi kommentoi mukavinta olleen työn valmiiksi saaminen.

9.4 Opinnäytetyön tekijän arviot toiminnasta

Päätavoitteena ollut Hyvinkään Taidepäiväkotien kuvataidetoiminnan kehittäminen nykytaiteen näkökulmasta varhaiskasvatussuunnitelmaa peilaten toteutui mielestäni niissä puitteissa ja aikarajoissa, joita jouduimme noudattamaan. Projekti antoi esimerkin toimintatavasta, jolla nykytaiteeseen voisi tutustua lasten kanssa ja jota voisi soveltaa myös muuhun taidekasvatukseen. Taidepäiväkotien taidekasvatuksesta vastaa Salovaara suurelta osalta. Toisen taidekasvattajan mielipidettä en saanut. Päiväkotien varhaiskasvattajilta en kysynyt palautteita toiminnasta. Kuvataidekasvatuksen vastuualue kuuluu Taidepäiväkodeissa taidekasvattajille, vaikka kenttä on avoin myös muiden varhaiskasvattajien toteuttama taiteellista työskentelyä esim. ns. pajapäivänä. Taidepäiväkotien (2015) pajapäivänä voidaan esimerkiksi tehdä erilaisia projekteja, askarrella, lähteä kirjastoon tai taidenäyttelyyn. Pajapäivän työskentely toteutetaan 2-8 lapsen pienryhmissä. (Taidepäiväkodit 2015).

Ennen toiminnan aloittamista olin asettanut tavoitteeksi sen, että taidetyöskentely nykytaiteen kontekstissa koskettaisi kaikkia varhaiskasvattajia Taidepäiväkodeissa. Olin myös kuvitellut kaikkien varhaiskasvattajien, jotka ovat hakeutuneet töihin Taidepäiväkoteihin, olevan jollakin tasolla henkilökohtaisesti taiteesta kiinnostuneita. Työskentelyn alettua ja itsekin työssäoppimisessa ollessani huomasin, että varsinainen taidekasvatusvastuu on taidekasvattajilla. Taidekasvattajat eivät kuitenkaan voi paneutua ainoastaan taidekasvatukseen, vaan he osallistuvat myös varhaiskasvatukseen. Toiminnan vaikutus ei siis koskettanut alkuperäisen suunnitelmani mukaan kaikkia varhaiskasvattajia.

Nykytaiteeseen tutustumista varhaiskasvatuksessa voidaan tehdä monella tavoin, kuten aiemmin työssäni kirjoitan Rusasen ym. (2014) todenneen. Lähtökohtana voivat olla lähiympäristön teokset, taidekirjat, kortit tai lastenkirjojen kuvitukset. Lisäksi taidemuseokäynnillä voidaan taidetta lähestyä monin eri tavoin ja harjoitella esimerkiksi taideteoksen valitsemista ja erilaisten tulkintojen hyväksymistä. (Rusanen ym. 2014 152-153.) Taidemuseokäynti nykytaiteeseen tutustumisen lähtökohtana oli hyväksi havaittu ja toimiva aloitus, juuri näille lapsille ja meille ohjaajille ainutlaatuinen. Jos paikkakunnalla ei olisi ollut lapsille sopivaa nykytaidenäyttelyä, olisin luultavasti lähtenyt liikkeelle lähiympäristön taideteoksista, jolloin koko projekti olisi ollut aivan erilainen. Suurin kysymysmerkki olikin aluksi nykytaiteeseen tutustu-

misen lähtökohta. Taidemuseossa vierailu oli erittäin helppo järjestää ja toteuttaa. Siellä asiantunteva opastus otti huomioon lasten iän ja kehitystason. Opastus ja tunnelma antoivat kokemuksia myös kasvattajille. Arvioni omien kokemusten kautta oli, että mitä motivoituneempi lapsiryhmä on, sitä paremmin myös heidän kasvattajansa voivat keskittyä kuuntelemaan opastusta. Kohdallamme tämä tapahtui, saimme samalla kokemuksen, tietoa taiteilijasta ja teoksista. Oppimassa ja kokemassa eivät ole vain lapset, vaan myös kasvattajat. Tämä oli mielestäni tärkeä oivallus.

Tavoitteina toiminnalla oli myös tuoda taideopetukseen jatkuvuutta lasten omaa kulttuuria ja ajatuksia tukien, nykytaiteen ilmiöitä teemallisesti ja projektimuotoisesti tutkien. Vaikka tavoitteet ovat melko abstrakteja, arvioisin, että tavoitteet tulivat saavutetuksi. Jatkuvuutta saavutettiin projektin muodossa, joka mielestäni liittyy läheisesti pitkäjänteiseen työskentelyyn. Ilmaisun kokemuksellisuus taas toteutui, kun lasten ajatuksia ja kulttuuria tuettiin siten, että he pääsivät kokeilemaan, tutkimaan, tutustumaan, luomaan omia hahmojaan ja heillä oli aina mahdollisuus syvälliseen keskusteluun ja pohdintaan sekä toiminnan arviointiin kiireettömästi. Leikki ja tarinallisuus olivat mukana toiminnassa.

Tavoitteet löytyvät myös aiemmin mainitsemastani Hyvinkään Taidepäiväkotien (2014,31-34) varhaiskasvatussuunnitelmasta, jossa kerrotaan työskentelyssä otettavan huomioon elämyksellisyys, pitkäjänteisyys, kiireettömyys ja esimerkiksi lasten ideoitten kunnioittaminen. (Hyvinkään Taidepäiväkodit 2014, 31-34.) Varhaiskasvatussuunnitelmasta nostin työskentelyymme erityisesti vierailun taidenäyttelyssä, projektin, teeman, pitkäjänteisyyden toiminnassa, keskustelut havainnoista, suunnittelun, elämyksellisyyden ja eri materiaaleihin tutustumisen sekä töiden esillepanon. Ensimmäisen taidetunnin suunnitelmissa ollut oman alkukirjaimen tekemiseen löytyvät perusteet myös Hyvinkään Taidepäiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmasta (2014, 22), jossa on maininta kommunikoinnista ja puheen oppimisesta. Viisi- kuusivuotiaitten lasten kohdalla on esimerkkinä kirjainten käsitteleminen eri tavoin, esimerkiksi hiekkasta, muovailemalla tai hiekkapaperista tehden. (Hyvinkään Taidepäiväkodit 2014, 22.)

Projektimme oli ennalta suunniteltu ja toteutus oli sen mukaista eli se noudatti suunnitelmaa mahdollisuuksien mukaisesti. Suunnitelmat muuttuivat toiminnassa tulleiden yllätysten vuoksi; päät eivät olleet kuivuneet, aikataulut ja toimintapaikka muuttuivat tai osa lapsista oli pois tunneilta. Nämä olivat arjen tuomia normaaleja muutoksia, joihin täytyi sopeutua ja jatkaa toimintaa muuttuneissa tilanteissa. Projektisuunnitelman tein itsenäisesti, en yhdessä lasten kanssa, kuten Taidepäiväkotien varhaiskasvatussuunnitelmassa toivotaan tapahtuvan. Hyvinkään Taidepäiväkodeissa (2014) kasvattajien tulisi tehdä projektisuunnitelma lasten kanssa, jossa lapset saivat tuoda esille tietojaan ja kokemuksiaan aiheesta sekä ehdottaa toteuttamistapoja (Hyvinkään Taidepäiväkodit 2014, 29). Koska kysymyksessä oli toiminnallinen opinnäytetyö, oli suunnitelmani oltava ajoissa valmis sekä perusteltu, joten en pystynyt

tekemään suunnitelmaa lasten kanssa. Koska toiminta perustui taidenäyttelykäyntiin, oli myös perusteltua suunnitella toiminta aikuislähtöisesti sekä pedagogisesti. Kuitenkin projektin aikana otin lasten mielipiteet, toiveet ja ajatukset huomioon. Oli mielestäni erittäin tärkeää, että keskustelimme paljon, palasimme aiemmin tehtyyn ja suunnittelimme seuraavaa. Olen vakuuttunut, että jokainen lapsi sai äänensä kuuluviin ja sai toteuttaa itseään luovasti sekä tehdä valintoja. Rusanen (2009, 53) tukee kasvattajan suunnittelun tärkeyttä. Hän on sitä mieltä, että kasvattajan innostus tai vastuullinen asennoituminen muodostaa perustan toiminnan suunnittelulle. Kasvattajan on hyvä tietää, minkälaisen prosessin hän haluaa käynnistää ja miten rajata ne ongelmat, joita lapsen tulee ratkaista työskentelyssään. Kasvattajan ohjausta tarvitaan kahdella suunnalla. Hän organisoii ja ohjaa lapsen konkreettista fyysistä työskentelyä sekä välineiden ja materiaalien käyttöä. Tämän lisäksi kasvattaja rakentaa ja tukee luovan työskentelyn edellytyksiä tietoisesti. Rohkeisuus ja rauhallinen tila sekä rakentavat vuorovaikutuksen muodot ylläpitävät lapsen yksilöllisiä ratkaisuja. (Rusanen 2009, 53.)

Ohjaukseni oli mielestäni innostunutta ja innostavaa. Tässä auttoi Jussi, jonka läsnäolo toi tunteihin järjestystä, jännitystä ja iloa sekä leikinomaisuutta. Uudet taidetekniikat ja materiaalit olivat lasten kehitystasolle sopivia. Akryylivärien kohdalla oli kuitenkin materiaalin vaikea puhdistettavuus kuivuessaan haastavaa. Jos lapsilla on työskentelyyn sopivat suojavaatteet ja käsien pesumahdollisuus lähellä, en näe esteitä akryylivärien käytölle. Alkuperäisessä suunnitelmassa lasten tarinat olivat suuremmassa osassa kuin toteutuneessa toiminnassa. Olin kuvitellut, että tarinat alkavat syntyä jo hahmojen suunnittelun lomassa ja saattavat olla hyvinkin laajoja. Itse tekeminen vei kuitenkin lasten huomion. Leikkiä ja tarinoita alkoi kyllä syntyä, mutta sellaisissa kohdissa ja siten, jota en olisi etukäteen oivaltanut. Suunnitelmien teossa savihahmot alkoivat elää omaa elämäänsä ja siitä syntyi vuorovaikutteista leikkiä, kuten olen toiminnan kuvauksessa kertonut. Olisin myös toivonut, että hahmojen kanssa leikkiminen ja esimerkiksi draamallinen esittäminen olisi ollut mahdollista. Omasta näyttelystämme keskustelu ja siitä palautteen ottaminen jäi kokonaan, mikä oli erittäin harmillista.

Projekti itsessään oli sopivan pituinen, mutta mielestäni toimintahetket olivat liian kaukana toisistaan, niiden välillä oli viikko. Jos olisin saanut päättää aikataulun oman mieleni mukaisesti, olisimme kokoontuneet toiminnan puitteissa vähintään kaksi kertaa viikossa ja väljemmällä kuin tunnin aikataululla. Jos minun ei olisi tarvinnut lainkaan välittää aikatauluista, olisin halunnut kokeilla todella intensiivistä projektityöskentelyä, joka olisi ollut vieläkin tiiviimmässä muodossa. Päiväkodin kuvataideopetuksen ja havainnoijan aikataulu sekä päiväkodin päivärytmi kuitenkin määrittelivät projektin toimintaa. Tuntui, että lapset unohtivat viikossa lähes kokonaan, mitä edellisellä kerralla olimme tehneet. Myös muu toiminta sekoitti lasten ajatuksia. Tällöin olikin erittäin tärkeää, että kiireettömästi pystyimme palaamaan edelliseen toimintakertaan, katsomaan töitä tai valokuvia edellisen tunnin tuotoksista ja kes-

kustelemaan niistä. Keskustelu oli hedelmällistä ja lapset jaksoivat kuunnella hyvin toistensa ajatuksia ja mielipiteitä.

Lasten ennakkoluuloton suhtautuminen näkyi läpi koko projektin. uudet asiat, uudet tavat ja materiaalit olivat heille helppoja kohdata ja ottaa osaksi kokemuksia ja oppimista. Olisin kuitenkin toivonut voivani lähteä enemmän lapsilähtöisesti toteuttamaan heidän omia oivalluksiaan. Tällä tarkoitan esimerkiksi suunnittelussa ja muovailussa syntyneitä spontaaneja leikkiä. Minne se polku olisi johtanut, jos olisin tukenut sitä voimakkaammin, jäi nyt arvoitukseksi. Vaikka toiminnassani korostin lasten omaa kulttuuria ja annoin lasten äänien ja valintojen kuulua, pidin myös kiinni suunnitelmistani, jotka tähtäsivät tuotosten valmistumiseen ja taidenäyttelyyn.

Jo aiemmin mainitsin, että en pystynyt havainnoimaan itse toimintaa ollessani siinä tiiviisti itse mukana. Kuitenkin olisin voinut hyödyntää havainnoijalle laatimaani arviointilomaketta täyttämällä sen myös itse toimintakertojen jälkeen. Se olisi voinut helpottaa lopullisen arvion ja yhteenvedon tekemistä. Olisi voinut olla myös mielenkiintoista vertailla omia ja havainnoijan ajatuksia.

Toinen korjausta vaativa arviointiin liittyvä asia olisi ollut vanhempien palautteiden kerääminen. Työharjoitteluni aikana tapasin toiminnassa mukana olleiden lasten huoltajia, mutta en kysellyt heiltä toiminnasta, vaikka tämä olisi ehdottomasti kannattanut tehdä. Toiminnan loputtua kukaan huoltajista ei vastannut sähköpostitse heille lähetettyyn palautelomakkeeseen.

Olen sitä mieltä, että tarinat olivat odottamassa kehittymistään, jos olisimme ehtineet tehdä esimerkiksi draamallisia harjoituksia hahmojen kanssa, kuten lasten kanssa ehdimme jo suunnitella. Hahmot oli rakennettu siten, että ne olisivat olleet luontevia ja kestäviä esityksiin. Suunnittelimme tätä kyllä tapahtuvaksi taidenäyttelyn jälkeen, irrallisena projektista, mutta kesäaika teki siitä mahdotonta. Suuri osa lapsista oli jäänyt lomalle siinä vaiheessa. Meiltä jäi tekemättä myös hahmojen lempipaikat ja maalaukset hahmoista. Jatkuvuutta saimme kuitenkin työskentelylle valmistamani kuvakirjan välityksellä, joka puoli vuotta toiminnan päätyttyä oli lasten saatavilla. Vaikka vanhempien palautetta en saanut kirjallisesti, oli hyvänä palautteena se, että kaikki vanhemmat tilasivat kuvakirjan. Ilman kirjaa olisi projekti jäänyt vanhemmille hiukan ulkokohtaiseksi ja vain valmiin tuotteen näkökulmaksi. Nyt koko perhe ja luultavasti myös perheen lähipiiri saa tutustua projektiin ja sen osa-alueisiin.

Oma ammatillisuuteni sai varmistusta toiminnasta. Uskallan nyt lähestyä nykytaidetta lasten tapaan, ennakkoluulottomasti ja innokkaasti. Teorian tuoman tiedon kautta pystyn lähestymään erilaisia nykytaiteen tyyllilajeja avoimin mielin. Tämä vaikuttaa varmasti ohjaukseeni ja ymmärrykseeni siitä, miten nykytaidetta voi opettaa tai miten siihen voi tutustua. Vaikka lä-

hestymistapamme olikin vain yksi mahdollisuus muiden joukossa, oli se mielestäni toimiva, lapsen äänen kuuluvaksi tuova, uutta opettava, uusia kokemuksia antava ja vuorovaikutteinen sekä leikkisä. Tärkeää oli myös huomata ryhmänohjaustaitojeni kehittyvän varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa. Olen ohjannut nuoria taiteen perusopetuksessa ja perusopetuksessa lapsia, mutta huomasin tarvitsevani tätä kokemusta, jotta voisin sanoa osaavani ohjata varhaiskasvatusikäisiä.

Arvioni ryhmän koosta on, että tämä seitsemän lapsen ryhmä oli toimintaan nähden aivan ylärajoilla, jotta he olisivat saaneet sen ohjauksen ja avun, jota kulloinkin tarvitsivat. Tämä tuli itselleni yllätyksenä, koska ajattelin ryhmän olevan sopivan pieni. Pienemmissä ryhmissä ja pareittain oli työskentely intensiivisempää, rauhallisempaa sekä keskittyneempää. Lapset jaksoivat työskennellä taukoamatta paljon pitempään kuin isossa ryhmässä ja silloin saavutettiin jopa virtauksen tunne, flow. Kuten aiemmin kirjoitin Rusasen ym. (2015, 37) pohtineen, luovuuteen kuuluu myös olennaisesti virtauksen kokemus, flow. Lapsi sitoutuu tekemisen imussa toimintaan niin, että aika ja paikka voivat unohtua, toiminta on sopuinnussa lapsen itselleen asettamissa vaatimuksissa ja tekeminen tuntuu helpolta. Kun kasvattaja haluaa antaa mahdollisuuden virtauksen tunteelle, on hyvä ottaa huomioon, että monet kuvataiteelliset toiminnot vaativat pitkän ajan toteutuakseen. (Rusanen ym. 2014, 37.)

Toiminnassa oli mukana paljon tavoitteita, osa oli ns. päätavoitteita ja osa kytkeytyi suoraan toimintaan. Vaikka itse tavoitteiden tarkastelu aiheutti runsauden vuoksi paljon työtä, olivat tavoitteet kuitenkin sellaisia, että ne pystyttiin saavuttamaan jokseenkin hyvin. Tavoitteita olisi voinut karsia ja selkiyttää arvioimisen helpottamiseksi. Tavoitteiden runsaus toiminnassa, melko pitkä toiminta-aika viikkoina sekä toiminnan äänitteiden kuunteleminen ja osalitterointi olivat projektista kertovan kirjan tekemisen kanssa yhtälö, joka alkoi olla opinnäytetyön aikataulun ja mittarina toimivien opintopisteiden ääri rajoilla. Opinnäytetyötäni varten olin ottanut väljän suunnitelman, noin vuoden aikataulun. Tämä oli opinnäytetyön tavoitteiden arviointia varten silmälläpitäen hyvä ratkaisu. Ilman pitkää aikaperspektiiviä en olisi saanut tietooni opinnäytetyöni vaikuttavuutta projektini jälkeiseen taidetoimintaan Taidepäiväko-deissa.

Seuraavassa taulukossa tuodaan tavoitteiden arvioinnin toteutumista näkyväksi omasta näkökulmastani taulukon avulla.

OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	OPINNÄYTETYÖN TEKIJÄN ARVIOT TAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA
<p>taidetoiminnan kehittäminen Taidepäiväkodeissa varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta nykytaiteen näkökulmasta, toimintatavan luominen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintatapa on käyttökelpoinen, sovellettavissa ja muokattavissa. • Varhaiskasvatussuunnitelmaa seuraten pysyttiin hyväksyttävissä ja tavoiteltavissa raameissa ja tavoitteille löytyi näin pohja. • Lapset suhtautuivat nykytaiteeseen innokkaasti ja ennakkoluulottomasti.
<p>oma ammatillinen kehittyminen nykytaiteen opetuksessa ja ohjauksessa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnan ja teorian tuoma tieto ja varmuus nykytaiteen opetuksesta vahvistivat ammatillisuuttani paitsi nykytaiteen ja taidekasvatuksen, niin myös varhaiskasvatuksen alueella. • Toiminnan jälkeen nykytaiteeseen suhtautuminen on muuttunut ennakkoluulottomammaksi • Toiminta kehitti ryhmänohjaustaitoja varhaiskasvatustilaisuuksissa. • Nykytaiteeseen tutustuminen laajensi näkemystäni omasta kulttuuristamme ja taiteesta yleensä.
<p>yhteistyön lisääminen paikallisten kulttuuritoimijoiden kanssa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminta ja yhteydenpito taidemuseon henkilökunnan kanssa olivat helppoa ja miellyttävää sekä asiantuntevaa.
<p>pitkäjänteinen ja pitkäkestoinen, teemaan sidottu toiminta projektin muodossa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminta antoi mallin lapsille pitkäjänteisestä työskentelystä ja sen tuomista tuloksista. • Osalle lapsista oli vaikeaa muistaa viikon takaisia tapahtumia. • Työt ja valokuvat auttoivat muistamisessa. • Itselle tämä oli tavanomainen työskentelytapa, mutta vahvisti edelleen sen toimivuutta. • Teemana kierrätys ja ympäristöteema sopivat työskentelymme hyvin ja vahvisti sitä. • Olisin toivonut syvällisempää teeman käsittelyä toiminnassamme sekä selkeää integroitumista muuhun varhaiskasvatustoimintaan. Se ei toteutunut • Projektiin liittyi paljon innostavia hetkiä ja toiminnan mukanaan tuomia ideoita jatkotoimintaa ajatellen.
<p>tutustuminen kierrätysmateriaaleihin, uusiin taidemateriaaleihin sekä tekniikoihin</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tavoite toteutui. Tutustuimme sekä käytännön toiminnassa että kirjallisuuden avulla kierrätysmateriaaleihin. • Uusia taidemateriaaleja olivat paperimassa ja akryylivärit. • Uudet tekniikat liittyivät suunnitteluun, paperimassan ja akryylivärien käyttöön sekä kollaasin tekoon.
<p>Lasten oman kulttuurin tukeminen, leikin ja mielikuvituksen tukeminen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kuuntelin lasten ajatuksia, tuin Jussin avulla mielikuvitusta ja leikkiä. • Hahmoin liittyvät tarinat alkoivat juuri syntyä, kun toiminta jo loppui. • Ajan puutteen ja kiireisen kevätaikataulun vuoksi leikille ja hahmojen kanssa toiminnalle ei jäänyt tilaa hahmojen valmistuttua.
<p>Taidenäyttelyn pitäminen tai siihen osallistuminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ehdottoman tärkeä projektin päätös, joka osoitti varhaiskasvatussuunnitelmassakin mainitun lasten töiden arvostamisen. • Emme ehtineet keskustelemaan rauhassa näkemästämme ja kokemastamme. • Palautteet jäivät keräämättä kokonaan kiireen ja epähuomion vuoksi, mikä oli erittäin huono asia.

Taulukko 4: Opinnäytetyön tekijän arviot toiminnasta

9.5 Dokumentointi

Toimintaa dokumentoitiin valokuvaamalla, äänittämällä, arvioimalla, muistiinpanoja tekemällä sekä osallistumalla Taidepäiväkotien yhteiseen taidenäyttelyyn sekä tekemällä projektista kuvakirja.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa todetaan, että kasvattajayhteisö dokumentoi, arvioi sekä pyrkii jatkuvasti kehittämään toimintaansa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 17). Rusanen ym. (2014,66-67) kertovat, että varhaiskasvatuksen dokumentoinnissa tallennetaan työskentelyn vaiheita, lasten kokemuksia kirjoitusten, piirrosten ja esimerkiksi valokuvien avulla. Dokumentointi on välttämätön työväline pienimpien lasten kuvataidekasvatuksessa ja se auttaa vanhempien lasten työskentelyn etenemisen seurantaan. Jos toimintaa ei dokumentoida, se saattaa kadota muistista ikään kuin sitä ei olisi ollutkaan. Dokumentoinnin jäljet kertovat lapsen yksilöllisestä kehittymisestä sekä ryhmän vuorovaikutuksen erilaisista vaiheista. Dokumentointi toimii peilinä reflektoinnille koko työyhteisössä ja auttaa samalla kehittämään yhteistä toimintakulttuuria. (Rusanen ym.2015, 66-67.)

Rintakorpi (2009,85) lisää dokumentoinnin merkitykseen koko varhaiskasvatusyhteisön, mukaan lukien vanhemmat sekä mahdollisuuksien mukaan myös muut kuntalaiset esimerkiksi julkisten näyttelyiden muodossa. Dokumentoinnin avulla voidaan lapsuus ja varhaiskasvatus saada näkyviin yhteiskunnassa, jolloin se puolestaan voi vaikuttaa myönteisesti lapsia ja varhaiskasvatusta koskevaan päätöksentekoon. Kun dokumenttien avulla aletaan reflektoida elettyjä prosesseja kasvattajan, lapsen ja vanhempien kannalta, voidaan puhua pedagogisesta dokumentoinnista. Dokumentit auttavat palauttamaan prosessin mieleen sekä havaitsemaan matkan varrella kertyneet kokemukset, onnistumiset, haasteet ja kehittämistarpeet. Kun dokumentoidaan luovaa toimintaa, saadaan toiminnan edetessä pala palalta näkyviin ne osat, joista kokonaisuus muodostuu. Näin dokumentit ohjaavat myös toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Arviointivaiheessa taas kokonaisuus on mahdollista purkaa osiin dokumenttien avulla. Näin saadaan näkyväksi prosessin rakennuspalikat; tiedot, taidot, orientaatiot, toimintatavat, oppiminen, keksiminen ja elämykset. (Rintakorpi 2009, 85-86, 89.)

Kuvasin itse jokaisen toimintakerran aikana mahdollisuuksien mukaan lasten toimintaa ja aina toimintakerran jälkeen tuotoksia. Iiris Salovaara valokuvasi seuraamallaan kerroilla ohjaustani ja lasten toimintaa. Projektin loppupuolella tuotoksista syntyi jonkin verran lyhyitä tarinoita sekä kuvauksia hahmoista, jotka kuvattiin projektista kertovaan kirjaan sekä tähän opinnäytetyöhön liitteenä. Kirjan tarkoitus oli osoittaa lapsille, että heidän tekemänsä projekti oli mielenkiintoinen ja heidän työnsä projektissa arvokas sekä tuotokset ainutlaatuiset. Dokumentoin projektia myös äänittämällä toimintakerrat sekä tekemällä muistiinpanoja toiminnasta, tuotoksista, toiminnan suunnittelusta ja materiaalien hankinnoista.

9.6 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettiset kysymykset

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys perustuu luotettavaan lähdeaineistoon. Suunnittelin toiminnallisen osuuden teoreettisen viitekehysten ja nykytaiteen ominaispiirteet huomioon ottaen sekä perustuen taidepäiväkotien taidekasvatuksen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Toiminnallisen projektin arviointia suoritettiin koko projektin ajan ensimmäisestä kokoontumisesta töiden ripustamiseen. Arviointia antoivat toiminnassa mukana olevat lapset suullisesti, opinnäytetyön havainnoitsija Iiris Salovaara kirjallisen palautteen muodossa havainnoinnin jälkeen, projektin jälkeen sähköpostitse sekä uuden toimintakauden alettua syksyllä 2015 ja sen jonkin aikaa jatkuttua. Arvioin itse toimintaa peilaamalla sitä tavoitteisiin sekä reflektamalla omaa toimintaani. Tulosten luotettavuus oli hyvä, kun lapset saivat suullisesti ilmaista omaa kokemustaan ja saivat tehdä tämän rauhassa ja itsekseen.

Eettisyydestä suhteessa havainnointiin kirjoittaa Vilka (2006) havainnoinnin olevan aina interventiot eli väliintuloa tutkimuskohteen jäsenten elämään. Havainnoivan tutkijan on koko ajan tiedostettava, että hän vaikuttaa tutkimuskohteensa elämään. (Vilka 2006, 56-57.) Koska kysymyksessä oli havainnoijalle tuttu lapsiryhmä, ei havainnointi herättänyt lapsissa hämmennystä. Kerroimme heti ensimmäisellä kerralla lapsille sen, että kuvataideopettaja seuraa tuntejamme ja valokuvaa myös niitä. Lapset olivat eniten kiinnostuneita siitä, missä Nalle oli tai miksei Nalle ollut kanssamme. Tutkimusluvut pyysin Hyvinkään Taidepäiväkotien yrittäjiltä, jotka johtavat päiväkotia. Tutkimusluvuissa ilmeni opinnäytetyön tekijä, oppilaitos, tavoitteet ja tarkoitus, kohderyhmä, tarvittavat luvat huoltajilta, toiminnan kesto, paikka ja laajuus sekä se, tuleeko toiminnasta kustannuksia yrittäjille. Arvio kustannuksista ja materiaaleista oli lisänä.

Eettisiin kysymyksiin kuului kuvauslupien sekä toimintaan osallistumisen luvan pyytäminen huoltajilta. Kuvausluvuissa huoltajilta pyydettiin lupa lapsen ja lapsen töiden kuvaamiseen ja kuvien julkaisuun painetussa kuvakirjassa. Mainitsin myös, että saatan tarjota kuvakirjaa myös Hyvinkään taidemuseolle. Päätin kuitenkin kirjan valmistuttua, ettei se ole eettisesti hyväksyttävää. Jos kuvakirja olisi ollut saatavilla taidemuseolla, se olisi ollut julkinen paikka. Tiedotteessa mainitsin myös, että lasten kuvat eivät päädy varsinaiseen opinnäytetyöhöni. Rusanen ym. (2014) kirjoittavat lasten tietoturvan varmistamisesta prosessin alusta alkaen kuvauslupien kysymisellä sekä kuvauskohteiden valinnalla. On varmistettava, että julkiseen levitykseen löytyy tarpeeksi luvallisia kuvia, joista yksittäiset lapset eivät ole tunnistettavissa. (Rusanen ym. 2014, 69.)

Kutsuin opinnäytetyön toiminnassa mukana olevaa ryhmää Viskareiksi, joka on ns. työnimi. Ryhmän oikeaa nimeä en maininnut lasten tunnistamisen suojaamiseksi enkä käytä lapsista edes muutettuja nimiä. Myöskään en mainitse, onko kysymyksessä poika vai tyttö, koska mie-

lestäni sukupuolella ei ollut projektissamme merkitystä. Myös palautekysymyksiä tallennettaessa varmistettiin lapsen anonymiteetti. Koska päädyin arviointikysymysten äänittämiseen litterointia varten, tuhosin äänitteet litteroinnin ja opinnäytetyön toiminnan kirjaamisen jälkeen. Lisäksi litteroiduista aineistoista ei selviä, onko kysymyksessä tyttö vai poika. Raevara (2014) mainitsee, että litteroitava keskusteluaineisto on tietosuojan kannalta erittäin haasteellinen, jonka vuoksi niiden jatkokäyttökin on vähäistä. Paitsi tietenkin videohaastatteluisissa, myös äänityksissä tutkittavat ovat tunnistettavissa. Keskusteluissa tehdyistä litteraatioista muutetaan tutkittavien tunnistamisen mahdollistavat tiedot, esimerkiksi nimet, jotka korvataan peitenimillä. (Raevara 2014, 161.)

Huoltajilta pyysin kuvausluvan lisäksi toimintaan osallistumisluvan, jossa kerrottiin, mitä toiminta on, miksi se järjestetään, mitkä ovat tavoitteet, kuka sen järjestää sekä vaikuttaako se lapsen normaaliin arkeen päiväkodissa. Toiminnan päätyttyä huoltajille lähetettiin päiväkodin lastentarhanopettajan toimesta sähköpostikysely, jossa pyydettiin arvioimaan toiminnan vaikuttavuutta ja sen näkyvyyttä kodin arjessa. Tämä tapa toimia oli myös eettistä, koska näin huoltajien sähköpostiosoitteet säilyivät päiväkodin henkilökunnan tietona ja kuitenkin kysely saatiin toimitettua tavalla, joka oli luontevinta ja normaalia toimintaa Taidepäiväkodeissa. Kysely lähetettiin huoltajille kaksi kertaa, lähetysväliä oli kaksi viikkoa, mutta valitettavasti yhtään vastausta ei saatu (liite 7).

Koska lasten kanssa työskenneltiin myös museossa, oli varmistettava, että materiaali, joka museossa oli esillä, oli lapsen kehitystasolle sopivaa. Tämän varmistamiseksi vierailin museossa ja tutustuin ennalta esillä oleviin töihin sekä keskustelin taiteilijan kanssa teoksista ja niiden sopivuudesta. Olin opinnäytetyöhöni liittyen ollut yhteydessä Milja Viitaan (2015). Näyttelely sisälsi videoteoksia ja installaatioita. Viita oli sitä mieltä, että teokset sopivat erittäin hyvin lapsille ja auttoi löytämään jo etukäteen installaation Sirius Passetin, joka tuli taideprojektin lähtökohdaksi. Hän myös antoi luvan käyttää teoksistaan otettavia kuvia oppimisen apuvälineenä. Sovimme myös, että mikäli hänen töistään tulee kuvia opinnäytetyöhön, voin julkaista ne. Tällöin kuvasta tulee selvitä teoksen nimi sekä tekijä. (Viita 2015.) Muita kuvia, joita käytin virittäytymiseen ja keskusteluun, etsin Internetistä ja tulostin valokuvapaperille. Kuvan taakse kirjoitin teoksen nimen, vuosiluvun, taiteilijan ja käytetyn materiaalin. Tekijänoikeuslaki (Finlex 2015) vahvistaa, että teos, joka on julkaistu, saa esittää julkisesti opetuksen yhteydessä (Finlex 2015).

10 Pohdinta

Opinnäytetyöni prosessi nosti tärkeitä aiheita pohdittavaksi: Toiminnan merkitykset ja vaikutukset, nykytaide taidekasvatuksessa, oma ammatillinen kehittyminen sekä taidekasvatus ja yhteiskunta.

10.1 Toiminnan merkityksiä ja vaikutuksia

Tavoitteiden arvioista voidaan päätellä, että tavoitteet saavutettiin hyvin lähes joka tavoiteosiossa. Projektin vaikuttavuus oli nähtävissä lapsiryhmän saamissa uusissa kokemuksissa ja elämyksissä nykytaiteesta, kokemuksissa uusista materiaaleista ja taidetekniikoista sekä valmiiden tuotosten ja dokumentoinnin tuomasta ilosta. Taidekasvattajan havainnointi ja mukana olo projektin kuudella ensimmäisellä kerralla oli ensisijaisen tärkeää. Salovaara (2015) koki havainnoidessaan työskentelyämme refleктоivansa samalla omaa opetustaan ja tekevänsä vertailuja näiden välillä. Hän varmistui siitä, että lelujen käyttäminen (Nalle ja Jussi) opetuksen avajina ja tarinoiden kertojina olivat perusteltuja ja liittyivät läheisesti lasten omaan maailmaan. Näin lapset kokivat Nallen ja Jussin läsnäolon ja toiminnan osana leikkiä, jota he jatkoivat taidetehtävien muodossa. Projektimuotoisen, teemallisen toiminnan etuna oli kiireettömyyden tuntu, joka heijastui myös havainnoijaan ja sai hänet vakuuttuneeksi siitä, että päiväkodin arkeen kuuluvaan kiireen tuntuun ei tarvitse mennä mukaan. Hän myös totesi, että rauhallinen eteneminen ja työn suunnittelu vahvisti ajatusta siitä, että lasten omat ajatukset ovat tärkeitä, niille pitää antaa aikaa kehittyä ja ne voivat myös muuttua suunnitteluprosessin myötä. (Salovaara 2015.) Kuten kerroin Rusasen ym. (2014, 11) pohtineen, tarvitsevat lapset vastapainoksi mediakulttuurin nopeisiin tapahtumiin tilaa ja aikaa sisäiselle puheelle ja oman tekemisen tuottamalle nautinnolle. Lapset tarvitsevat taidetta ymmärtääkseen itseään ja tutkiakseen kuvataiteellisen toiminnan kautta perimmäisiä kysymyksiä. (Rusanen ym. 2014, 11.)

Taidepäiväkotien taidekasvatusvastuu oli taidekasvattajilla, ei varhaiskasvattajilla. Tämän kaltainen eriytynyt toiminta on perusteltua Taidepäiväkotien toiminnan perusajatuksella siitä, että harrastukset voidaan tarjota lapsille päivähoidon aikana. Ajatus on hieno, mutta miten käy taiteen integroitumisen muuhun toimintaan? Integroituminen riippuu luultavasti paljolti siitä, ovatko esimerkiksi teemat yhteisiä taidekasvatuksessa ja muussa varhaiskasvatuksessa. Mielestäni olisi kuitenkin ihanteellisinta, jos taiteen avulla kasvatettaisiin koko yhteisössä, eikä taide olisi erillisenä saarekkeena, oli sitten kysymyksessä taiteeseen erikoistunut päiväkoti tai ns. tavallinen päiväkoti.

Voidaan myös todeta, että yhteistyö taidemuseon kanssa oli luontevaa ja hedelmällistä. Taidekasvattaja totesi sen antaneen vahvistusta siihen, että toimintaa on helppo toteuttaa ja se

antoi innostusta lapsille nykytaiteeseen tutustumisessa. Asiointi oli taidemuseon henkilökunnan kanssa helppoa ja asiantuntijan opastuksella oli helppo lähteä liikkeelle myös omassa opetuksessa, johon se antoi paljon virikkeitä. Tämä vahvistaa ajatusta siitä, että yhteistyö eri kulttuuritoimijoiden välillä tukee ammatillista kasvua ja antaa lisää osaamista kasvattajille. Kuten aiemmin työssäni mainitsin, Rusanen ym. (2014, 22-23) kirjoittavat, että varhaiskasvatusta koskevien ohjeistusten mukaan kasvattajan tehtävänä on kulttuurisen perinnön välittäminen ja siirtäminen. Olisi parasta, jos päiväkotien pysyvä yhteistyö paikallisten ja alueellisten kulttuuritoimijoiden kanssa vahvistuisi. (Rusanen ym. 2014, 22 -23.)

Toiminnan perustana oli Taidepäiväkotien varhaiskasvatussuunnitelma. Kuten työssäni aiemmin kirjoitin museolehtori Rantalan (2014) kertoneen, lähestytään nykytaiteen museossa Kiasmassakin varhaiskasvatuksen nykyaideopetusta varhaiskasvatussuunnitelman kautta (Rantala 2014). Tämä oli mielestäni hyvä ja myös ainoa lähtökohta, jonka kautta varhaiskasvatuksessa voidaan toimintaa perustella. Varhaiskasvatussuunnitelmaan perehtyminen oli työn kivijalan luomista. Oli myös tärkeää, että sain pidettyä kontaktin Taidepäiväkoteihin vielä puoli vuotta projektin päätyttyä. Projekti oli prosessi, joka tuntui jatkavan elämäänsä eri muodoissa ja tilanteissa, niin lasten kuin mukana olleiden aikuistenkin toiminnassa.

Taidekasvattajan ja lastentarhanopettajan kanssa käydyt ajatusten vaihdot projektista ja sen vaikutuksista olivat mielenkiintoisia ja avartavia. Samalla huomasin dokumentoinnin tärkeyden. Paitsi toiminnan tutkimisen näkymiseksi tulemisen kannalta, oli dokumentointi ensiarvoisen tärkeää lasten näkökulmasta, koska se toi merkityksen toiminnasta uudelle tasolle. Lapset olivat innokkaasti ja erittäin kiinnostuneina tutkineet projektista kertovaa kirjaa sekä esitelleet sitä muille lapsille. Uskallan arvioida, että kirjan merkitys on suuri lapsille omanarvontunnon kehittymisen kannaltakin. Dokumentoinnista Rusanen ym. (2015,67) mainitsevat sen toimivan peilinä kasvattajien reflektoinnille ja auttaa kehittämään yhteistä toimintakulttuuria (Rusanen ym. 2015, 67). Vanhemmat halusivat projektin dokumentoinnista syntyneen kirjan itselleen ja näen tämän toimineen mitä parhaana palautteena toiminnastamme.

Kuten mainitsin jo aiemmin Rusasen ym. (2014, 42) kirjoittaneen, voi kuvataiteellinen toiminta kognitiivisessa kehityksessä olla lapselle väline havainnoida ympäristöä. Lapset voivat kuvien ja toiminnan avulla kertoa, mitä he tietävät maailmasta ja mitä he pitävät merkityksellisenä. Lapselle tärkeää on kokemusten muuntaminen, ei olemassa olevan todellisuuden kopioiminen. Kun todellisuutta muunnetaan, siihen tarvitaan useita kognitiivisia valmiuksia kuten keskittymistä, valintojen ja päätösten tekemistä, suunnittelua ja organisointia, mitä kerrotaan ja millä välineillä kerrotaan. Lisäksi tarvitaan visuaalista tarkkaavaisuutta ja ongelmanratkaisutaitoja. (Rusanen ym. 2014, 42.) Tämä Rusasen mainitsema todellisuuden muuntaminen näkyi myös työskentelyssämme. Taidemuseovierailumme aikana näimme teoksia, joiden pohjalta jatkoimme työskentelyä päiväkodissa. Kukaan lapsista ei kopioinut näkemäänsä, vaan

työsti teoksestaan oman ja ainutlaatuisen. Teokset muodostivat yhdessä installaation, kuten niiden esikuvat taidemuseossa. Näin jokaisen erityinen teos oli muodostamassa yhteistä, suurempaa teosta. Huomasin projektin aikana, että lapset keskittyivät omaan tekemiseen, mutta saattoivat tekemisen lomassa esimerkiksi leikkiä tekemillään teoksilla tai materiaaleilla. Kuten kerron Pääjoen (2011, 113-114) maininneen, leikillä ja taiteella on tutkimuskirjallisuudessa paljon laadullisia yhteyksiä. Taidemateriaalit voivat toimia luovina leikin välineinä varsinaisia leluksi suunniteltuja tuotteita paremmin ja ovat avoimempia käytöltään lapsen omalle kekseliäisyydelle. Lapsethan saattavat käyttää myös varsinaisia lelujakin aivan eri tavoin, kuin mihin ne ovat suunniteltu. Materiaalilla on keskeinen merkitys niin aikuisten kuin lastenkin taidekasvatuksessa. Tämä johtuu siitä, että ilmaisu on aina sidoksissa käytettyihin materiaaleihin ja välineisiin. Nykytaiteessa voi käytettävänä materiaalina voi olla mikä tahansa, esimerkiksi kierrätysmateriaalit ja käytöstä poistetut tavarat, joka kertoo nykytaiteilijoidenkin leikkivästä luovuudesta. Tämän lisäksi taidekasvatuksessa on erityisesti laadukkailla taiteilijatarvikkeilla. (Pääjoki 2011, 113- 114.)

Opinnäytetyössäni olivat Pääjoen mainitsemat taidemateriaalit ja kierrätysmateriaalit tärkeässä asemassa. Toiminnassa käytettiin lapsille uusia ja myös tuttuja materiaaleja, runsaasti kierrätysmateriaaleja sekä luonnonmateriaaleja. Vaikka projektissamme tavoiteltiin tiettyä lopputulosta, liittyi siihen myös leikin kaltaista toimintaa, jota aikaansaivat erityisesti kolmiulotteisessa muovailussa käytettävät materiaalit. Projektissa harjoitin lapsia tietoiseen katsomiseen, joka ilmeni esimerkiksi palaamisessa jo aiemmin tehtyyn katsoen, keskustellen ja pohtien.

Projekti toi myös itselleni kriittistä suhtautumista siihen, onko mahdollista toimia, kuten minä toimin? Onko mahdollista käyttää varhaiskasvatuksessa näin paljon aikaa ja vaivaa taidetoiminnan eteen? Päädyin siihen tulokseen, että jos kasvatusyhteisö toimii yhdessä yhteisen päämäärän vuoksi, voidaan projekteja toteuttaa eri tavalla soveltaen. Arjessa toimisi kuitenkin luultavasti hiukan lyhyempikestoinen ja tiiviimmin aikataulutettu toiminta.

10.2 Nykytaide taidekasvatuksessa

Nykytaiteen ottaminen opinnäytetyön aiheeksi oli mielestäni perusteltua ja tärkeää. Nykytaide on ajankohtaista, osa kulttuuriamme, se on tämän ajan taiteilijoiden tuottamaa taidetta, joka puhuu tämän ajan kielellä tämän ajan ihmisille. Jo aiemmin työssäni mainitsin Pirosen (2006, 23-24) ajatuksen ”keisarin uusista vaatteista”. Hänen mielestään monet kasvattajat ajattelevat näin nykytaiteesta, vaikka lapsilla tulisi olla mahdollisuus tutustua kulttuuriin, jonka keskellä he elävät. (Piironen 2006, 23-24.) Juha Varto (2001, 85) paketoii saman ajatuksen melko viiltävästi: Se mitä taiteilijat omana aikanamme ovat luoneet, on se aurinko, joka valaisee omaa maailmaamme. Jos se on rumaa, voidaan sanoa, kuten hyvässä sanonnassa sa-

notaan; älä syytä peiliä, jos naama on vino. Kaikenlainen valistuminen on aina työlästä, myös se, että antaa taiteen valaista sitä maailmaa, jonka kokemisesta ei aina ole kiinnostunut, mutta joka on ainut maailma. (Varto 2001, 85.) Varto perustelee mielestäni sen, että lapsilla, kuten meillä kaikilla, on oikeus tutustua siihen, minkä keskellä elämme. Olen huomannut, että esimerkiksi yleisönosastoilla saatetaan nykytaidetta arvostella kovin sanoin ja kauhistella rahasummia, joilla on hankittu kyseistä taidetta kunnalle tai kaupungille. Tässä on kysymys juuri näistä ”keisarin uusista vaatteista”. Ajattelisin asian niin, että paitsi nykytaiteen kohdalla, tämä ajatus kiusaa meitä kaikessa sellaisessa, jota emme ymmärrä, joka on vierasta, outoa tai pelottavaa. On mahdollista, että vanhemmissa sukupolvissa muutos on hidasta tai suorastaan takaperoista, mutta opinnäytetyöni kaltaisilla projekteilla, museoiden ja varhaiskasvatuksen yhteistyöllä sekä erilaisilla hankkeilla uudet sukupolvet vähitellen ”näkevät keisarin, jonka vaatteet ovat yllätykselliset, mutta kaikkien nähtävissä”.

Voiko nykytaiteen ja muun taidekasvatuksen välille tehdä eroa tai onko niissä eroa? Kuten Sederholm (2007, 144, 149) pohtii, on taidekasvatuksen haaste se, että taide ei ole nykyisin yksinomaan taiteellista esittämistä. Nykytaiteessa on monenlaisia ilmaisu- ja toimintatapoja, joista voi valikoida, ei määrättyjä taiteen ilmaisukeinoja, joiden opettaminen olisi välttämättömyyttä. Nykytaiteen toimintatavat ovat moninaisia: moniaistisuus, kerronnallisuus, taiteidenvälisyys, performatiivisuus eli toiminnallisuus ja yhteisöllisyys. Taide on toimintatapa, jonka avulla voimme järjestää ja eritellä kokemusmaailmaamme. Tässä kokemuksellisessa oppimisessä olennaista on havainto, että asiat liittyvät toisiinsa, eivätkä vain seuraa toisiaan. Tieto on toiminnallista ja perustuu aikaisemmille kokemuksille. Tiedon käyttäminen puolestaan kartuttaa kokemuksia, josta seuraa elämänmittainen kasvaminen. Nykytaiteen toimintatavat avaisivat kasvattajien työkaluina taiteen toimintatilaa sekä laajentaisivat taidekasvatuksen mahdollisuuksia vaikuttaa ihmisten elämään. (Sederholm 2007, 144, 149.)

Taidemuseovierailumme ja toimintamme tavoitteena oli tarjota lapsille merkityksellisiä ja uusia kokemuksia sekä tietoja ja havaintoja niin nykytaiteesta kuin maailmastakin. Nykytaiteen opetus voi olla hyvin monimuotoista, joten projektin toimintamalli ei ollut suinkaan ainoa vaihtoehto. Taidekasvattaja tai varhaiskasvattaja voi tarjota teoksien kohtaamiseen hyvin erilaisia työvälineitä erilaisista näkökulmista. On mielestäni myös oleellista, että kohdattaessa nykytaidetta, kaikki mielipiteet ja kokemukset ovat oikeita ja oikeutettuja.

10.3 Oma ammatillinen kehittyminen

Taide ja taiteen opettaminen ja ohjaus on kiinnostanut minua jo pitkään. Olen opettanut ja ohjannut taidetta vapaassa sivistystyössä ja taiteen perusopetuksessa keramiikan työpajoissa sekä myös kuvataiteen tunneilla perusopetuksessa. Varhaiskasvatuksen tulevana ammattilaisena minulla tulisi olla valmiudet opettaa ja innostaa lapsia taiteen pariin myös varhaiskasva-

tuksessa. Olen tähän asti sivuuttanut nykytaiteen opetusta sen laajuuden ja ns. vaikeudenkin vuoksi. Nykytaide on tuntunut liian monimuotoiselta ymmärtää ja vaikealta lähestyä. Opin- näytetyön projektin jälkeen huomioni oli, että olen suhtautunut nykytaiteeseen liian moni- mutkaisesti. Nykytaidetta voi lähestyä kokemuksen, tunteen tai sen synnyttämän ajatuksen kautta. Sama koskee sen opettamista. Arkisista asioista, lapsen näkökulmasta voidaan löytää polku nykytaiteen luokse. Samanaikaisesti, kuin totean projektimme onnistuneen, näen suun- nattoman määrän erilaisia tapoja, joilla olisin voinut lähestyä aihetta toisin. Se ei ole ahdis- tava ajatus, ainoastaan innostava ja samalla merkittävä; mikä valtava määrä mahdollisuuksia tutkia taidetta, tunteita, aisteja, itseämme ja maailmaa.

Omaa ammatillista kasvua tapahtui suhteessa nykytaiteeseen, taidekasvatukseen, varhaiskas- vatukseen sekä opinnäytetyön tekemisen prosessiin, joka vahvisti tiedon ja toiminnan välisen yhteyden merkitystä. Ilman omaa kiinnostusta ei mitään asiaa pysty vakuuttavasti ja innosta- vasti opettamaan. On kuitenkin hyvä, että myös tietoa asiasta on pohjalla. Kuten aiemmin olen maininnut, Rusanen ym. (2014) kirjoittavat, että kuvataidekasvatuksen lähtökohtana on lapselle syntyvä suhde kuvataiteeseen, jota kasvattaja vahvistaa toiminnallaan ja antaa val- miuksia myös sen tuottamiseen siten, että se integroituu muuhun toimintaan. (Rusanen ym. 2014, 59.)

Varhaiskasvatusikäisten ohjaus antoi kokemuksen ja teorian kautta merkittävää tietoa 5- vuotiaiden kuvataiteellisesta osaamisesta ja toiminnasta ryhmässä. Kuten teoriaosuudessa jo aiemmin mainitsin, Rusanen ym. (2014,43) kirjoittavat, että lapsi voi harjoitella sosiaalisia valmiuksiaan pari- ja ryhmätyöskentelyssä sekä yhteisiä töitä tarkastellessa. Näihin tilanteisiin tarvitaan vuorovaikutustaitoja, kuuntelemista ja jakamista. (Rusanen ym. 2014, 43.) Oma huomioni viisivuotiaitten lasten kuvataiteellisesta toiminnasta ja sen kehityksestä oli, että he todella käyttivät kaikkia aistejaan voimakkaasti kaikessa tekemisessä ja olivat hyvin innok- kaasti tekemässä kaikkea uutta ja olivat ennakkoluulottomia sekä kokeilunhaluisia. Oli myös erittäin tilannekohtaista ja myös lapsikohtaista, kuinka kauan heidän kiinnostuksensa ja kes- kittymisensä kesti herpaantumatta. Olin yllättynyt lasten kiinnostuksesta pitkiin keskustelui- hin ja pohdintoihin, jotka koskivat esimerkiksi aiemmin tehtyä työtä tai vaikkapa nykytaide- teoksia.

Viisivuotiaat lapset tarvitsevat kokemukseni mukaan paljon yksilöllistä ohjausta ja tukea, siksi olisi hyvä, jos taiteellisessa toiminnassa ryhmän koko olisi pieni. Projektissamme mukana ol- leessa ryhmässä oli seitsemän lasta, joka usein tuntui liian suurelta siihen, että jokainen olisi saanut kiirettömän ja henkilökohtaisen ohjauksen itselleen. Toimintaani helpotti monin ta- voin Jussi, jonka avulla tuntien aloitus, toiminnan alustus ja tuntien lopetus oli helppoa sekä hauskaa ja sai lapset kiinnostumaan ja uteliaiksi. Uskoisin myös, että kun aikuinen lähtee leikkiin mukaan, hän voi leikin avulla kertoa lapselle, että hän kunnioittaa lapsen omaa kult-

tuuria ja toimimista. Kuten kirjoitin Ruokosen ja Rusanen (2009, 12) pohtineen, kasvattajan tehtävänä onkin ottaa käyttöön niin kuvitteellinen kuin todellinen maailma niin, että leikki ja eri taidemuodot antavat lapselle mahdollisuuden käsitellä symbolista todellisuutta konkreettisen todellisuuden rinnalla. Vaikka lapsi ymmärtää toden ja kuvittelun erot, hänellä on silti valmius heittäytyä leikkiin ja kuvitteluun. (Ruokonen & Rusanen 2009, 12.)

Väitöstutkimuksessaan Rusanen (2007,212) totesi, että hänen mielestään keskeistä taidekasvattajan roolissa on kasvattajan oma suhde taiteeseen (Rusanen 2007, 212). Rusanen ajatusta tukevat myös opinnäytetyössään Apell ja Ikonen (2013), jotka ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että varhaiskasvatuksessa olevat lastentarhanopettajat olivat kokeneet, etteivät ole tarpeeksi taitavia tai kuvataiteista kiinnostuneita tarjotakseen lapsille kuvataidekasvatusta. (Apell & Ikonen 2003,63.) Opinnäytetyöni vahvisti omaa taidekasvattajan rooliani ja voin tämän työn jälkeen arvioida, että oma suhde taiteeseen on äärimmäisen tärkeä sekä vaatii vahvistusta, päivitystä ja muiden taiteen ammattilaisten kanssa yhteistyötä voidakseen kehittyä. Toisenlainen näkökulma saatiin opinnäytetyöhöni kuvataidekasvattajan kautta, joka on taiteen ammattilainen taiteisiin keskittyneissä Taidepäiväkodeissa. Hän sai ponnistus pintaa ja reflektointimahdollisuuden kauttani omaan työhönsä.

Aiemmin työssäni kirjoitin Pääjoen (1999, 146) pohtineen taidekasvattajana olemisen taitoa. Hän vahvistaa ajatusta siitä, että ilman henkilökohtaista suhdetta taiteeseen ei voi toimia taidekasvattajana. Taidekasvattajana olemisen taito näkyy hänen mielestään työn suunnittelussa, itse toiminnassa sekä jatkuvassa reflektoinnissa. Pääjoki on sitä mieltä, että taidekasvatuksen teorit pitää tuntea monipuolisesti, omia taide-elämyksiä tulee vaalia sekä kartuttaa ja lisää siihen vielä taidekasvattajan oman taiteentuntemuksen. (Pääjoki 1999, 146.) Samoilla linjoilla oli myös museoamanuenssi Ilola (2015), jonka kerroin pohtineen, että taidekasvattajan on syytä tuntea taidehistoria, ennen kuin voi toimia taidekasvattajana. Tämä koskee hänen mielestään myös nykytaidetta, koska nykytaiteen teoksissa viitataan usein taidehistoriaan. (Ilola 2015.) Johtopäätöksenä voidaan ajatella, että ilman omaa suhdetta taiteeseen on lähes mahdotonta toimia taidekasvattajana varhaiskasvatuksessa. Suhde taiteeseen voi kuitenkin syntyä mielenkiintoisen taidenäyttelyn, hyvän opastuksen tai työpajakokemuksen kautta. Kun kiinnostus on herännyt, voi edetä pienin askelin ja viedä asiaa syvemmälle. Yhteistyö kulttuuritoimijoiden kanssa sekä koko kasvatusyhteisön yhteinen päämäärä on taidekasvatuksen kannalta merkittävää.

10.4 Taidekasvatus ja yhteiskunta

Kirjoitin jo aiemmin opinnäytetyössäni Rusanen ym. (2014, 60) pohtineen sitä, että varhaiskasvattaja on myös hyvän tulevaisuuden rakentajana eettinen kasvattaja. Hän huomioi herkävaistoisesti lapsen elämän ja ihmisenä kasvamisen kokonaisuutta sekä luovana kasvattajana

muokkaa oppimisympäristöä innostavaan toimintaan. Hän on myös lasten kulttuurin välittäjä, joka toimii lapsuuden puolestapuhujana myös päiväkodin ulkopuolella. Kuvataide on yksi niistä välineistä, joilla lapsen kokemukset, ajattelu ja oppiminen saadaan näkyväksi, jaettavaksi ja arvioitavaksi. (Rusanen ym. 2014, 60.) Kuvataidekasvatus on siis parhaimmillaan eettistä kasvatusta ja lapsen kokonaisvaltaista kasvua tukevaa toimintaa, kuten mielestäni projektisammekin tapahtui.

Hyvin tärkeä, ellei tärkein näkökulma nykytaiteen tai ylipäätään taidekasvatuksen merkitykseen varhaiskasvatuksessa on sen yhteiskunnallinen ulottuvuus. Kirjoitin teoriaosuudessa Ruokosen, Rusasen ja Välimäen (2009, 3-6) pohtineen taiteen ja kulttuurin merkitystä yhteisöllisenä voimavarana kaikkina aikoina. Varsinkin taloudellisen ja yhteiskunnallisen murroksen aikoina sen merkitys kasvaa entisestään. Kansakunnan sivistys rakentuu taiteelle ja kulttuurille ja on erityisen merkityksellinen henkisen kasvun edistäjänä. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin edellytyksiä selviytyä ja muuttua uusien haasteiden mukaisesti voi parantaa yhteistyötä varhaiskasvattajien, vanhempien, kulttuuritahojen ja luovan työn ammattilaisten välillä. Taiteen läsnäolon mahdollistaminen perusoikeutena jokaiselle yksilölle varhaislapsuudesta alkaen luo uusia mahdollisuuksia myös tulevaisuuden yhteiskunnalle. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 3-6.) Yhteiskunnallinen merkittävyys tuo väistämättä mieleen tasavertaisuuden periaatteen. Voiko se toteutua tai onko siihen edes mahdollisuuksia eriarvoistuvassa ja taloudellista kamppailua käyvässä maassamme? Kuten opetus- ja kulttuuriministeriön (2014, 4) lastenkulttuuripoliittisessa ohjelmaehdotuksessaan aiemmin mainitsin kirjanneen, antaa taide ja kulttuuri lapselle ja nuorelle tärkeitä perusevaita, joihin heillä on lakiin perustuva oikeus, mutta ei vielä tasavertaisia mahdollisuuksia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014, 4.)

Taiteen vaikuttavuutta kaikkeen inhimilliseen kasvuun ei voi kiistää, mutta mistä saisimme kaikille tasavertaiset mahdollisuudet päästä niiden vaikutuspiiriin? Eriarvoistavatko esimerkiksi yksityiset taidepäiväkodit niitä lapsia, joilla ei ole niihin sosioekonomisista syistä mahdollista päästä? Äkkiä ajatellen ne saattavat eriarvoistaa. Kuitenkin uskallan opinnäytetyöni jälkeen arvioida, että taiteen saavutettavuus varhaiskasvatuksessa riippuu pitkälle niistä kasvattajista, joista kasvattajayhteisö muodostuu. Kysymys ei ole niinkään puitteista, jotka kylläkin voivat helpottaa ja tehdä mielekkääksi taiteen opetuksen. Varhaiskasvattajien oma asenne, oma innostus ja uskallus ovat avainasemassa taideopetuksessa. Taiteen kohtaamiseen, kokemuksiin ja elämyksiin sekä niiden käsittelyyn taiteellisin keinoin ei maksa paljon, mutta voi muuttaa paljon. On myös erittäin merkittävää, että varhaiskasvattajat tekevät yhteistyötä paikallisten kulttuuritoimijoiden kanssa. Näin kynnys taidekasvatuksen ja nykytaiteen välillä madaltuu, kasvattajat saavat kokemuksia sekä tietoa taiteeseen kasvattamisesta ja taiteella kasvattamisesta.

Jaana Venkula (2003, 57) pohtii yhteiskuntaa, jossa suvaitsevaisuus ja toisenlaisuuden kunnioitus kasvaa taiteen, etiikan ja tieteen vuorovaikutuksessa. Kuitenkaan ilman taidetta se ei kasva. (Venkula 2003, 57.) Venkulan pohdinnan perusteella taiteen merkitys yhteiskunnan tukipilarina on merkittävä. Maahanmuutto ja kulttuurien erilaisuus sekä jopa yhteentörmäykset ovat arkipäivää tällä hetkellä. Vaikka maahanmuuttajalapsia ei Taidepäiväkodeissa ollutkaan, heitä varmasti on yhä enemmän kunnallisissa päiväkodeissa. Yhteisen kielen puuttuminen, erilaiset tavat ja tottumukset uudessa kulttuurissa voivat olla hyvinkin haastavia kokemuksia, joita taide voisi lievittää. Toiminta taiteen parissa ei vaadi välttämättä yhteistä kieltä. Esimerkiksi yhteisöllinen teos voisi olla hyvä lähtökohta yhteiselle taipaleelle.

Olisin erittäin mielelläni nähnyt opinnäytetyöni vaikuttavuuden vielä laajemmin kuin toiminnassa mukana olleen ryhmän, taidekasvattajan ja itseni kannalta. Olisin halunnut sen heijastuvan kaikille kasvattajille Taidepäiväkodeissa ja vielä hienompaa olisi ollut, jos asiaa olisi voinut jakaa laajemmin varhaiskasvatukseen. Jos resurssit olisivat riittäneet, olisi toimintaan mukaan voinut tulla esimerkiksi myös varhaiskasvattaja, joka olisi saanut samalla kiinnostavan lähestymistavan nykytaiteeseen ja taidekasvatukseen. Seuraava varhaiskasvatuksen taidekasvatuksesta innostuva ammattikorkeakoulun opiskelija miettiessään opinnäytetyön aihetta, voisi laajentaa vaikutuspiiriä ja miettiä, olisiko tarkoituksenmukaista kohdistaa taidetoiminnan opetus suoraan varhaiskasvattajille. Näin voitaisiin saada suuri joukko eri päiväkodeissa työskenteleviä varhaiskasvattajia keräämään rohkeutta lähestyä taidekasvatusta ja saamaan opetusta tärkeään toimintaan. Jos ajatella asiaa vielä laajemmassa yhteiskunnallisessa merkityksessä, olisi tärkeää saada mukaan ne varhaiskasvattajat, jotka toimivat lisäksi maahanmuuttajalasten parissa. Jos tähän kontekstiin lisäämme vielä lasten huoltajien läsnäolon mahdollistamisen, lähestymme suurta vaikuttavuutta.

Josef Albersin (1985, 94) kirjoittama runo tuo taiteen merkityksen ihmisille näkyväksi monella tasolla.

Kaikki aito taide..

Kaikki aito taide
on tai on ollut
aikanaan modernia
haastavaa ja uutta
osoittaen
että näkeminen ja tunteminen
alitusesti muuttuvat

Ellei olisi
muuta kuin toistoa
me asuisimme
edelleenkin
luolissa ja koloissa

(Albers 1985, 94)

Lähteet

Albers, J. 1985. Josef Albers - Taito nähdä: runoja, arvioita ja muita kirjoituksia. Helsinki: Vapaa Taidekoulu.

Apell, L. & Ikonen, J. 2013. Viisivuotiaiden kuvataidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 15.2.2015.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/59713/Apell_Laura_ja_Ikonen_Jenna.pdf?sequence=1x

Duffy, B. 2010. Art in the early years. Teoksessa Moyles, J. (toim.) The Excellence of Play. 3. painos. Open University Press: Berkshire. 125.

Garvis, S. 2012. Exploring current arts practice in kindergartens and preparatory classrooms. Griffith University. Australasian Journal of Early Childhood Volume 37 Number 4 December 2012. Viitattu 5.11.2015.
http://www98.griffith.edu.au/dspace/bitstream/handle/10072/49771/82789_1.pdf?sequence=1

Elo, P., Kallio, K., Löfström, J., Rokka, P & Virtanen, P. 2004. Museo-opetus ja museo-oppiminen. Teoksessa Kallio, K. (toim.) Museo oppimisympäristönä. Helsinki: Suomen museo-liitto. 47-48.

Finlex. 2015. Tekijänoikeuslaki. 21§. Julkinen esittäminen. Viitattu 7.11.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>

Happonen, E., Imporanta, K., Kuusisto, K. & Latvala J. 2006. Kymmenen kaikua taiteesta. Teoksessa Happonen, E. & Kähkönen, K. (toim.) Miksi aurinko on vihreä?: Lapset ja nykytaide. Rovaniemi: Rovaniemen taidemuseo. 9.

Happonen, E. 2006. "Lasten kanssa onnistuu usein!" Museolehtorin näkökulma. Teoksessa Happonen, E. & Kähkönen, K. (toim.) Miksi aurinko on vihreä?: Lapset ja nykytaide. Rovaniemi: Rovaniemen taidemuseo. 37-41, 43-45.

Hassi, M. 1994. Taide- ja esteettinen kasvatus sekä taideopetus. Teoksessa Surakka, T. (toim.) Lapsi keksii maailman uudelleen - Taide varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Suomen kuntaliitto. 30.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Hyvinkään taidepäiväkodit. 2014. Varhaiskasvatussuunnitelma.

Itkonen, S. 2008. Selkoa nykytaiteesta. Helsinki: Kirjapaja.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.

Kiasma. Nykytaiteen sanasto. Viitattu 8.2.2015
<http://www.kiasma.fi/kokoelmat/nykytaiteen-sanasto/>

Kiasma. 2015. Opastukset ja taidepajat päiväkotij- ja kouluryhmille. Viitattu 10.11.2015.
<http://www.kiasma.fi/tule-meille/koulut-ja-paivakodit/opastukset-ja-taidepajat-paivakoti-ja-kouluryhmille/>

Kytöharju, M. 2014. Oravan pesästä taidetta. Viitattu 10.11.2015.
<http://www.valomerkki.fi/kirkko-ja-kaupunki/kirkko-ja-kaupunki-arkisto/oravan-pesasta-taidetta>

Laukka, M. 1998. Leikki leikin vuoksi, mutta taiteen tähden. Teoksessa Marjatta, B.(toim.) Taide tiedon lähteenä. Jyväskylä: Atena. 19-20.

Mäkivaara, M. & Sarviaho, M. 1999. Kivi, paperi ja sakset. Ympäristö- ja taidekasvatusta yhteistoiminnallisilla keinoin. Helsinki: Kirjayhtymä

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2014. Ehdotus lasten kulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:6. Pdf. Viitattu 26.11.2015. <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2014/lastenkulttuuri.html>

Piironen, L. 2006. Leikistä vauhtia taidekasvatukseen. Teoksessa Tarkkonen, T. & Sassi, P.(toim.) Lapsi ja taide. Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Helsinki: Cultura. 23-24.

Pusa, T.2009. Taide kestää elämän - taiteen terapeuttisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L.(toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 72.

Pääjoki, T. 2011. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L.(toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.109- 110, 111,112,113-114, 115, 116, 120.

Pääjoki, T. 1999. Reittejä taidekasvatuksen kartalla: Taidekäsityksen merkityksistä taidekasvatusteksteissä. Jyväskylä: Kampus kustannus

Raevaara, L. 2014. Videoitujen ja äänitettyjen keskusteluaineistojen jatkokäyttö, lupakäytännöt ja arkistointi. Teoksessa Ketola, A., & Lahti, R.(toim.) Ihmistieteellisten tutkimusaineistojen jatkokäyttö ja tietosuojat. Helsinki: Helsingin yliopisto. 161.

Relander, T.2002. Matkalla nykytaiteen maailmaan. Taidekasvatus ja museopedagogiikka. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 16.2.2015. kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki2002/RelanderTiina2002.pdf

Rintakorpi, K. 2009. Dokumentointi toiminnan kehittämisen välineenä. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L.(toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 85-86, 89.

Ruokonen, I & Rusanen, S. 2009. Esteettinen kasvattaja kulttuurisena kasvattajana. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L.(toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 12.

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L.(toim.) 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 3-6.

Ruokonen, I. 1999. Taide lapsen elämänilmauksena. Teoksessa Tarkkonen, T. & Sassi, P.(toim.) Lapsi ja taide. Puheenvuoroja taidekasvatuksesta. Helsinki: Cultura. 18.

Rusanen, S., Kuusela, M., Rintakorpi, K & Torkki, K. 2014. Musta tuntuu punaiselta. Kuvataiteellinen toiminta varhaisiässä. Helsinki: Lasten Keskus.

Rusanen, S. 2009. Lapsen kuvista kulttuurin kuviin. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L.(toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: Iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 48-49, 53.

Rusanen, S. 2007. Taidekasvattajaksi varhaiskasvatukseen. Kuvataiteen opintojen kehittäminen lastentarhanopettajien koulutuksessa. 2. painos. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Saari, J. Nykytaidekasvatus.2012. Viitattu 14.2.2015. http://www.edu.fi/taiteen_perusopetus/kuvataide/nykytaidekasvatus

Salminen, A. 2005. Pääjalkainen, kuva ja havainto. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Sarrala, P.2000. Mikään ei ollut tyhmää: raportti Nytky - nykyaidekasvatusprojektista. Hämeenlinna: Hämeen taidetoimikunta.

Sava, I. & Katainen, A. 2004. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana. Teoksessa Sava, I. & Vesanen-Laukkanen, V.(toim.)Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus. 31-32.

Sederholm, H. 2007. Taidekasvatus - samassa rytmissä elämän kanssa. Teoksessa Bardy, M., Haapalainen, R, Isotalo, M. & Korhonen, P.(toim.) Taide keskellä elämää. Helsinki: Like: Kiasma, 144,148,149.

Sederholm, H. 2000. Tämähkö taidetta? Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.

Solatie, J. 2009. Luova lapsi oivaltaa, oppii ja pärjää. Helsinki: Tammi.

Taidepäiväkoti Ilona.2015. Viitattu 3.7.2015. taidepaivakodit.com

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Viitattu 4.2.2015.

<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>

Varto, J. 2001. Kauneuden taito. Estetiikkaa taidekasvattajille. Tampere: Tampere University Press.

Venkula, J. 2011. Taiteen välttämättömyydestä. Alussa oli teko; 4. 2.painos. Helsinki: Books on Demand.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Vilkka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

YK:n yleissopimus lasten oikeuksista.1989. Lepo ja vapaa-aika. Viitattu 4.2.2015. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Painamattomat lähteet

Ilola, M. 2015. Museoamanuenssi, FM. Henkilökohtainen tiedonanto opinnäytetyön tekijälle.17.2.2015. Hyvinkään taidemuseo. Hyvinkää.

Majava, H. 2015. Lastentarhanopettaja AMK. Henkilökohtainen tiedonanto opinnäytetyön tekijälle sähköpostitse. 21.11.2015

Orivuori, T. 2015. Kuvataiteilija, kuvataidekasvattaja. Henkilökohtainen tiedonanto opinnäytetyön tekijälle 17.2.2015. Hyvinkään taidemuseo. Hyvinkää.

Rantala, T. 2014. Museolehtori. Henkilökohtainen tiedonanto opinnäytetyön tekijälle 15.12.2014. Kiasma.

Rantala, T. 2015. Museolehtori. Henkilökohtainen tiedonanto opinnäytetyön tekijälle sähköpostitse 10.11.2015.

Salovaara, I. 2015. Taiteen maisteri, kuvataidekasvattaja. Henkilökohtainen tiedonanto opinnäytetyön tekijälle. Hyvinkään Taidepäiväkodit 11.5.2015.

Salovaara, I. 2015. Taiteen maisteri, kuvataidekasvattaja. Henkilökohtainen tiedonanto opinnäytetyön tekijälle sähköpostitse 19.2.2015.

Salovaara, I. 2015. Taiteen maisteri, kuvataidekasvattaja. Henkilökohtainen tiedonanto opinnäytetyön tekijälle sähköpostitse 30.6.2015.

Salovaara, I. 2015. Taiteen maisteri, kuvataidekasvattaja. Henkilökohtainen tiedonanto opinnäytetyön tekijälle sähköpostitse 12.9.2015.

Salovaara, I.2014. Taiteen maisteri, kuvataidekasvattaja. Opinnäytetyön aihe. Keskustelu. Hyvinkään taidepäiväkodit.7.10.2014.

Viita, M.2015. Kuvataiteilija. Henkilökohtainen tiedonanto opinnäytetyön tekijälle sähköpostitse 14.2.2015.

Kuvat

Kuva 1: Nykytaidejänis Jussi	34
Kuva 2: Oman nimen alkukirjain kollaasitekniikalla kierrätysmateriaalista	36
Kuva 3: Milja Viidan installaatio Sirius Passet	39
Kuva 4: Suunnittelua punasavesta ja piirtäen	43
Kuva 5: Paperimassapäät	46
Kuva 6: Päiden pohjamaalausta akryyliväreillä	48
Kuva 7: Kierrätysmateriaaleja	51
Kuva 8: Näyttely Promenadigalleriassa Hyvinkäällä	53

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet	10
Taulukko 2: Havainnoijan arviot toiminnasta	57
Taulukko 3: Lasten arviot ja palautteet toiminnasta	60
Taulukko 4: Opinnäytetyön tekijän arviot toiminnasta	66

Liitteet

Liite 1 Työskentelysuunnitelmat projektiin Jussin kanssa	85
Liite 2 Sopimus opinnäytetyön yhteistyöstä.....	89
Liite 3 Tutkimuslupa-anomus	90
Liite 4 Lupa toimintaan osallistumiseen	92
Liite 5 Valmiit hahmot ja niiden tarinat	93
Liite 6 Palautelomake kuvataidetuokioita varten	96
Liite 7 Palautekysymykset lapsille	97
Liite 8 Huoltajien palautetta taideprosessista.....	98

Liite 1 Työskentelysuunnitelmat projektiin Jussin kanssa

7.4.2015, Ensimmäinen tunti, tutustutaan

Ensimmäisen tunnin suunnitelmana on aloittaa työskentely piirissä istuen lattialla, kertoa itsestäni ja tulevasta projektista. Sen jälkeen lapset saavat tutustua Jussiin. Jussi esittelee itsensä, tervehtii jokaista lasta erikseen ja kertoo nimet.

Jussi johdattelee lapset taiteen ja nykytaiteen maailmaan rakastamansa jänistaiteen avulla. Hänellä on yksiössään (kenkälaatikko) nippu jänisaiheista taidetta. Kuvat ovat internetistä poimittuja valokuvia Paula Blåfieldin, Pekka Jylhän, Rauni Koiviston ja Katja Juholan teoksista. Valokuviin on liimattu taakse lappu, josta selviää taiteilijan ja taideteoksen nimi sekä materiaali.

Taideteoksissa näkyy monipuolinen valikoima valmistusmateriaaleja, joka olikin yksi tavoitteistani tällä tunnilla eli johdattelu siihen, ettei ole mitään tiettyä materiaalia, josta nykytaidetta voi tehdä. Teoksissa on käytetty akrylivärejä, savea, metallia, kierrätysmateriaaleja, öljyvärejä, kumia, lasia, hopeaa jne. Katsellaan kuvia ja jokainen voi valita lempiteoksen kuvien joukosta ja kertoa miksi valitsi juuri sen. Jussi ei pysty valitsemaan lempiteostaan, vaan haluaa valita kaikki. Lopulta Jussi kaivaa peilin esiin ja esittelee lempijänisteoksensa: Jussin! Puhutaan materiaaleista. Mitä materiaaleja löydät jänisteoksista? Todetaan, että kaikkea voi käyttää nykytaiteessa! Samalla keskustellaan teosten muodosta; mitä sieltä löytyy? Kuvia, veistoksia, installaatioita? Keskustellaan myös ympäristöistä, joissa jäniksiä on kuvattu.

Tehdään A4-kokoinen teos omasta etunimen kirjaimesta. Ensin tausta maalataan pullopeiteväreillä omalla lempivärillä. Jätetään kuivahtamaan ja sillä välillä käydään pesemässä välineet. Myös Jussi tekee oman työn.

Materiaaleihin, jolla työtä jatketaan, tutustutaan ensin. Lapset saavat kertoa, mitä materiaaleja he tunnistavat. Esillä on esim. hiekkaa, villaa, nappeja, lankaa, pakkausmateriaalia, siemeniä, makaroneja jne. keskustellaan siitä, mitkä ovat luonnosta ja mitkä ”ihmisen jäljiltä”.

Työtä jatketaan pursottamalla tai maalaamalla puuliimaa oman nimikirjaimen muotoon. Sitten painellaan tai ripotellaan haluttuja materiaaleja liiman päälle. Jätetään kuivumaan. Samalla tarkastellaan omia ja muiden töitä ja keskustellaan niistä, palaute tulee tässä kohtaa, äänitetään.

Lopuksi otetaan toisia kädestä kiinni piirissä ja Jussi lausuu ensin ja sitten yhdessä: ”Kiitos taidehetkestä Viskarit ja Jussi, nyt on täynnä viikoksi nykytaidepussi!”

14.4.2015 :Toinen tunti, taidemuseossa

Taidemuseokäyntiin varattiin runsaammin aikaa kuin Viskareitten normaali kuvataideaika on, eli 1,5-2 tuntia matkoineen. Taidemuseo sijaitsee päiväkodista alle kilometrin päässä, joten matkoihin ei kulu paljon aikaa.

Varasin opastuksen hyvissä ajoin ja kerroin, mistä lapset ovat tulossa, minkä kokoinen ryhmä on, minkä ikäisiä lapset ovat sekä opinnäytetyöni idean. Sovin etukäteen oman ohjaukseni aiheeseemme liittyen, jotta se ei sotke opastusta.

Opastuksen jälkeen kokoonnumme installaatio Sirius Passetin luokse uudelleen. Pyydän jokaiselta katselemaan vielä kerran teoksia ja hahmoja ja menemään rauhallisesti sen hahmon luo, jonka kokee erityisen kiinnostavana, jännittävänä, mielenkiintoisena. Sen jälkeen lapset saavat yksitellen kertoa, miksi on juuri sen teoksen luona. Kirjoitan ylös ajatukset ja kuvaan kunkin valitseman työn.

Lopuksi vielä keskustellaan siitä, mikä jäi mieleen erityisesti ja minkälaisia kysymyksiä heräsi. Loppupiirin jälkeen lähdemme päiväkotiin. Palautteet.

21.4.2015: Kolmas tunti, suunnitellaan

Tervehditään piirissä, aloitus kuten aina. Jussi johdattelee muistelemaan taidemuseokäyntiä. Mitä oli jäänyt mieleen? Jussi kaivaa laatikostaan kuvia niistä teoksista, jotka kiinnostivat lapsia. Muistatko oman hahmosi? Ei haittaa, jos et muista. Mukana voi olla myös kuvia niistä hahmoista, joita ei valittu. Keskustellaan kuvista sen mukaan, mitä lapsilla viriää.

Keskustellaan siitä, mistä taiteilija oli valmistanut teoksen ja muistellaan sitä, että kokonais-teoksen nimi oli installaatio. Jussi johdattelee lapset ajattelemaan sitä, miksi teoksessa oli käytetty kierrätysmateriaalia ja myös roskaa. Mikä on roska? Miksi on roskaa? Missä olet nähnyt roskaa? Saako roskata? Mitä roskille tehdään? Mitä niille voisi tehdä? Voiko roskaa käyttää johonkin?

Keskustelun jälkeen palataan hahmoihin. Minkälaisen hahmon/lelun itse tekisit? Voimme kutsua hahmoa leluksi, koska se on lapsille tuttu ja innoittava asia.

Lelun suunnittelu. Pitkäjänteiseen työhön kuuluu suunnittelu. Jussi kysyy lapsilta, mitä tarkoittaa, jos jotain suunnitellaan? Mitä tarkoittaa taideteoksen suunnittelu? Mihin tarvitaan suunnittelua? Miten voisi suunnitella oman lelun?

Keskustelun jälkeen aletaan suunnitella. Jussi antaa vaihtoehdoksi saven tai paperin. Suunnitelman voi siis tehdä muovailemalla tai piirtämällä. Piirtämiseen liidut/tussit/lyijykynä. Samalla kun lapset suunnittelevat, annetaan mietittäväksi lelun nimi ja mahdolliset ominaisuudet.

Lopetellaan niin, että kaikki saavat suunnitelman tehtyä. Jos joku on nopea, voi vaihtaa materiaalia. Siivotaan jäljet ja sen jälkeen katsellaan suunnitelmia sekä keskustellaan niistä. Lapset kertovat leluistaan ja kirjoitetaan ylös. Samalla palaute. Loppupiiri.

Neljäs tunti: 28.4.2015 pääasia

Aloitus, jossa Jussi kertoo mitä tänään tullaan tekemään. Katsellaan vielä suunnitelmia ja voidaan palata alkuperäiseen, eli Milja Viidan hahmoihin. Tutustutaan ekovillaliisterimassaan ja kerrotaan, miten se käyttäytyy ja mietitään, onko kenelläkään siitä kokemusta. Käydään läpi myös se, miten ja milloin sitä voi jatko käsitellä. Muotoillaan hahmon pää massasta ja jätetään kaulaan ja pään sisälle pieni kolo runkoa eli vartaloa varten. Jos aikaa jää, voi lelulle tehdä tavaroita ja rekvisiittaa. Jätetään kuivumaan, siivotaan jäljet. Keskustelua ja palautetta. Loppupiiri.

Viides tunti: 5.5.2015 pääasiassa valmista

Aloitus. Otetaan päät esiin, kerrotaan jatkokäsittelystä. Maalataan akryylimaleilla. Jätetään kuivumaan. Maalataan myös lelun tavaroita ja jos ehditään, voi tehdä lisää tavaroita. Palaute ja loppupiiri.

Kuudes tunti: 12.5.2015 vartalot ja vaatetukset

Aloitus. Tarkastellaan viime tunnilla tehtyjä päitä ja keskustellaan niistä. Jatketaan ne valmiiksi liimaamalla hiuksia, silmiä, korvia, nokkia, koristeita yms. Käytetään puuliimaa ja kuumaliimaa. Kuumaliimaa käytän vain minä lapsen ohjeiden mukaisesti. Jos jää aikaa ryhdytään miettimään vartaloa, kuitenkin niin, että kaikki miettivät samaan aikaan ja ovat samassa vaiheessa.

Mietitään, miten vartalon voisi ratkaista. Katsellaan Milja Viidan teoksien kuvia uudelleen ja tarkastellaan nimenomaan vartaloa. Otetaan esille myös muiden taiteilijoiden vastaavia teoksia ja katsellaan erilaisia ratkaisuja. Yksinkertaisin ratkaisu on ns. keppinukke. Tarkastellaan materiaaleja, joista voi vartaloa suunnitella. Esillä on luonnonmateriaalia ja kaikenlaista kierrätysmateriaalia, puutikkuja, oksia, vaahtomuovia, kangasta, nahkaa jne. Kun lapsi on tutkinut materiaaleja, aloitetaan vartalon tekeminen. Tässä vaiheessa käytetään kuumaliimaa ja ohjaajan apua. Jos aikaa jää, suunnitellaan vaatetusta. Materiaalit esillä. Palaute ja loppupiiri.

Seitsemäs tunti: Viimeistelyt ja tarinat 19.5.2015

Aloitus. Muistellaan edellistä kertaa ja palautetaan mieliin. Katsotaan mihin päästiin ja mietitään miten jatketaan. Vaatteiden ja vartaloiden jatkamista, koristelua ja yksityiskohtia. Aletaan miettiä hahmon tarinaa. Nimi on jo valmiina? Missä hän asuu? Mitä tekee? Jne. Kirjoitetaan tarinoita ylös. Tähän vaiheeseen toivoisin saavani apua päiväkodista.

Aletaan miettiä lelun lempipaikkaa. Mikä se voisi olla? Missä se voisi olla? Miten sen voisi tehdä? Katsellaan nykytaideteoksia, joissa on pesä, tuoli, huone tms. Jos on aikaa, aloitetaan tekeminen. Materiaalit taas kierrätyshenkisiä, laatikoita, laatikon kansia, sanomalehtiä, kirjoja jne.

Keskustelua, palaute ja loppupiiri.

Kahdeksas tunti: Tarinat ja lempipaikka jatkuu 26.5.2015

Aloitus. Tutkitaan ja keskustellaan viimekertaisesta. Jatketaan tarinoita ja lempipaikkoja. Jos ne tulevat valmiiksi, tehdään isolle paperille muotokuva lelusta ja lempipaikasta. Lopuksi katsotaan kaikkien työt läpi, palaute kerätään, keskustellaan. Kerrotaan myös tulevasta näyttelystä. Loppupiiri.

Näyttelyn kasaus ja taidenäyttely, päivänmäärät auki

Jos tilan ja ajan puolesta on mahdollista, suunnittelempa yhdessä lasten kanssa näyttelyn ripustuksen. Koska tämä ei vielä ole tiedossa, asia tarkentuu myöhemmin. Jos on mahdollista, valmistelempa näyttelyn avajaiset, jonka ohjelmaan lapset saavat vaikuttaa eli suunnittelempa yhdessä avajaisohjelmaa. Mahdollisesti avajaisohjelma voi olla mukana kevätjuhlan yhteydessä. Joka tapauksessa taidenäyttely järjestetään ja toivon mukaan saamme myös lehdistöä paikalle.

Liite 2 Sopimus opinnäytetyön yhteistyöstä

Sopimus opinnäytetyön yhteistyöstä

Hyvinkään taidepäiväkotien kuvataideopettaja Iiris Salovaara ja sosionomiopiskelija Päivi Peltola ovat sopineet yhteistyöstä toiminnallisen opinnäytetyön ”Tutustutaan nykytaiteeseen!”-toteuttamiseksi Hyvinkään taidepäiväkotien varhaiskasvattajille.

Iiris Salovaara on lupautunut antamaan palautetta sekä seuraamaan toiminnallista osuutta. Palaute annetaan valmiiden palautelomakkeiden muodossa jokaisen toimintakerran jälkeen. Toimintakerroiksi on sovittu 7.4., 14.4., 21.4., 28.4., 5.5., 12.5., 19.5. Tämän lisäksi rakennetaan näyttely ja valmistellaan näyttelyn avajaiset. Näyttelyn rakennus, avaus ja purku tapahtuvat Päivi Peltolan ja lasten yhteistyöllä.

Toimintakerrat on suunnattu XXXX XXXX tiistaisin, heidän normaaliin kuvataideopetus aikaansa. Toiminta on kestoltaan n.60 min., lukuun ottamatta taidemuseokäyntiä 14.4., joka on kestoltaan n. 1,5-2 tuntia.

Toiminnassa tarvitaan erilaisia kuvataide- ja kierrätysmateriaaleja. Näitä ovat esim; savi, liidut, paperi, liima, kuumaliima, pullopeitevärit, akryylivärit, tapettiliisteri, ekovillaa, kangas-tilkkuja, pakkausmateriaaleja, lankaa, purkkeja, kansia, laatikoita, sanomalehteä jne. Taide- tarvikkeet toimintaan saadaan XXXXX käyttöön ja Peltola tuo kierrätystavaraa ja hankkii siihen liittyviä materiaaleja, jos niitä ei löydy XXXXX.

Päivi Peltola vastaa suunnittelusta, materiaalien hankinnasta, järjestelystä ja siivouksesta sekä keskeneräisten tuotosten säilytyksestä XXXXX.

Päivi Peltola vastaa suunnittelusta, materiaalien hankinnasta, järjestelystä ja siivouksesta sekä keskeneräisten tuotosten säilytyksestä XXXXX.

Päivi Peltola

Iiris Salovaara

Hyvinkäällä _____ / _____ 2015

Liite 3 Tutkimuslupa-anomus

Sosionomiopiskelija Päivi Peltola
XXXX-XXXX
puh. XXX-XXXXXXX
XXX @XXXX
Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurila

Tutkimuslupa-anomus 11.3.2015

Ohjaaja lehtori XXX XXXX
09-XXXXX
XXX@laurea.fi
Tutkimussuunnitelma on hyväksytty 5.3.2015.

Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimus koskee Hyvinkään taidepäiväkotien kuvataiteen kehittämistä. Tutkimuksessa on tavoitteena kehittää toimintakonsepti nykytaiteeseen tutustumisessa ja sen hyödyntämisessä kuvataiteen opetuksessa varhaiskasvatuksessa. Konsepti luodaan yhteistyössä XXXX XXXryhmän kanssa. Palautetta toiminnasta antavat kuvataideopettaja Iiris Salovaara, toiminnassa mukana olevat lapset ja toiminnan päätyttyä lasten huoltajat. Toiminnan hyöty kohdennetaan kaikille varhaiskasvattajille Hyvinkään Taidepäiväkodeissa.

Aika, tilat, tuotokset ja julkisuus

Tutkimus on toiminnallinen ja toteutetaan XXXX sekä Hyvinkään taidemuseossa. Taidemuseokäyntejä on yksi ja siihen kuuluu opastus. Toiminnallinen osuus toteutetaan aikavälillä 7.4.- 26.5.2015. XXXX työskentely tapahtuu XXXX-ryhmän normaaliin kuvataideopetus aikaan. Lasten taidetuotoksista tehdään näyttely, joka ripustetaan ja avataan lasten kanssa XXXX tiloihin. Prosessista tehdään kirja, joka jää käyttöön kaikkiin taidepäiväkodeihin ja mahdollisesti myös Hyvinkään taidemuseolle. Mietintään jää, olisiko myös lasten vanhemmilla mahdollisuus ostaa kirja. Toimintatutkimus julkaistaan opinnäytetyön nimellä Theseus tietokannassa internetissä.

Aineiston keruu

Aineiston keruu tapahtuu äänittämällä toiminnalliset tuotokset ja keräämällä lapsilta sanalliset palautteet. Jokaisen toimintakerran jälkeen myös Iiris Salovaara antaa kirjallisen palautteen tarkkailemastaan tuokiosta. Kuvaan lasten toimintaa keskittämällä kuvaamisen tuotoksiin, ei lapsiin.

Eettisyys

Tutkimuksen kohderyhmän XXXX vanhemmilta pyydetään lupa itse toimintaan, valokuvaamiseen (lapsi ei tunnustettavissa), taidemuseokäyntiin ja toiminnan äänittämiseen. Litteroinnin jälkeen äänitteet tuhoetaan. Palautteet kirjataan ylös nimettöminä, esim. poika/tyttö. Koska kuvataideopettaja Iiris Salovaara on mainittu tutkimuksessa nimellään, hänen palautteestaan analysoin yleiset asiat ja tärkeät huomiot. Tutkimuksessa käytetään Hyvinkään Taidepäiväkotien nimeä, mutta ei mainita päiväkotia XXXX nimeä tunnustamattomuuden suojaamiseksi. Koska on kysymyksessä opinnäytetyö, se julkaistaan Theseus-tietokannassa internetissä. Tästä on myös maininta huoltajille osoitetussa lupalapussa. Tutkimuksessa prosessista syntyvä kirja on omistettu Taidepäiväkodeille, mutta on Päivi Peltolan tuottamana mahdollista myös omakustannushintaan myydä Hyvinkään taidemuseolle ja mahdollisesti myös vanhemmille tai muille asiasta kiinnostuneille varhaiskasvattajille.

Kustannukset

Taidemuseokäynnistä tulee 10 € opastusmaksu. Kuvataidetoiminnassa käytetään XXXX tarvikkeita sekä Päivi Peltolan hankkimia ilmaisia kierrätysmateriaaleja. Iiris Salovaara työskentelee tutkimuksen puitteissa omalla työajallaan. (Palautteen antaminen ja toiminnan tarkkailu.)

Prosessin tuotoksena syntyvän kirjan tekee Päivi Peltola Ifolor-ohjelmalla. Jos kirja tehdään jokaiseen neljään taidepäiväkotiin, kustannukset ovat noin 100 € luokkaa. Tämän kustannuksen maksaa Hyvinkään taidepäiväkodit.

Tutkimuslupaa anoo

_____/____/2015

Päivi Peltola

Tutkimusluvan myöntävät

_____/____/2015

_____/____/2015

Katja Sälpäkivi

Maiju Laakso

Liitteet

Liite 1 Tutkimussuunnitelma

Liite 2 Huoltajien lupa toimintaan osallistumisesta

Liite 3 Palautelomake kuvataidetuokioita varten

Liite 4 Palautekysymykset lapsille

Liite 5 Palautekysymykset huoltajille

Liite 4 Lupa toimintaan osallistumiseen

LUPA TOIMINTAAN OSALLISTUMISEEN

Hyvät XXXX vanhemmat ja huoltajat!

Olen sosionomiopiskelija Tikkurilan Laureasta. Opiskelen luovien toimintojen painotuksella. Toteutan Hyvinkään Taidepäiväkodeille suunnitellun, XXX XXX kanssa yhteistyössä tehtävän taidekasvatukseen ja nykytaiteeseen liittyvän toiminnallisen opinnäytetyön huhti- toukokuun 2015 aikana.

Pyydän teitä ystävällisesti vastaamaan alla olevaan kyselyyn. Kyselyssä pyydän lupaa siihen, saako lapsenne osallistua järjestämiini taidetuokioihin. Tuokioissa tutustumme nykytaiteeseen kokemuksellisesti toimien. Toimintatuokiot ovat XXXX kuvataidepäivänä, XXX XXXX sekä 14.4. Hyvinkään taidemuseolla. Tuokioissa lapset työskentelevät nykytaiteen parissa, tarinoivat ja antavat myös palautetta tuokioista.

Lisäksi pyydän lupaa valokuvien ottamiseen. Valokuvaan taidetuokioiden aikana työvaiheita sekä lasten tekemiä valmiita töitä.

Kuvia käytetään opinnäytetyön loppuvaiheessa koottavassa oppaassa.

Opas tulee Hyvinkään Taidepäiväkotien varhaiskasvattajien käyttöön. Mahdollisesti tarjoan opasta myös Hyvinkään taidemuseoon.

Tarkoitus on järjestää myös näyttely ja avajaiset lasten kanssa, joiden yhteydessä pyydän palautetta myös Teiltä.

Raportti julkaistaan myös Internetissä Theseus- tietokannassa. Raportissa ei julkaista lasten kuvia.

Palauta lomake päiväkotiin 30.3.2015 mennessä

Jos Teillä on kysyttävää, voi minulle laittaa sähköpostia. Vastaan mielelläni kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin: Päivi Peltola (Laurea Ammattikorkeakoulu)

sähköposti: XXX@XXX

Lapsen nimi: _____

Lapseni

___ SAA osallistua toimintaan

___ EI SAA osallistua toimintaan

Lastani SAA kuvata taidetuokioiden yhteydessä opinnäytetyötä varten _____

Lastani EI SAA kuvata taidetuokioiden yhteydessä opinnäytetyötä varten _____

Pvm, vanhemman/huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys: ____/____/2015

Liite 5 Valmiit hahmot ja niiden tarinat

ROOSA

Roosa asuu Ahvenanmaalla ja Roosa on 6-vuotias. Roosalla on kaksi veljeä.

IIDA-SIIRI

Iida-Siiri asuu Kiinassa ja on 5-vuotias.

KELLOJÄTKÄ

Kellojätkä asuu kellossa hiiren kanssa ja on 5-vuotias.

TYTTÖ

Tyttö on 7-vuotias ja asuu omassa kodissa joka on karkkilinna. Tytöllä on 3-vuotias Anna lapsi. Tyttö tykkää syödä jätskilinnan jätskiä. Tyttö tykkää pomppia trampoliinilla ja ulkoilla. Tyttö käy Kytäjän kerhoa.

NIMETÖN

Nimetön on taistelurobotti ja hän on tullut avaruudesta auttamaan ihmisiä taisteluissa kaikissa paikoissa vihollista vastaan.

EI KUKAAN

Ei kukaan on 200 000 miljardia ääretöntä vuotta vanha. Hän asuu pahvilaatikossa taiteilijan kotona. Harrastuksena on mopolla ajaminen.

TÄHKÄPÄÄ

Tähkäpää on 18-vuotias prinsessa. Hän asuu metsässä korkeassa talossa yksin. Talon kaapissa asuu kummituksia, jotka huhuilevat, kun kaapin avaa. Kummitukset ilmestyivät sähkökatkosta, ovat tavallaan sähköä. Tähkäpää ei käy aukaisemassa kaappia.

Kavereina Tähkäpäällä on metsän eläimiä. Hän tykkää eniten leikkiä metsän eläinten kanssa ja käy välillä kaupassa metsän alapuolella ja ostaa omenoita ja sen sellaista.

Tähkäpään äiti on Unien noita eli hyvien unien noita, vähän niin kuin haltijat.

Liite 6 Palautelomake kuvataidetuokioita varten

PALAUTELOMAKE KUVATAIDETUOKIOITA VARTEN

PVM _____

AIHE/TOIMINTA _____

TAVOITTEET _____

MERKITSE 1-5 NUMERON KOHDALLE RASTI, MITEN KOIT TOIMINTATUOKION SUJUNEEN.

1-HEIKOIN, 5-TODELLA LOISTAVA

1 2 3 4 5

1. ALOITUS

1.

	1	2	3	4	5
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
8.					

2. TOIMINNAN ESITTELY

2.

3. OSALLISTAVUUS

3.

4. DIALOGISUUS

4.

5. VAIKEUSASTE

5.

6. TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMINEN

6.

7. RYHMÄN TOIMINTA

7.

8. LOPETUS

8.

SANALLISTA ARVIOINTIA/HUOMIOITA _____

KIITOS PALAUTTEESTA!

Liite 7 Palautekysymykset lapsille

PALAUTEKYSYMYKSET LAPSILLE TAIDETUOKION JÄLKEEN. ÄÄNITETÄÄN JA LIT-
TEROIDAANMYÖHEMMIN TAI KIRJOITETAAN SUORAAN PAPERILLE RIIPPUEN TI-
LANTEESTA.

1. MITÄ
TEIT? _____

2. MITEN
TEIT? _____

3. MIKÄ OLI TEHTÄVÄSSÄ MUKA-
VAA? _____

4. OLIKO JOTAIN, MIKÄ EI OLLUT MUKA-
VAA? _____

Liite 8 Huoltajien palautetta taideprosessista

HUOLTAJIEN PALAUTETTA TAIDEPROSESSISTA

Lapsenne on osallistunut taideprosessiin ja ollut samalla luomassa nykyaidekonseptia tasa-vertaisena kumppanina.

Onko taidetoiminta näkynyt/ kuulunut kotona? Jos on, niin millä tavalla? Vastatkaa rastittamalla oikea kohta ja viivoille kirjoittaen.

1. Lapsi on kertonut taidetoiminnasta kotona KYLLÄ___ EI___

2. Jos lapsi on kertonut taidetoiminnasta kotona, mitä hän on kertonut?_____

3. Olisiko toiminnasta pitänyt saada enemmän informaatiota toiminnan aikana? KYLLÄ___ EI_____

4. Oliko nykyaidekonseptin parissa työskentely mielestänne lapselle sopivaa toimintaa? KYLLÄ___ EI___ EN OSAA SANOA_____

5. Jos vastasitte KYLLÄ tai EI, voisitteko perustella mielipiteenne?_____

6. Muuta palautetta, risuja ja ruusuja_____

Kesän aikana valmistan Ifolor-kirjan taideprosessista. Jos olet kiinnostunut ostamaan kirjan omakustannushintaan, ilmoitathan minulle kiinnostuksestasi. Toimitan taidepäiväkodeille selailukappaleet elokuussa, voit tutustua niihin ja ottaa minuun yhteyttä.

Suuri kiitos palautteestanne ja siitä, että sain työskennellä lapsenne kanssa!

Päivi Peltola, sosionomiopiskelija
sähköpostiosoite: XXX@XXX